

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Christen Hansens dagbog Elstrup 1766-1810

LANDBOHISTORISK SELSKAB
HISTORISK SAMFUND FOR ALS OG SUNDEVED

CHRISTEN HANSENS DAGBOG

Fra Als og Sundeved - Bind 64

Christen Hansens dagbog Elstrup 1766-1810

LANDBOHISTORISK SELSKAB
HISTORISK SAMFUND FOR ALS OG SUNDEVED

Redaktion:
Claus Bjørn
Boye Andersen
J. Slettebo

Illustrationer fra billedarkivet
på Sønderborg Slot.
Kortene er rentegnede
af S. Almtorp

Tryk: Dy-Po Tryk

ISBN 87-87153-20-3

Forord

Udgivelsen af Christen Hansens dagbog fra Egen sogn på det nordlige Als er en naturlig videreførelse af den række af dagbogsudgivelser fra bondestanden, der indledtes i 1969 med Jens Holmgaards udgave af *Fæstebonde i Nørre Tulstrup Christen Andersens dagbog 1786-97*. Med denne dagbog fra Als er også Sønderjylland repræsenteret blandt de nu i trykt form tilgængelige tekster. Udgivelsen af dagbogen sker i et samarbejde med Historisk Samfund for Als og Sundeved, og Landbohistorisk Selskab retter hermed en tak til formanden, Boye Andersen, og redaktøren, Jørgen Slettebo, for et smidigt og godt samarbejde om denne publikation. Landbohistorisk Selskab udsender dette efterår en anden bog i samarbejde med et lokalhistorisk samfund, og vi ser frem til også fremover at kunne vælge den fremgangsmåde til forhåbentlig lige glæde for de lokalhistoriske samfund og for selskabet.

Udgivelsen af Christen Hansens dagbog var først lagt i hænderne på nuværende landsarkivar Klaus Egeberg, Godthåb, der inden sin udnævnelse nåede at transkribere teksten. Udgaven er afsluttet af kandidatstipendiat, cand.mag. Jens Christensen, Københavns Universitet, som selskabet bringer sin tak for den indsats, han ydede ved på et sent tidspunkt at gå ind i arbejdet og fuldføre opgaven. En varm tak skal også rettes til cand.mag. Gunhild Nielsen, Institut for dansk dialektforskning, Kø-

benhavns Universitet, for værdifuld hjælp ved udarbejdelsen af ordlisten og kritisk gennemgang af teksten. For støtte til udgivelsen rettes en ærbødig tak til Landbohistorisk Støttekreds og Statens humanistiske forskningsråd.

Claus Bjørn

Brøndby

september 1986

Bestyrelsen for Historisk Samfund for Als og Sundeved var straks positivt indstillet, da Landbohistorisk Selskab ved lektor Claus Bjørn foreslog et samarbejde om udgivelsen af en tidlig bondedagbog fra Als. Det er et spændende emne, der bliver ekstra aktuelt ved, at dagbogen i tid netop dækker de årtier for 200 år siden, hvor de store landbrugsreformer blev sat i værk. En lokal dagbog, der belyser en udvikling af betydning for hele landet. Ved første øjekast tung at gå i gang med, men ved fordybelse fyldt med en utrolig mængde oplysninger om en alsisk bondes liv i en brydningstid.

Redaktionen af For Als og Sundeved vil derfor hermed føje sin tak til alle, der har medvirket til at gøre denne udgivelse mulig og især takke Landbohistorisk Selskab for godt og gnidningsfrit samarbejde.

Boye Andersen

J. Slettebo

Indholdsfortegnelse

Forord	5
<i>Jens Christensen</i>	
Bondebøger og -regnskaber i Danmark	9
<i>Klaus Egeberg</i>	
Christen Hansens dagbog 1766-1810	19
Før reformerne (1766-1771)	19
Reformer på Nordals (1772-1784)	45
De sidste år	79
<i>Gunhild Nielsen</i>	
Ordlister	91

Bondebøger og -regnskaber i Danmark

Jens Christensen

Fra 1700-tallet og frem er der overleveret et ret stort antal optegnelser, dagbøger og regnskaber, nedskrevet af landbefolkningen, specielt bønderne (1).

Når bønderne er klart dominerende blandt forfatterne, så skyldes det bl.a., at de beherskede skriftsproget bedre end andre befolkningsgrupper på landet, f.eks. husmændene.

I Danmark lagdes grunden til en mere almen skolegang med oprettelsen af rytterskolerne fra 1720. Det var dog ikke alle børn der fik undervisning her, og desuden tog undervisningen primært sigte på læsning og kristendomskundskab. Skrivning og regning måtte der betales særskilt for. Man kan derfor formode, at det kun var de mere velstillede af almuenes børn, som fik tilegnet sig disse kundskaber i større omfang. Først med skoleloven 1814 kom der gang i en mere systematisk undervisning af alle børn på landet, både med hensyn til læsning, skrivning og regning.

I Nordslesvig, det sønderjyske område syd for Ribe, var læse- og skrivefærdigheden dog betydeligt mere udbredt end i det øvrige Danmark, allerede fra slutningen af 1600-tallet. Bønderne i dette område var ikke underlagt private godsejere og de var ikke stavnsbundne. Her kom landboreformerne hurtigere i gang, og med de meget gode konjunkturer opstod hurtigt behov for et skolevæsen. Bønderne oprettede selv en lang række skoler, som bedre tilfredsstillede deres behov for undervisning,

end de mere »offentlige« skoler. I bondeskolerne underviste man ikke kun i læsning af katekismen, men også i skrivning, regning og, delvis, i tysk (2).

Ud over skrivefærdigheden hænger bøndernes dominans som forfattere sikkert også sammen med, at de i højere grad end husmændene havde behov for at holde rede på landbrugsproduktionen. I hvert fald efter landboreformerne, med udskiftning, selvejekøb, udbredelse af pengeøkonomi osv., bliver der i højere grad, end før, behov for at holde regnskab med udsæd-høst, køb-salg osv. Med individualiseringen af produktionen opstår der behov for at holde styr på, hvornår forskellige arbejder udføres, vejret de enkelte år i forbindelse med de udførte arbejder m.m. Man kan måske sige det på den måde, at det at føre dagbog over arbejdet på gården bliver en støtte for hukommelsen og dermed et udgangspunkt for tilrettelæggelsen af næste års produktion.

Husmændene derimod levede først og fremmest af lønarbejde på gårdene og godserne, og for dem var dyrkningen af jordlodden kun et supplement til lønindtægterne. Her var der ikke på samme måde behov for kalkulationer over længere tid.

Ser vi på optegnelsernes form og indhold, så er der ret stor forskel på 1700- og 1800-tallets optegnelser. I 1700-tallet består optegnelserne ofte af usystematiske og tilsyneladende tilfældigt førte notater om vejret, landbrugsarbejderne, liv og død, afskrif-

ter af andre bøger, ofte salmebøger og katekismer osv. En del af disse optegnelser, særligt afskrifterne, virker nærmest som en slags skriveøvelser, medens de øvrige optegnelser formodentlig tjener mere praktiske formål, f.eks. som støtte for hukommelsen. F.eks. tog man varsler af vejret på forskellige tider af året, hvorfor det kunne være praktisk at notere ned, hvordan vejret var på de pågældende tidspunkter. Man kunne så sammenholde varslet med det faktiske vejr. At dette så kunne være med til at nedbryde tilliden til de gamle varsler, er en anden sag.

Selv 1700-tallets regnskaber havde en sporadisk og tilfældig karakter. Den almindelige fæstebonde havde formodentlig ikke det store behov for at føre detaljerede regnskaber, og derfor optræder oplysninger om køb og salg også spredt og usystematisk i optegnelserne. Dog findes der fra Sønderjylland en række systematisk førte regnskabsbøger fra 1700-tallet. Her deltog en lang række bønder i den omfattende studehandel fra Danmark til Tyskland. Mange bønder kombinerede kornproduktion og studeopfedning, alt efter konjunkturerne. Man opkøbte studene i Danmark, opfedede dem på eget græs og solgte dem derefter sydpå. Da køb og salg af stude ikke altid foregik kontant, så var der behov for at føre bog over debitorer og kreditorer, således at man hele tiden vidste hvem man skyldte penge og hvor meget, og omvendt hvem man havde penge til gode hos og hvor meget. Disse regnskaber havde altså deres udspring i en bestemt økonomisk situation.

At der da også findes systematisk førte optegnelser fra 1700-tallet, er Christen Andersens optegnelser 1786-97 et eksempel på. Han noterer år for år, måned for måned og dag for dag, i en knap form, dagens vejr og dens vigtigste indhold.

Når vi kommer op i 1800-tallet bliver optegnel-

serne mere og mere systematiske. Notaterne om vejret og landbrugsarbejderne bliver nu ført i systematiske arbejdsjournaler, som dag for dag angiver vejret, ofte flere gange om dagen, og landbrugsarbejderne, tit med angivelse af, hvem der gjorde hvad. Ofte deles dagen op i to eller fire dele.

I slutningen af 1800-tallet udgiver P. Holt en »Lommebog for Landmænd«, der er skræddersyet til at føre notater i. Den indeholdt hvert år et tekstafsnit med en masse nyttige oplysninger for landmanden. Her er f.eks. en fortegnelse over alle markedsdage, en drægtighedskalender, kort over jernbanerne, posttakster m.m. Dernæst følger en kalender, hvor der hver dag er afsat 5-6 linier til notater. Endelig følger nogle mere specielle tabeller, til notater om mælkemængde, bevægelse i kreaturbestanden, køb og salg m.m. Hermed er systematiseringen af optegnelserne endelig ført helt igennem.

Samtidig med at optegnelserne bliver mere systematiske, så bliver de også mindre og mindre reflekterende. Hvor 1700-tallets optegnelser kunne reflektere over hvorfor begivenheder fandt sted, livet og døden osv., da registrerer 1800-tallets optegnelser kun sjældent disse forhold. Dagbøgerne registrerer praktisk taget kun arbejdslivet. Ind imellem kan der være et notat om modtagne/aflagte besøg af familie og venner. Derudover er dagbogsskrivernes egne refleksioner og holdninger til livets tildragelser oftest helt udeladt. Et eksempel på det modsatte er dog Anders Christiansens, som ud over at registre det daglige arbejdsliv, også bruger megen plads på refleksioner over bl.a. det politiske liv i landet (3).

Op gennem 1800-tallet bliver regnskabsnotater mere og mere almindelige. I begyndelsen integreres de ofte i dagbøgerne på de dage, hvor købet eller salget finder sted. Efterhånden udskilles de i

selvstændige bøger og bliver mere systematiske. Der er dog på intet tidspunkt tale om et avanceret bogholderisystem (dobbeltbogholderi), tværtimod er det meget enkelt. Typisk er der blot tale om, at indtægter og udgifter registreres hver for sig. Der opstilles heller ikke driftsregnskab eller status hvert år, og der føres ikke særskilt konto for de forskellige indtægter: korn, mælk osv. eller udgifter: løn, foder, husholdning, privat m.m.

Rent umiddelbart oplyser regnskaberne kun om årets »nettooverskud«. Hvordan det er fremkommet kan man ikke umiddelbart sige noget om.

Først ved slutningen af århundredet fremkommer regnskabsbøger med fortrykte kolonner som opdeler indtægter og udgifter på forskellige konti og indeholder mulighed for at opstille driftsregnskab og status.

Endelig møder vi i 1800-tallet en ny type dagbogs-skrivere, nemlig kvinderne. Der er dog kun overlevet meget få dagbøger skrevet af kvinder, hvorfor det kan være vanskeligt at sige noget generelt om deres indhold og form. Typisk er dog, at de vægter de sociale relationer mere end landbrugsarbejdet. Det gælder specielt Helene Dideriksen, medens Kirsten Hansdatter også har detaljerede oplysninger om arbejdsdagen, særligt omkring kvindernes arbejde.

Som kilder er disse optegnelser fra 1700- og 1800-tallet af uvurderlig betydning på en lang række områder. Selv om der er stor forskel på indhold og form, så er det i de fleste tilfælde muligt at få et, mere eller mindre detaljeret, billede af driften på en lang række enkeltgårde. Herved er det muligt at trænge ind bag de mere generelle udsagn om landbruget, som fremkommer i litteraturen. Bl.a. er det, gennem dagbøgerne, muligt at undersøge de forskellige former for tilpasning til de naturgivne omstændigheder forskellige steder i landet.

I 1800-tallet er det muligt at studere hele omlægningen til det animalske landbrug på mikro-plan og derved komme bag om f.eks. den officielle statistik og ind til den enkelte landmands overvejelser omkring ændringer i produktionen.

Ud over det driftsmæssige åbner optegnelserne mulighed for at studere de økonomiske og sociale relationer i landsbyen og ud til omverdenen. Det er muligt at undersøge hvori disse relationer bestod, hvem man havde relationer til osv. Endelig er det i nogle tilfælde muligt at få et billede af de normer og holdninger bønderne havde til tilværelsen.

Sammenholdes optegnelserne med andet kilde-materiale vil vi være i stand til at få et betydeligt mere detaljeret billede af livet på landet i 1700- og 1800-tallet.

Endelig kan der peges på, at optegnelserne også kan være med til at belyse forhold, som ikke umiddelbart har noget med landbruget at gøre. F.eks. kan oplysningerne om købs- og salgs-priser være med til at belyse prisudviklingen på en lang række varer over en længere årrække og i de regionale variationer. Disse forhold er vigtige til belysning af konjunkturerne, købekraft, forbrugets sammensætning m.m.

Det er altså klart, at der i disse optegnelser ligger store muligheder for at bibringe os en dybere erkendelse af en lang række forhold, både inden for men også uden for landbruget. Man må derfor håbe, at materialet vil blive mere benyttet i fremtiden end det hidtil har været tilfældet (4).

Christen Hansen og hans optegnelser 1766-1810

De optegnelser der her udgives stammer fra Als, nærmere bestemt fra landsbyen Elstrup i Egen

sogn, Als Nørreherred og dækker perioden 1766-1810.

Forfatteren er Christen Hansen. Han er født i Elstrup 2/2-1749 som søn af boelsmand (gårdmand) Hans Christensen (1717-79). Han bliver gift med Kirsten Jeppesdatter 16/10-1778 og dør som aftægtsmand 1/11-1819 efterladende kone og en datter.

Christen Hansen overtager faderens fæstegård 1778, samtidig med at faderen går på aftægt. Gården er en fæstegård under krongodset, og har tilsyneladende været i Christen Hansens slægt gennem flere hundrede år.

Christen og hans fader er ikke helt almindelige fæstebønder. Faderen er »tolvmand«, dvs. én blandt tolv embedsmænd, som valgtes af sognets bønder og deltog i styrelsen af samme. Christen bliver bl.a. lægdsmand og vurderingsmand ved udskiftningerne af en række landsbyer på Nordals. Man kan i denne forbindelse bemærke, at han varetager sine »offentlige« hverv, allerede inden han overtager faderens gård. Han er således kun ca. 22 år da han i begyndelsen af 1770'erne fungerer som vurderingsmand.

Christen Hansens optegnelser er ikke ført som en almindelig dagbog. Der er snarere tale om kortfattede, knappe notater i kronologisk rækkefølge. De er givetvis ikke nedskrevet samtidig med begivenhederne. Der er formodentlig tale om én eller flere årlige sammenskrivninger, sandsynligvis ud fra et forlæg.

At der må være tale om en senere nedskrivning fremgår 1773, hvor der er en fortegnelse over den hjælp, Christen Hansens hushold har ydet i forbindelse med udflytningen af en gård i byen. Denne fortegnelse dækker perioden 23/10-1772 til 9/9-1773, men den er placeret i optegnelserne mellem 25/2-1773 og 7/3-1773. Også andre steder er der byttet om på dages rækkefølge.

At der har været et forlæg for optegnelserne synes rimeligt, da han ellers ikke kunne have husket datoerne så præcist, som tilfældet er. Måske har forlægget været almanakken, som var meget udbredt blandt bønderne. 1808 omtaler han at de i januar måned »... leverede høe, halm og korn til dragonhestene og gjorde lange agender, som jeg skrev i dette aars almanak« (5). Man kan tænke sig, at han førte en slags dagbog i almanakken, og at han så, med kortere eller længere mellemrum, måske som en skriveøvelse, sammenskrev de vigtigste begivenheder i den form de her findes i.

Endelig skal det nævnes, at selv om dagbogen dækker perioden 1766-1810, så er der stor forskel på hvor meget der noteres om de enkelte år. Der noteres mest for årene 1766-88, hvor hvert år fylder 1-7 sider, mest i årene 1768-73, de år hvor udskiftningerne finder sted. Efter 1788 indskrænkes omtalen af de enkelte år betydeligt. Nogle år omtales slet ikke, medens de år der omtales, som maksimum får én side, typisk 1/3-1/2 side.

Optegnelsernes indhold

Det er ikke hensigten, i det følgende, at analysere optegnelsernes indhold. Hensigten er blot at give et indtryk af, hvor varieret indholdet er. Herigennem skulle det være muligt at få et billede af, hvad man kan finde oplysning om, men samtidig også pege på forhold, som ikke kan belyses.

Det emne der optager mest plads er driften af gården. Det årlige arbejde i marken, hvornår man pløjede, harvede og såede, hvad man såede hvor og i hvor store mængder, udkørsel af gødning og hvor meget m.m.m. noteres op, ofte med angivelse af de konkrete datoer. Det er herigennem muligt at få et indtryk af årsrytmen på gården med hensyn til den

vegetabiliske produktion. Da han samtidig er ret omhyggelig med at angive marknavnene, er det muligt at undersøge sædskiftet, ikke blot hos Christen Hansen, men også i hele landsbyen, da der jo eksisterede dyrkningsfællesskab inden for byen.

Da optegnelserne dækker en periode både før og efter udskiftningerne, er det også muligt at få et billede af, om udskiftningen har konsekvenser for produktionens størrelse. Man skal selvfølgelig være forsigtig med at drage forhastede konklusioner på baggrund af en enkelt persons optegnelser. Dog må det være tilladt, med udgangspunkt i f.eks. Christen Hansens optegnelser, at opstille nogle hypoteser om hvad der sker, som så eventuelt kan be- eller afkræftes på anden vis.

Er der mange oplysninger om den vegetabiliske side af driften, så er der til gengæld kun få oplysninger om kreaturholdet. Som regel registreres når kreaturerne sættes på græs om foråret og når de tages ind igen om efteråret. Ind imellem er der også et notat om en hoppe som foler, eller en hest eller en ko som sælges, men derudover nævnes dyrene så godt som ikke. Der er 7-8 malkekøer på gården i perioden, men der nævnes intet om deres pasning og hvad man anvendte mælken til – kærnedede man f.eks. smør?

Dog omtales kvægsygen flere gange. Denne udgjorde flere gange i 1700-tallet et alvorligt problem for bønderne og den omtales mange steder (6). Christen Hansen omtaler den 1770, 1771, 1777 og 1779. Alle gange nævner han hvordan kreaturerne dør rundt om, og hvordan man søger at undgå at smitten breder sig ved at sætte hele landsbyer i isolation.

Det er dog ret typisk for optegnelserne helt frem til anden halvdel af 1800-tallet, at kreaturerne omtales meget lidt. Det er dog ikke så let at afgøre, hvorfor dette er tilfældet, men en del af forklar-

ingen kan være, at den animalske produktion spillede en underordnet rolle i gårdens økonomi, i hvert fald på salgssiden. Først fra anden halvdel af 1800-tallet og andelsbevægelsens fremkomst bliver den animalske produktion den vigtigste. Så dukker den også op i dagbøgerne, selv om det ofte er ganske stereotypet med et dagligt notat om hvem der har passet kreaturerne.

En anden del af forklaringen kunne være, at pasningen af kreaturerne hørte til kvindernes arbejde, og derfor indtog en lavere status i forhold til arbejdet i marken (7).

Man skal være opmærksom på, at omtalen af driften kun finder sted i perioden 1766-88. Herefter forsvinder disse oplysninger helt.

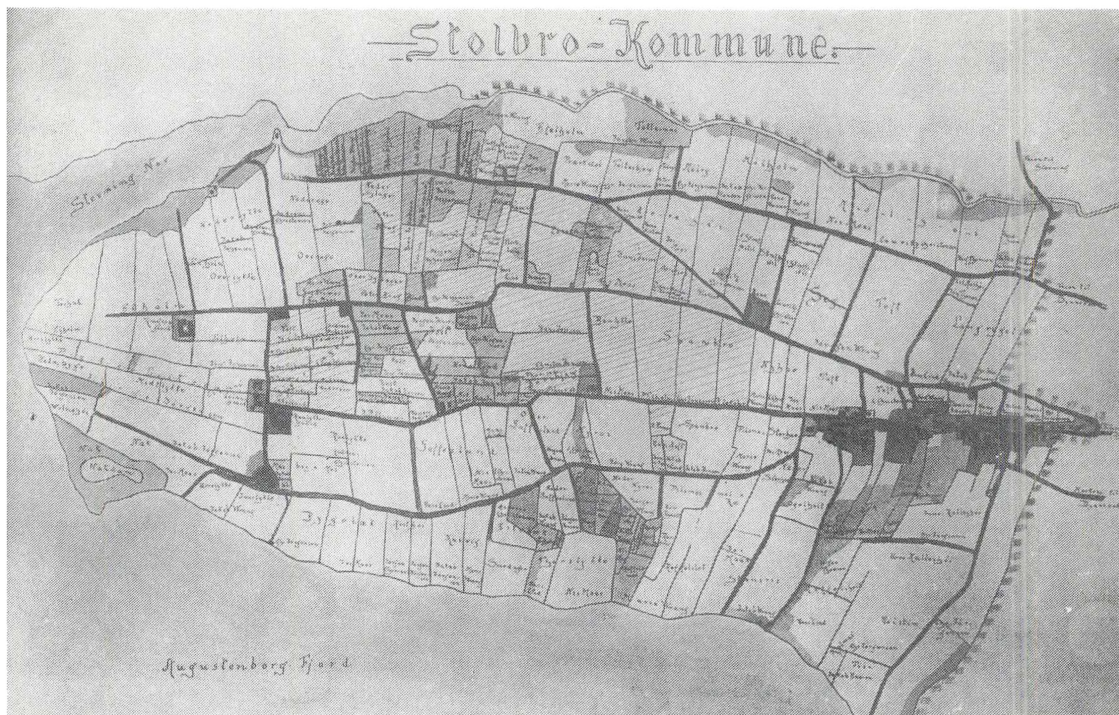
Ud over driften er der regelmæssig omtale af bygningsarbejde, specielt tækning af husene. Det er faktisk muligt at følge tækningen af husene over en længere årrække, og dermed følge de intervaller der er i de forskellige bygningers tækning. Disse oplysninger bliver dog mere sparsomme efter 1788.

Omtales den animalske produktion kun sparsomt, så er der en række arbejder som slet ikke omtales. Ud over kærning er det f.eks. produktion af stof, hørberedning, brygning, bagning osv. – alle arbejder, som typisk hørte under kvinderne.

Tjenestefolkene omtales heller ikke – hvor mange var der, hvad fik de i løn osv. Det omtales dog i 1776, at »C og H« hver fik 14 rdl. i årlig løn.

Endelig noteres køb og salg meget sjældent, og de få gange der er notater herom, da drejer det sig om heste, korn og træ. Det er altså ikke muligt at få et indtryk af indtægternes og udgifternes størrelse og sammensætning.

Christen Hansens gård er en fæstegård hele perioden. Som følge heraf skulle der betales landgilde og ydes hoveri til herskabet. Der er da også regelmæssig omtale af disse forhold. Specielt er der ofte

Kort over Stolbro kommune med markinddeling og marknavne. Tegnet 1920 på grundlag af ældre kort.

omtale af hoveriet. Her fås et udmærket billede af, hvor forskelligt hoveri der ydedes. Det spænder lige fra avlingshoveri: pløje, udkørsel af gødning osv. over arbejde på slottet til vejarbejde og opsætning af gærder. Desuden omtales betalingen af naturalieafgifterne regelmæssigt, med angivelse af art og mængde.

I forbindelse med afgifterne er der også regelmæssig omtale af tienden, dens størrelse og betaling. Derimod nævnes skatterne ikke med ét ord.

Som nævnt var Christen Hansen vurderingsmand i forbindelse med udskiftningerne i en række landsbyer, og omtalen heraf optager da også en stor del af pladsen i årene 1771-72 og, i forbindelse med udflytning af nogle gårde, i 1773.

Udskiftningen på Nordals tog sin begyndelse i 1767 og er stort set afsluttet 1774, selv om de sidste reguleringer først finder sted i landsbyen Holm 1781 (8).

Christen Hansen er sikkert ikke vurderingsmand ved alle landsbyernes udskiftning. Måske er han med i flere år, end de to han nævner, men så fremgår det ikke af optegnelserne. Alligevel er han med ved udskiftningen af et stort antal landsbyer på Nordals i de år vi kan følge ham. I teksten nævner han selv byerne Brandsbøl og Pøl, begge udskiftet 1770 ff., Hinmark, Svenstrup, Holm og Egen, alle 1771 ff., og Havnsbjerg, udskiftet 1772 ff. Endelig er han også med ved udskiftningen af sin egen by, Elstrup, 1771-72.

Til trods for at udskiftningerne finder sted over en forholdsvis kort periode, ca. syv år, er der meget stor forskel på resultatet i de forskellige landsbyer. Generelt er de først udskiftede byer de dårligste og omvendt. De to dårligste resultater fås i de to først udskiftede byer, Dyndved og Stolbro, 1767-68. Begge byer havde 13 gårde placeret som randbebyggelse, og begge steder valgte man en parceludskiftning. I Stolbro fik hver gård 7 parceller i gennemsnit, med en variation på 6-8 pr. gård. I Dyndved fik hver gård 9 parceller i gennemsnit, og her var variationen på 5-13 parceller pr. gård. En af årsagerne til det dårlige resultat var, at der ikke fandt nogen udflytning sted. Konsekvenserne af de mange parceller var dels, at jorden stadig var spredt ud over byens marker, hvad man jo netop søgte at ændre med udskiftningen, og dels at man fik lange transportveje til og fra parcellerne. I Dyndved var afstanden 1137 m i gennemsnit og i Stolbro 1215 m.

Omvendt var de to bedste udskiftninger, Elstrup og Tarup, begge udskiftet 1771-72. Tarup havde kun 4 gårde, som lå centralt. Her skulle det være let at udskifte i 4 blokke og endda undgå udflytninger, men alligevel fik hver gård gennemsnitlig 2 lodder med en variation på 1-4 lodder pr. gård. Til gengæld var gennemsnitsafstanden under det halve af Dyndveds og Stolbros, nemlig 569 m. Elstrup derimod havde 17 gårde centralt placeret i byen. Alligevel lykkedes det, ved at kombinere en stjerneudskiftning med udflytning af 3 gårde, at reducere det gennemsnitlige antal lodder til 2, varierende med 1-5 lod pr. gård, og gennemsnitsafstanden til 523 m. Disse to ting tilsammen gør det rimeligt at karakterisere Elstrups udskiftning som den bedste på Nordals.

Ud over det nævnte er der en lang række forhold, som får en kortere eller længere omtale. Der er re-

gelmæssig omtale af sognets præster og degne. Det noteres når de dør eller rejser og når deres afløser introduceres. En stor del af pladsen, ved omtalen af årene efter 1788, bruges til omtalen af biskoppens visitatsrejser på Als.

Frederik V's død 1766, enkedronning Sofie Magdalenes død 1770 og Christian VII's død 1808 omtales også, ligesom familiemedlemmers død noteres, f.eks. oldefaderens 1869.

Ind imellem omtales tyverier, særligt fra kirken, brande, som kunne være ret katastrofale, og en mordsag fra 1768, hvor en mand hænger sig selv efter at have dræbt sin tjenestepige. På den anden side omtales fester i familien og byen også.

Visse, mere landspolitiske forhold, dukker også op. F.eks. er der et notat om »slaget på Reden« 2/4-1801, og selv Struenses fald har Christen fundet så vigtigt, at det må med. 1770 omtales Struenses helligdagsreform, som afskaffede 10 helligdage, og 2/2-1772 omtales, at der »blef holden en kort taksigelse af præsten, hvilket skeede udi alle kierker, at Gud saa naadeligen havde reedet og huiltet vores konge fra det slemme forræderie, som hans egen dronning vilde i disse tider begaaet imod ham, for at faa ham af med livet, men saasom Gud lod samme forræderie blive aabenbart for sin salvede, voris konge, om natten udi søvnen af graff Rantzau, saa blev dronningen tilligemed geheimeraad Strutensee, hendes doctor og flere anbringere, henførte udj Casteelet eller tornet, og saaledes ganske udeladte fra kongens ansigt og raad«.

Der kunne nævnes andre ting, som omtales, men lad det være godt nu. Hensigten har blot været at give et billede af, hvor forskelligartet indholdet i optegnelserne er.

Udgivelsen

Christen Hansens originale optegnelser eksisterer ikke mere. Der eksisterer dog en afskrift, foretaget af frk. Knudsen, Lysgaard, i 1870'erne, som befinder sig på Rigsarkivet i Håndskriftsamlingen, X D2. Den fylder 193 sider og er let læselig.

Hvorvidt denne afskrift er pålidelig eller ej, er det ikke muligt at afgøre. Det ser dog ud som om den er meget tro mod forlægget, f.eks. er der meget få punktummer, og en del ord er skrevet med stort begyndelsesbogstav, selv om det hverken er et navneord eller indledningsordet i en ny sætning. Endelig er en del ord forklaret i noter, hvilket vel også bestyrker troværdigheden over for forlægget.

Da originalen altså ikke eksisterer, har Klaus Egeberg anvendt frk. Knudsens afskrift som forlæg for sin transkription. Der er kun foretaget mindre ændringer i forhold til afskriften. Det drejer sig om: 1. De meget lange sætninger er delt op i mindre, mere naturlige sætninger ved hjælp af punktummer og kommaer, 2. Stort begyndelsesbogstav ved navneord er udeladt, og 3. visse forkortelser er opløst, f.eks. d: 24 er opløst til den 24. osv. Ellers følger stavemåde osv. helt frk. Knudsen.

Noter

1. En registrant over en del af de bevarede optegnelser findes i Schousboe 1980. En række dagbøger er blevet udgivet inden for de sidste godt 20 år, jf. listen over udgivne dagbøger.

2. Allerede 1736 er der to skoler i Egen sogn: Elstrup og Dyndved. Så Christen Hansen har sikkert sine kundskaber i læsning og skrivning herfra (Japson 1968).

3. Jf. det korte afsnit i »Til vælgermøde ...«.

4. Selv om optegnelserne endnu ikke har været anvendt i større omfang, kommer de eksisterende behandlinger alligevel ret godt rundt i materialet mht. tid, sted og temaer. Poul Balle-Petersen behandler sider af de sociale relationer ud fra en analyse af Helene Dideriksens dagbog (Balle-Petersen 1980). Palle O. Christiansen diskuterer spørgsmålet om bondekulturen i anden halvdel af 1800-tallet, bl.a. ved hjælp af regnskaber fra to gårde på Midsjælland (Christiansen 1978). Gudrun Gormsen er gået i dybden med en enkelt bondes optegnelser fra Heden i Vestjylland. Hun kommer både rundt om driften, de økonomiske og sociale relationer og de ideologiske forhold hos Peder Knudsen i perioden 1829-57 (Gormsen 1976 og 1982). Lisbeth Holtse kommer lige så langt rundt, men om en af de få husmænd der er bevaret materiale fra, nemlig Hans Nielsen fra Brahetrolleborg på Fyn i perioden 1813-33 (Holtse 1981). S. P. Jensen behandler systemskiftet 1870-1914 gennem analyse af en dagbog og regnskaber fra en gård på Stevns (Jensen 1985). Endelig behandler Karl Peder Pedersen en vestfynsk fæstebondes optegnelser fra 1700-tallet. Disse optegnelser er et eksempel på dette århundredes usystematiske optegnelser (Pedersen 1985).

5. Om bøndernes almanakker, se Andersen 1986.

6. Se f.eks. Pedersen 1985.

7. Jf. Hansen 1980.

8. Det følgende bygger på Møller 1984.

Udgivne bondedagbøger

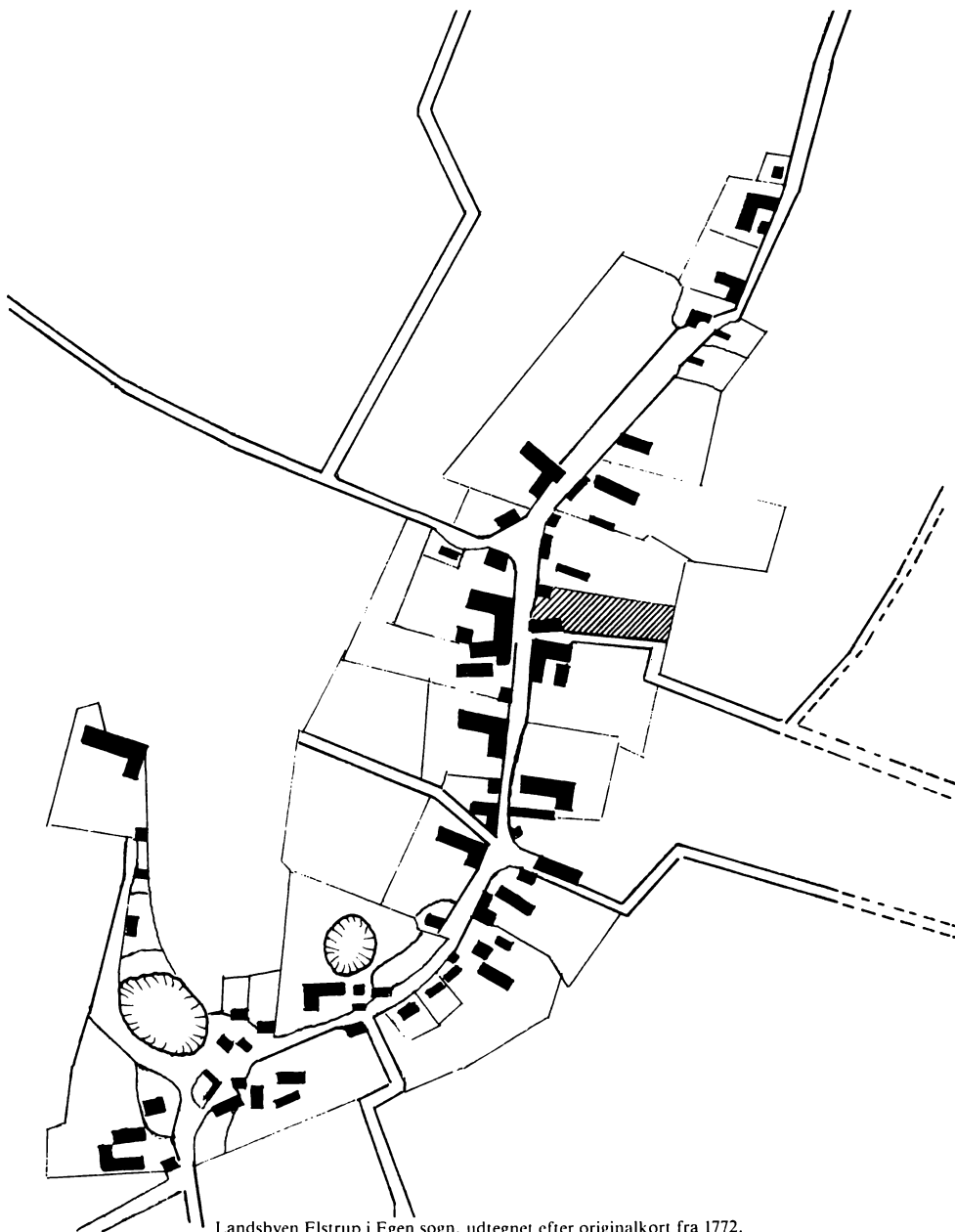
Andersen, Anders. Optegnelser fra Holevadgården. Af Anders Andersen og sønnen Lars Andersen 1767-1863. Ved Holger Rasmussen. København 1982.

- Andersen, Christen.* Fæstebonde i Nørre Tulstrup
Christen Andersens dagbog 1786-1797.
Ved Jens Holmgaard. København 1969.
- Dideriksen, Helene.* Helene Dideriksens dagbog og
breve 1875-1891. Ved Bodil K. Hansen.
Odense 1984.
- Hansdatter, Kirsten.* En bondepiges dagbog.
Skrevet af Kirsten Hansdatter i Knardrup
25/12-1862-17/12-1863. Ved J. K. Skov.
Folk og Kultur 1983 p. 71-104.
- Nielsen, Hans.* Hans Nielsens dagbog 1813-33.
Ved Lisbeth Holtse. Under udgivelse. 1986.
- Nielsen, Lars.* Sognefoged i Stavnholt, Lars
Nielsens dagbog (1771) 1789-1794. Ved Jørgen
Dieckmann Rasmussen. København 1978.
- Pedersen, Søren.* En fæstebondes liv. Erindringer og
optegnelser af gårdfæster og sognefoged Søren
Pedersen Havrebjerg (1776-1839).
Ved Karen Schousboe. Odense 1983.
- organisation. Utrykt prisopgave i Europæisk
etnologi 1976.
- Gormsen, Gudrun: Hedebonden. Studier i gård-
mand Peder Knudsens dagbog 1829-1857.
Folk og Kultur 1982 p. 1-44.
- Hansen, Bodil K.: Landbokvinder i slutningen af
det 19. århundrede. Foredrag ved FN's kvinde-
kongres i København, juli 1980. Findes i en
let ændret form i »The Journal of Peasant
Studies, vol. 9, No. 2, 1982« under titlen
»Rural women in the late nineteenth century
Denmark«.
- Holtse, Lisbeth: En fynsk hjulmagers sociale og
kulturelle univers. Belyst gennem hans dag-
bog 1813-1833. Utrykt magisterkonferens I
EF1981.
- Japsen, G.: Det dansksprogede skolevæsen i Søn-
derjylland indtil 1814. Tønder 1968.
- Jensen, S. P.: Landbrugets systemskifte 1870-1914,
belyst gennem dagbøger og regnskaber fra
en enkelt gård. Bol og By 1985, 2 p. 56-101.
- Møller, Per Grau: Udskiftningen og dens økono-
miske og sociale følger i Sønderjylland ca. 1730-
1830. En analyse af et udvalgt område på Nordals.
Åbenrå 1984.
- Pedersen, Karl Peder: En vestfynsk fæstebonde.
Peder Madsen, Munksgaards optegnelser
1744-98. Bol og By 1985, 2 p. 18-55.
- Schousboe, Karen (red.): Bondedagbøger – kilder
til dagliglivets historie. Brede 1980.

Anvendt litteratur

- Andersen, Lise Toft: Bondens almanak.
Bol og By 1986, 1 p. 79-115.
- Balle-Petersen, Poul: Gården, slægten og nabo-
erne. Sociale relationer i et lokalsamfund i
Danmark ca. 1880. Folk og Kultur 1980
p. 106-150.
- Christiansen, Palle O.: Peasant Adaptation to
Bourgeois Culture? Etnologia Scandinavica
1978 p. 98-152.
- Til vælgermøde i Maribo. Optegnelser af Anders
Christiansen, Tirsted på Lolland. Ved Jens
Christensen. Siden Saxo 3. årg. 1986 nr. 2
p. 20-24.
- Gormsen, Gudrun: Peder Knudsens dagbog 1829-
1857. En analyse af økonomisk og social

Landsbyen Elstrup i Egen sogn, udtegnet efter originalkort fra 1772.
Christen Hansens ejendom er vist med skravering.

Christen Hansens dagbog 1766-1818

Ved Klaus Egeberg

Før reformerne

Anno 1766

Anno 1766 den 11. januar, som var løverdag, døde voris allernaadigste konge, kong Friedrich den V. Den 27., som var en mandag, begyndte vi at ringe for hannem fra 10 til 12 og fra 4 til 6 slet. Den 18. martz blev hans liigprediken gjort i alle kirker om eftermiddagen, klokken et blev der begynt, textens ord staa skreven i Genesis 48, 21. vers og lyder saaledes: See jeg døer, men Gud skal være med eder! Da præsten gik paa prækestolen, blev siungen Naar min tid og stund er for haand. Til beslutning dette ene vers: Gud du er mit haab, min trøst, som er det sidste af denne psalme: Herre Gud lær mig mit endeligt, og der blev ringet samme dag fra 11 til 1 om middagen, og dagen derefter fra 10 til 12 og fra 4 til 6, siden ringede de ikke mere for hannem, og ringen blev staaet for Christen Nymand i Selderup.

Vi begynte at pløye den 11. martz, som var en løverdag, og mandagen, tirsdag formiddag paa Buerøj og Navntvetter, om eftermiddagen vare vi i kirke, onsdagen fik vi affelled, siden fik vi regn, at vi kunne ikke pløye mere før paaske. Saa begynte vi paa mandagen efter paaske, som var den 7. april, at pløye til havre. Den 8. saaede vi vikker. Den 9., 10. og 11. saaede vi erter. Den 12. pløvede vi til havre. Den 14. fik vi det grønneland ompløved. Tirsdagen underharret vi paa Buerøj i javett. Den 16. vendte vi falle. Den 17. saaede vi vikkerhavre. Den 18. og 19. vendte vi falle. Den 20. og 21. fik vi

regn, at vi kunde ikke pløye eller harre. Den 22. saaede vi havre, og den 23. om formiddag. Om eftermiddag vendte vi bygfalle. Den 24. vendte vi gammelfalle. Den 25. den fjerde fredag. Den 26. vendte vi gammelfalle, mandagen vendte vi gammelfalle, og tiisdagen, onsdagen task vi den sidste byg. Torsdagen, Valborgs dag, begyndte vi at saae byg. Fredagen oeg vi møy for skovrideren. Løverdagen saaede vi ogsaa byg, og mandagen, tirsdagen og onsdagen, torsdagen, Christi himmelfartsdag, og fredagen, løverdagen, mandagen og tiisdagen. Den 31. maj, som var en mandag, saaede vi tadder, og tirsdagen og onsdagen. Den 17. febr. blev den steen, som ligger paa den overbroe i Linmarken ført fra tinghøi og ud til broen, denne steen kjøbte naboerne Jens Smiedemand af, og gave hannem derfor 1 hvid, det er hver 3 søslinger, og den blev ført paa Jørgens store slæde. Den 17. juny blev den lagt over af alle naboer eller boelsmænd.

Den 4. august begyndte vi at høste paa Vindkendbiery, i byg om morgenen og om dagen i haven i byg og rug. Tirsdagen paa Gammeltovt i byg, onsdagen den 6. høstede vi rug, torsdagen havre paa 4^{br}. Fredagen fik vi haven røddet for korn. Løverdagen oeg vi byg ind af Vindkendbiery. Efter søndagen fik vi kørerne løste i haven, mandagen oeg vi rug ind. Tirsdagen høstet vi mengkorn, onsdagen oeg vi havre ind af 4^{br}. Torsdagen fik vi ophøstet og sloge vikker fra Linkenager. Fredagen sloge vi de andre vikker,

og løverdagen sloge vi ærter og fik Søndermarken røddet for korn. Søndagen fik vi beesterne løste og kørerne, begge haaende i Søndermarken, som var den 17. august. Den 4. september fik vi den sidste tadder ind. Vi havde 50 trager rug, 70 trager havre, 66 trager byg og 34 trager mengkorn, 13 læs ærter. Vi begyndte at age møg ud den 15. september, og samme dag var en mandag, og vi blev ved den hele uge, hver dag lidet, thi hafde vi 4 beester og en ladevogn. Den 23., som var tirsdagen i den følgende uge, oeg vi nogen ud ogsaa, og torsdagen oeg vi den sidste ud, tilsammen 139 læs møg. Den 8. oktober, som var onsdagen, saaede vi rug og den 9., 10. og 11., som var løverdagen. Den 24. tog vi vort blinde øg ind, og den 26., som var søndagen, tog vi en andet aars hest, braskiørnet Tønnes, ind. Den 31. tog vi Lidsken ind. Den 4. nov. Kokkelauben ind, et 4 aars klod. Den 8. toge vi tvende 2 aars klodder ind, Striffel og Fly – aargammel med Tønnes. Den 11. toge vi Snep, som var med føll, ind. Den 18. røddet vi torne paa Lavæveiersholdt. Den 19. saaede vi rug i rødlandet, thi der var rugjord.

Den 20. november vare samtlige boelsmænd i byen ude at afmeede alle tovtter i meening denne, at have afgjærdet. Den 25. var vor svend og Dominicus Jørgensens svend over i Sielderop at vare Christian Hansen, som var fra sindet. Den 12. dec. ditto vi og Jørgen Wied.

Anno 1767

Imellem den 3. og 4. januar om natten ditto vi og Dominicus Jørgensen. Samme vinter var der kun lidt vand i byen, undtagen i Sempflod, der maatte hver mand vande sit creatur, og hver morgen 2 med markfogden stads at vække. Den 2. og 4. vare her 6 karle i byen med 2 biørne og 2 abe-katter, som dantzede og fortiente penge! Og den 25., som var søndagen eller Povelsdag, reyste de herfra byen. Den

Egen kirke, set fra nordvest.

28. januar var vi i skov for huusfogden. Den 5. febr. blev vor salige degen ved navn Mathieas Johannsen Bæhr begravet i kirken. Liigttextens ord taget af St. Luc. 15, vers 2: Denne annammer syndere.

Paaskedag tørred det noget igjen. Onsdagen saaede vi havre med 4 harrer den heele dag. Torsdagen fik vi den saat og solgte vor hingest Tønnes. Fredagen saaede vi vikker i Igebjergesholm og Buetykkesager, hvilket var det sidste grønne land. Løverdagen vendte vi ald vör bygfalle, hvad vi ikke vendte før havresæden. Mandagen vendte vi gammel-falle, og tirsdagen og onsdagen paa Steensager til kinglandstadder. Torsdagen fik vi aftosken baade byg og klever. Vi saaede samme aar iblandt havre og byg 39 sække avner. Fredagen den 1. may saaede vi noget mengkorn, og løverdagen fremmed slags byg paa toften. Mandagen saaede vi byg for Hans Deyerhøy i Biørnmos, og om natten fik Stiørn føll. Tiirsdagen begyndte vi noget i hiørnet, onsdagen saaede vi i .....ager og i hiørn, torsdagen fik Sneb føll, og vi saaede i Lysmosbiereg og i haven, fredagen paa Igehøy, løverdagen Skadbiereg.

Søndagen gav hver boelsmand 3 mk. 10 sk. til fangen C. S., som blev rettet den 26. septbr. 1765, og hver kodner 3½ sk., hvilke skulde ad Nørborg. Den 12. may, mandagen, saaede vi byg paa Jalsbiereg og

Vesterballigtovt. Tiirsdagen hugte vi en ell i haven og fik Stiørn og Snep i tyr samme middag. Flykke og Striffel i tyr onsdag morgen. Stiørn ad Bostedskov paa fredag eftermiddag, hvilket var den almindelige bededag. Den 21. may kom Kokkelaubeen i tyr. Den 4. juny saaede vi tadder, den 5. og 6. lige-saa. Den 7. var højhellig pindzefest. Den 10., hvilket var en qvatemberdag, saaede vi den sidste tadder i god tiid om morgenen paa Steensager. Den 16. fik vi Lidsken i tyr, den 17. det blinde ligeledes. Den 24. ditto, hvilket var midsommerdag, blev den ærlige og velfornemme mand Jacob Hansen indviet til at være degen her i Igendmenighed af velfornemme mand Joh. Joach. Arndt, voris egen prest, dette skeede paa bemeldte dag før prediken efter evangelii aflæsning for alteret, da Vi tro allesammen paa een Gud var syngen, efter denne højhellige forretning blev siungen Nu bede vi den hellig aand. Efter prediken begyndte han i Guds navn at siunge.

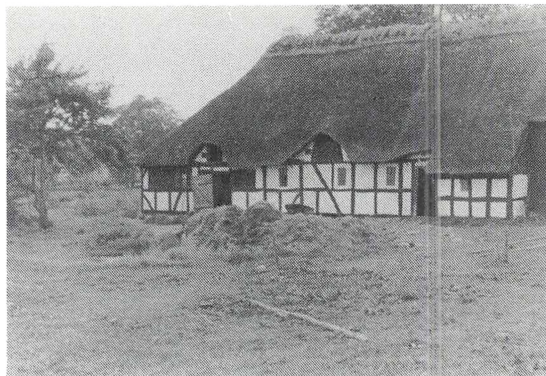
Anno 1765 i foraaret satte vi 2 linde paa gaden ved porten, og 1 satte vi 1767 i foraaret, hvilke vi havde ladet staae i 2 aar i abildgaarden, thi vi fik de 3 paa een gang i Sielderop fornævnte aar. Denne sommer takked vi vor lade paa den vestre side, og paa den østre side takked vi 1765, som var hos homlegaarden. Denne sommer var vaad og kold, dog en god græssommer, ald Fierresbjergfred med klever, det halve af Brygmayager, Sandmoesestykker, lild Ertbjerg, 1 skiep land af Okmoesbjerg, Bostegrav, Barreeg og den smalle Kragmoesager, og vi havde lovlige klever paa de andre leder i (mangler).

Den 6. august oeg vi det sidste høe ind. Den 15. høstede vi byg paa Igehøy, som var løverdagen, onsdagen (og) torsdagen høstede vi rug. Den 24. august fik vi ophøstet og havde aldrig een kierv indoeen endda, thi der kom megen regn. Den 25., som var tiirsdagen, oeg vi rug ind af felled, onsdagen fik vi regen og rusket vor hør samme dag. Tors-

dagen oeg vi rugen ind, fredagen byg, løverdagen den 29. fik vi afred i Linmarken. Den 1. september sloge vi erter paa Vinkenbjerg, som var tiirsdagen, og fredagen ligesaa ned ad Søndermarken og oeg 4 læs ind af Vinkenbjerg. Paa løverdagen oeg vi dem alle ind foruden rivningen fik vi ikke med. Tilsammen 17 læs erter, og fik dem tørre og gode ind, thi de var modne nok. Den 7. ditto slog vi tadder om morgenen, som var mandagen, om dagen task vi den fremmed byg og tirsdagen, thi vi havde 5 trav deraf. Onsdag morgen slog vi den sidste tadder paa Steensager i uddreven land, og havde endda eet læss havre paa skumbland af rug havde vi dette aar 56 traub, byg 88 trav og havre 80 trav. 5½ trav mengkorn af een ager paa vor tovt (den 9. sept.). Den 19. september oeg vi vor tadder ind. Den 21. oeg vi møy ud, 36 læs, som var mandagen, tiirsdagen 33, onsdagen 33, torsdagen 33, fredagen 18, tilsammen 153 læs møy. Den 28. blev hovmødding byttet. Den 29. var Mickelsdag. Den 30. soldte vi 6 tønnder haarde ebler à 40 sk. Den 1. og 2. octobris blev de 2 første byt af hovmødding udoegen. Siden kom der en hel uges regn at de to sidste byt kom ikke ud før den 12. og 13., som var mandagen og tiirsdagen. Onsdagen oeg vi skøvling ud, og torsdagen ned at strøe møy. Den 14. og 15. saaede vi nogen rug, fredagen og løverdagen fik vi regn, saa at vi kunde ikke pløye samme dag. Vi havde allerede hent beesterne hiem paa fredagen, men vi lode dem gaa strax igien, uden det blinde øeg, det tog vi ind i stalden samme morgen, som var den 16. octobris. Men den 11., som var søndagen tilforn, toge vi 2 hingsteføl ind om morgenen. Den 26. og 27. saaede vi den øvrige rug i stor storm. Den 28. tog vi Lidsken ind. Samme dag tog vi 7 køer ind. Den 3., som var tiirsdagen, tog vi 2 kloder ind om aftenen. Den 7. om aftenen tog vi de andre beester ind, Snep, Stiørn og Lavbeen.

Anno 1768

Den 2. april, som var paaske-løverdag, begyndte vi at pløje, vi felled i haven samme dag. Onsdagen den 6. saae vi vikker og erter, torsdagen, fredagen og løverdagen. Mandagen den 11. pløyed vi til havre. Den 12., 13., 14., 15. fik vi det grønne land ompløyed, undtagen 3 agre paa vor tovt, løverdagen vendte vi falle. Jeg erindre mig og at skrive om den frost, som kom efter paaske om natten. I den uge vi saae erter var det saa hart frossen om nætterne, at man kunde ikke harre om formiddagen paa det, som var pløyed paa de forrige dage, men maatte tøve til om eftermiddagen, eller afharre hver dag, hvad vi pløyed, og saa som det da var tørt paa det grønne land hart at pløye, men faldt hen i det bare muld. Saa kom der meget regn, før vi saae havre deri, og det blef godt saet. Den 18., en mandag, vendte vi falle paa Elbjerg, og vi vare i slotsarbeide samme dag at indgierde slotspladsen paa Østerholm. Den 19. pløyed vi det grønne land paa vor toft. Den 20. saae vi havre i Holmmark og i hav(en). Torsdagen saae vi havre for Hans Deyehøy, fredagen vendte vi falle i Søndermarken, og løverdagen fik vi vor bygfalle vendt. Den 25. saae vi havre i Vaarmarken paa Røggelager, og tiisdagen fik vi den ald saaed undtagen 3 stykker neden paa vor toft. Og vendte gammelfalle samme dag, saa og onsdagen og torsdagen. Fredagen den 29. var den almindelige bededag, den 4. may saae vi 2 skiepper fremmed byg paa vor veyager paa toften. Den 5. opharred vi vort haver-land og tromlet det. Den 6. og 7. saae vi byg for alvor i Søndermarken, Vinkenbjerg, Gammeltoft. Den 9., 10., 11. fik vi bygen saet, den 12. X-sti himmelfartsdag eller gamle Valborgdag, og fik en kvie 2 kalver, og 1 føll samme morgen ad Bosteskov og 1 føll ad Gammelgaards Koffel aghøj. Den 13. vendte vi falle paa Hønshøystykker, den 14. var vi til smedens kost og

Bindingsværksgård på Elstrupmark. Foto 1959.

fik aftromlet. Den 15., som var søndagen før pintzedag, fik vi 3 beester i tyr og Lidsken ned ad Bosteskov om eftermiddagen. Den 29. soldte vi vort gamle Sneped øg og hendes aars-føl, som gik i Bosteskov. Den 2., 3., 4. juny saae vi tadder, den 6. og 7. ligesaa. Samme 3. juny blef Dominicus Jørgensens baghuus reist, som staar ved gaden paa Høittimmer. Den 8. saae vi den sidste tadder paa Flaasig, og ald vor tadder blev meget tør saaed og jorden var giennem tør. Siden kom der god regn den 9., 10., og da blef den giennem vaad igjen: »Got sey lob für Beyden«. Den 4. juny, som var dagen før Vitus, tog vi Stiørn og det blinde øg i tyr og havde endda tilovers nogle (40) knipper klapning.

Den 21. blef holden session over landfolk i Sønderborg, til baron Teufels, og samme dag blef Claus Jessen og Claus Clausen heraf byen udtagen. Den 25. sloge vi klefver paa vor toft. Den 28. juny haver vores allernaadigste konge, kong Christian dend Sivende, ladet paa offentlig action bortde.. de kongelige herregaards-huse og grund Østerholm. Samme grund var da tilforn afmaalet i visse tønder land, og pæle derimellem, saa at den samme dag i tæskerhuset blef forauktioneret efter en aarlig udgift, som følger:

Gårdsplads i bindingsværksgård på Elstrupmark. Foto 1959.

Bommerlund:	23 tdr. land, aarlig	136 rthl.
	22 tdr. land, aarlig	123 rthl.
	23 tdr. land, aarlig	127 rthl.
Lauensbierg:	22 tdr. land, aarlig	124 rthl.
	22 tdr. land, aarlig	131 rthl.
Holm-Koffel:	12 tdr. land, aarlig	81 rthl.
	16 tdr. Nyledsbierg	25 rthl.
	7 tdr. Pobierg	38 rthl.
	27 tdr. Tovthøy	132 rthl.
	10 tdr. Bostevroe	60 rthl.
Mølle-Koffel:	28 tdr. Strælbierg	186 rthl.
	28 tdr. Mølbierg	129 rthl.
Bulmoesager:	7½ tdr.	60
		781 rthl.
Bokmoesdam	2 parter	162 rthl.
Steenkoffel	2 parter udi 6 aars pagt	36 rthl.
Haver-Koffel		88 rthl.
Lild Skov		40 rthl.
Bosteskov		40 rthl.
Selderopskov		100 rthl.
Hundslev Holmfrestyk		92 rthl.
Tilsammen aarlig		121 rthl.
Transport		679 rthl.

Af sedhuset og plätzen aarlig	8 rthl.
mens det første kjøb var	1961 rthl.
Tæskerhuset	375 rthl.
Det lille tæskerhus	219 rthl.
Koehuset med hollænderi	458 rthl.
Svinehuset eller Soeborg	21 rthl.
For husene og plätzen	2966 rthl.

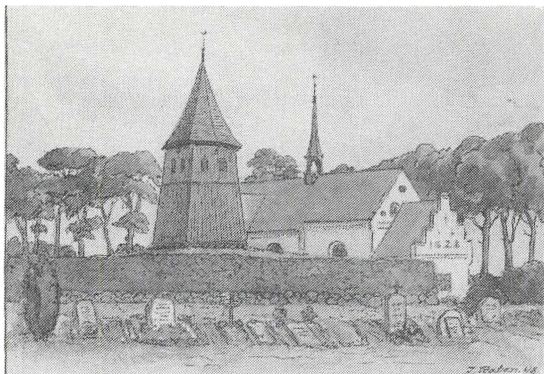
Alle husene og plätzen købte Nicolay E. Andresen, som havde gaarden de sidste 6 aar udi pagt, foruden tæskerhuset, som den Lysabel præst købte.

Bommerlund og Lavensbierg aarlig	641 rthl.
Holm og Mølle-Koffel	781 rthl.
Bokmoesdam, Fiormoes og skove	679 rthl.
Husene og plätzen	2966 rthl.
Østerholm tilsammen den 28. july	5067 rthl.

Den 13. july vare vi i kirkens agend, 15 vogne af byen ad Steffnings-Nord, efter 3000 muursten; til dens reparation. I samme uge blefve de 2 hvelffninger bag i kirken nedbrudte og kodner og inderster skulde give hver 6 sk. eller giøre 3 dage. Tømmermesteren af Nørborg havde dette arbeide i accord at forfærdige.

Den 11. og 19. vare vi i Fiormoes over-may om aftenen, den 22. aften i Boekmoesdam, og den 26. i det sidste græs, Lysmoes, den 18. i Repismoes, den 19. i Klostermoes, den 20. i Biørnm., den 21. i Sondm., den 22. Langkim, den 23. Held, den 28. Vinkenmay, den 25. i Skoløkke, den 29. oeg vi den sidste høe ind, som vi sloge den forrige morgen (i) Vinkendmay og Lysmoes.

Den 8. august begyndte vi at høste udi stor regn, den 9. og 10. byg hver dag med to leer, torsdagen slog vi havre, fredagen rug, løverdagen oeg vi buig ind, mandagen byg og rug, tirsdagen høstede vi havre i Hiørn, onsdag morgen høstede vi mengkorn i haven paa Smaarøj og Revgrøfft, 12 traug, og om

Egen kirke med klokkestabel. Akvarel af J. Raben, 1948.

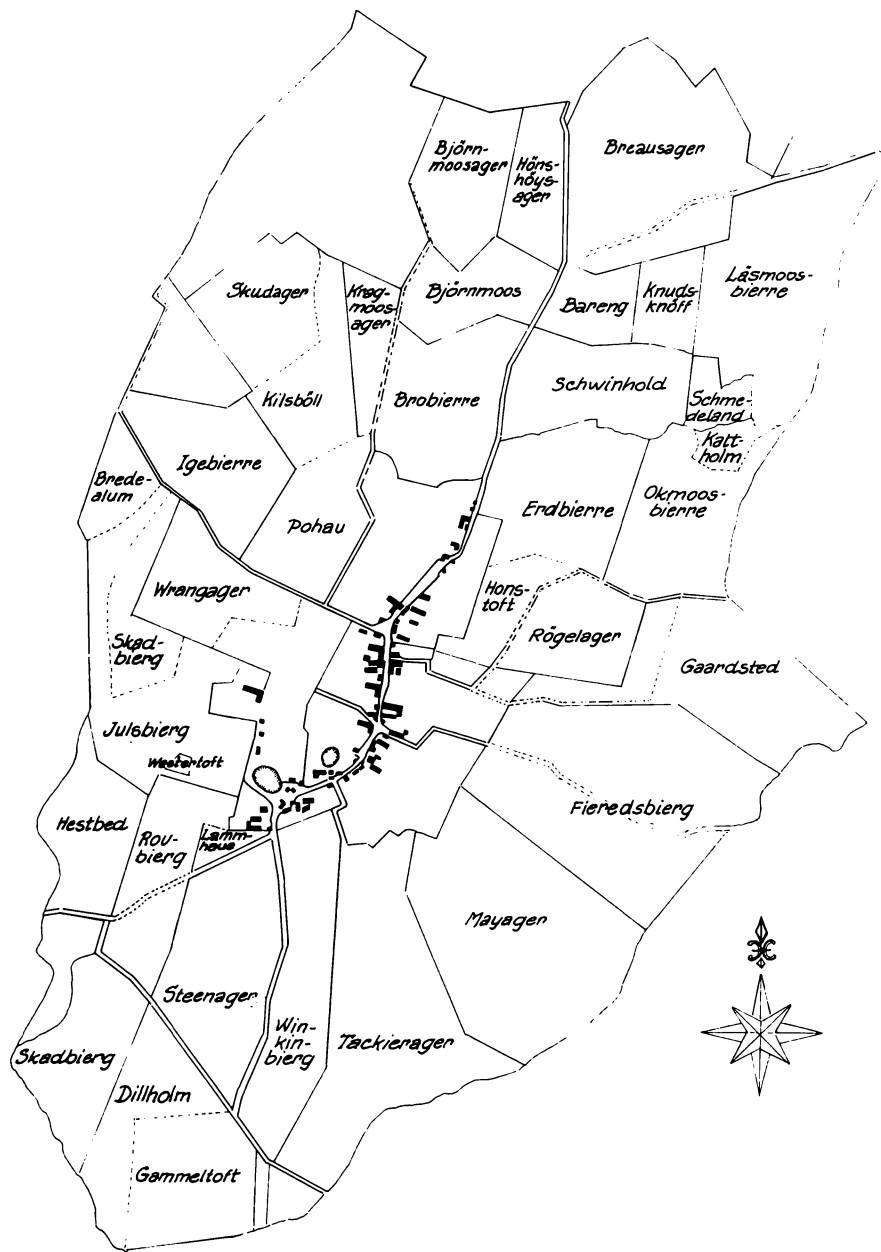
formiddagen til kirke at begrave Karen Deyerhøys hendes liig. Text Rom. 5,4. Men om eftermiddagen oeg vi havre ind, torsdagen slog vi vikker i Fruerhøy og rusked hørr, fredag morgen sloge vi de andre vikker paa Vesterballig toft og sank vor hørr om dagen, og løverdagen den øvrige hørr, og den 17., som var onsdagen i denne uge, fik vi kiørerne løste om morgenen og beholdt 4 beester i tyret til mandagen. Den 22. sloge vi erter, og den 23. og oeg 4 læs havre ind af Hiørn, om eftermiddagen regn. Onsdagen 2 læs af Røggelager og 2 af Smoerøyer, derefter regn og havde da Kiervkornet inde foruden det halve af Revgrøfft og Valdmoerkrogs mengkorn, derefter kom ogsaa regn. Paa torsdagen, fredagen og løverdagen blæste det op og blev en gandske storm. Den 27. om morgenen sloge vi tadder paa Togrøy og oeg vikker ind af Fruerhøy, erter af Fruerhøyer og Holmer. Samme dag, mandag morgen, sloge vi erter paa Skadbierrg og oeg dem ind om eftermiddagen, om formiddag slog vi tadder paa Rojager, og tirsdagen paa Skudager, Kragmoesager og Vrangager og slog kleffer paa toften, noget grønt af dend ager vest Jørgen Hansen. Onsdagen til hove at age havre ind, torsdagen task vi erter, fredagen rygte vi tadder op, og havde da høsten saa nær forbi. Tilsam-

men 32 traver rug, 92 trau byg, 64 tr. havre, 12 tr. mengkorn, 6 trau af den fremmed byg af Veyageren.

Den 6. september vare vi til hove at pløie leden paa Tovthøy i forpagterens byt for en fridag. Den 7., som var onsdagen, blev vi legsmænd, om natten i mellem den 7. og 8. qualde Jens M's Smed sig selv i taarnet paa Nørborg slot, hvor han havde siddet siden før høst, da hand ihielslog sin tienestepige, og kasted hende i havet paa Stoelbro-Nisse, som siden blev funden og blev staaendis i aaben grav paa kirkegaarden til den 16. sønd. Trin., da hun blev begravet, da hand den forrige mandag af R. under gallien blev begravet, som var den 12. sept. Hendis liigtext tagen af propheten Jer. 9. Cap., 1. v. Den 30. august og 6. sept. i Freyafred. Mandagen den 12. oeg vi vor tadder ind og kunde gaa i marken og see mangfoldig folk hos gallien, som saae hvor R. kom kiørendes med ham (I. M. S. af Stoelbro) fra Norborg paa kierre og at hesten slebte ham op ad høyen.

Den 11. oeg vi 35 læs møy ud, den 15. 36 l., 16. 45 l., den 17. 37 og af Jørgen Trædeskoemands, tilsammen 155 læs møy, og beholdt endda noget i møddingstedet tilover. Samme løverdag eftermiddag blev hovmødding byttet, og vi kom i det første bytt som blev udoegen den 19. og 20. Onsdagen var en maanedsbodedag, torsdag og fredagen bleff de 2 sidste bytt udøegen, og løverdag skøveling, til Jens Skovs kost samme dag. Mandagen den 26. ned at strøe møy, tirsdagen nogle at pløye det, som vi tilforn havde pløyet paa Tofthøy. Den 30 septbr., som var merkedag, strøede vi møy. Den 1. 8tbr., som var løverdagen, saaede vi rug paa Vrangager, mandag den 3. paa Kildsbølle og Skudager, den 4. paa Rojager, den 5. een maanedsbodedag, og saaede Kragmoesager samme eftermiddag. Den 13. kom kiørerne af haven og i den sidste afred i Lindmarken,

Marknavne omkring Elstrup by.

og saaede rug paa Kaagrøj. Den 14. og 19. renste vi boendens dam, den 24., en mandag, tog vi vort blinde oeg ind, onsdagen vore føll, fredagen Stiørn, og søndagen hendes aars-foele fra Gammelgaardskoffel og ind, som var den 30. 8tbr. og 22. trinit. søndag.

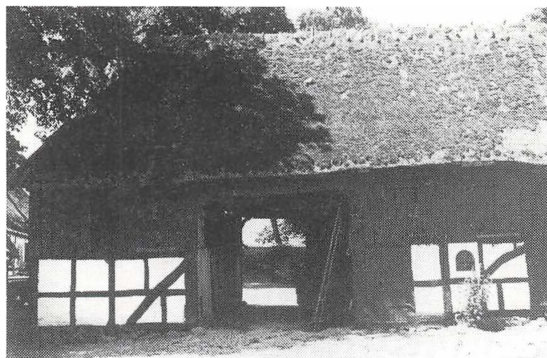
Den 14. novbr. tvang nattefrostene vore 2 beester, Lidsken og Laubeen, at de komme self hiem, men den 28. 8tbr. blef den Siil lagt over veyen ved Held led, og den 29. Hammerstykkerne ved siden, som vi var ad Nørborg efter forrige dag, alt paa kongens bekostning, men arbejdet gjorde vi elstroper. Samme tiid blef ogsaa de andre lagt hen landevyeen i Nørherret. Den 19. nbr. var vi i Kirkeagend, at føre en høffel bæk ad Nørborg, til tømmermesterens karle, som havde været i kirken siden 13. july og haver fløtt de 12 mans lofft tilbage og giort nye stoele oven og neden i kirken, mends og qvinders, og omlagt gulven overalt og fløt prædikestolen lidt tilbage. Samme 19. nov. diegend vi vort stykke gierde, 10 favne lang, imellem vor grund og Nicolays pagt .. i Lauensbiergs koffel, som vi samtlige 19 mænd havde kjøbt paa auction den 28. july for 127 rdl., aarlig en 16 sk. af hver 100 rdl. Den 23. november kom Andreas, en bonde fra Azerballig og afmeete enhver sin part, den 24., 25. og 26. for 2 sk. hver dag, og Jens skovfogden og Christen Juellmand, fik deris for dem selv og gierde ind, vi andre fik hver 2 parter, den første bestaar i 1600 favne eller 10 skieper haverland, den anden er noget over 11 ditto, og da det var alt afmeedt paa løverdag aften skrev han, Andreas, lodder, og de skulde drage hver eet i blind, og vi træffe no. 8 af de første og no. 7 af de øverste bytt, den loddragning skeede i vort kroef af hans capuese. Den 21. kom Bosteskov igien paa auction i Sonderburg, paa 12 aar for 71 rdl. af hvert aar tilforn 6 aar à 40 ditto. Den 30. 9br. var maanedsbodedag, og om eftermiddag pløyed vi

skiel i Lauensbierg. Denne forbigangne sommer tekte vi de 6 fach ved den sønder side over pisselen og framgulvet med 14 trau og 14 kierre tagg.

Anno 1769

Hellig tre kongersaften om natten blef 6 abild staaen af Christen Suders toft, som han tilforn paa harten med nogle mere havde sat. Hvilke vare støre som de 6 han om anden dag savnede, à 12 sk. Den 17., 18., 19. janv. hugte vi pælvvey ned i Naldmoes ved Jørgen Skovfogds hus. Den 20. førde vi den ad Igendmølle til kromanden, som havde kjøbt de 6 favn og kromanden i Igend de 2 favne, for 13 mk. hver favn. Den 23. hugte vi 4 første boelsmænd her i byen 2 byge, som vi havde faaet stempet i Naldmoes og saved dem om eftermiddagen samme dag, men toppen soldte vi dernede for 6 mk. hver ½ rdl. og fik det alt med ad 8 læs. Den 24. formiddagen kleved vi det, og dermed forbi, og samme 2 byge havde kost 18 mk. 4 sk. Den 31. fik vi vor rug aftosken, 6 skiep af trauen, og vi soldte 10 tønder. Kjøbte derpaa 15 skp. 125 ..(?). Erterne kosted 12, byg 9 à 10 sk. Haverskylden 3 mk. 3½ sk. Den 3. og fierde februarus fløttede vi vore havre og havde tredsindstive knap tællede trauer.

Udi den forrige maaned fik vi et nyt mersketrug giort af fyrrer-bret, og en liden kierre-skammel, hvorpaa staaer skreven M. H. E. F. – 1769. Dend første marty gierde vi regenskab med Jørgen Træskomager og gav ham 25 sk. for træskoe det forrige aar, og lode selv træet til, ligesaa og den 5. med skomageren, og regenskabet kom paa 9 mk. 12 sk., rest 34 sk. som vi gav ham med det samme. Den 6. levere vi præsten tind-havre i Stapel, hver 11 skiepper, 3 mænd tilvogns, den 10. kiørte vi til gierde med et halft læs torne og 60 staver, og fik da hov- og skovgierderne forfærdiget. Den 18. M(ariae) Bebudelsesdag.

Kig gennem porten på Langagergård, Elstrupmark. Foto Nationalmuseet, 1949.

Den 22. eller Pleye Onsdag vare vi ad Sonderburg med biyg for en fridag, for voris forpagter. Den 26. indfaldt den H(øj)hellige paaske-høytid, og vi begyndte at pløye lidet af falle til mengkorn paa Fruerhøy den 31., og løverdagen den 1. april 1 ager paa tovtten, søndagen den 2. vare naboerne til møde, og blev accorderet om ikke at pløye før torsdagen den 6., da de i de tre sidste dage ville saae erter paa Sveyenholter og Oxager, hvilket vi pløyet og saae paa torsdagen, og saae nogen vikker neden paa tofften fredagen, men løverdagen gravede vi vor kaalgaard, løverdagen vare mendene atter til møde, og hvo, som da havde brudt accorden og pløyet paa onsdagen tilforn, maatte betale, om formiddagen dobbelt saa meget som om eftermiddagen, hvilket var de fleeste! og blefe da forligte om at saae erterne paa fellet og pløye Revgrøft til havre de 3 første dage den 10., 11., 12. Torsdagen og fredagen pløyed vi Hammeltovt ett Vinkenbierg til havre, den 15., som var løverdagen, vendte vi falle, Steensager, Skovbierg og Lamhav. Mandagen, tirsdagen og onsdag formiddag vendte vi ald vor bygfalle, om eftermiddag pløyed vi gammelfalle paa Melbakke i haven, torsdagen pløyed vi Bosterøgee, Østertoft og Trintoft, og saae

Stuelængen på Langagergård, Elstrupmark, set fra SV. Foto Nationalmuseet 1949.

havre og klevver deri, fredagen var den almindelig faste-, bod- og bededag, eller 21. april. Løverdagen var vi til hove at pløye, og vi pløiede for Per Dietrichsen, paa Balmoesager, som hand havde lovet, 4 pløyed og saae havre hieme, i haven, paa Revgrøft og smaarøjer, mandagen vendte vi gammelfalle, tirsdagen igien til hove og pløyed paa Pobiery gammelfalle, onsdagen ogsaa gammelfalle hieme paa Ertebiery. Torsdagen gjorde vi den sidste fridag, som han bestilte os med en vogn og 2 folk med, for at opbryde steene paa pladsen og føre hen at fylde i gravene, de i de andre byer, nemlig Igend, Dønved, Selderop og Guderup havde endda 3 fridage at gjøre, som nok vilde tøve til efter Valborgdag, mens vi Elstroper, som ikke vilde tøve, maatte hand tage til sit behøvende, om hand vilde have os.

Samme torsdag eller den 27. saae vi havre i Gammeltoft, Brenhøy, Vinkendsbiery etc., og fredagen harret vi det over, efter vi havde saaed klevravner, og fik vor gamle falle vendt foruden en ager paa Hans Deyerhøys toft, nemlig Veyageren, som var tør og haard, løverdagen task vi byg, og var til stenge om formiddagen, da det var færdig, vare vi inde paa Østerholm at paahøre auctionen paa møgdyngen, som blef soldt i 3 stykker for 57 mk.,

og pagteren fik dem alle 3. Søndagen blev vor oldefader Jørgen Matzen fra Selderup begravet i sit 83. leveaar. Hans liigtext. Ps. 90, v. 10: Vort levned varer 70 aar og om det kommer høyt, da er det 80 aar, og naar det haver været kosteligt, haver det været møye og arbejde og far snart bort som fløye derfra! Mandagen den 1. may var det Augustenborg markedsdag og Valborgsdag. Den 4. saaede vi mengkorn i Fruerhøy, mandagen den 8. saaede vi stærkt byg paa begge Igerhøier, Stenkom og Holmer, tirsdagen paa Lamhav, Rugbiert, Hestled, Sølfatang og Held, da det var kaldt og skarskt, og det tilmed regnet noget. Onsdagen paa Skovsbiert, Dildholm og Stensager. Torsdagen regnet det og vi pløyed ikke samme dag, men fredags eftermiddag paa Jalsbiert, Vesterballig toft og Godmoesstykke. Løverdagen paa Skadbiert, den sidste den 13. eller pindtzeaften, da der var kommen nogen mildhed i luften.

Den 14. paa pintzemorgen fik vi 3 beester i tyr, Stiørn, som var med føll, Flykke og en 2 aars hest, ligeledes i tyr 8 melkekøer og ned ad Lavenbiert 2 qvier, 1 føll og 1 kalf. Men den 12. fik vi faarene i tyr, den 19. tekte vi vort baghus nede ved gaden med 7 traue 8 kierre tag, den 20. vare vi i slots agend for at føre steen, som var bleven kleved, til Melsgaard, til Siilen igiennem Demningerne, hvilke vi tog i Oxbøll, Steffning og nogle i Elstmark by, andre paa Stakkelshøyerbiert. Den 5. juny, som kaldes Bonifacius, begyndte vi at saae tadder og det stod med torden i luften i forrige uge, saa at vi i samme ikke kunde pløye, og tiirsdagen, onsdag formiddag kunde vi heller ikke pløye, thi om natten tilforn kom megen regn og torden, som slog ned og ihielslog en hest for en mands vogn mellem Sonderburg og Volderop, om eftermiddagen fik vi vor tadder tilsaaet, torsdagen vare landssoldaterne i Østerholms løhn forsamlet ved vor kirke, at fremstille

sig for deris capitain, og samme morgen i god tiid vare vi ned ad Helved by at advare Hans Hansen Bøthou, som stod i vor læg, da vi var lægdsmand, og hand blev tagen dertil den 21. juny 1768, og vi havde traffelt samme dag, fordi vi havde lovet Jørgen Nissen ved Nyled at hjælpe hannem at pløye sit tadder, og vi vare just i slotsarbejde samme dag ned i Fiormoes at opgrave hav-klevt ved den gamle siil for at have en ny steensiil der igiennem lagt. Fredagen fik vi atfrollet, og løverdagen den 10. juny kom Stiørn med sit føll ad Bosteskov for en ugel. penge. Søndag morgen det graa blinde øeg i tyr (20 aar gammelt). Tilovers 50 knip klap, og da vi kom i kirken, fik vi at see hvor orgel-verket var fløtt ned paa 12 mændsloft, som skeede i forleden uge, og en bogstol paa prædikestolen, som før var ingen paa, og spidsen deraf var afbrudt og giort jevnt, saa at folk kan staa derunder, da den tilforn kunde snart naae benken med den spidse knap. Den 8. juny, søndagen derefter vare naboerne tilsammen og bleve forligte om at lade forstander tjeneste gaa paa raden fra den eene til den anden hver 2. aar, og ingen at afbetale sig, og samme dag blev Jørg. Petersen og Jens Clausen forestander, og samme dag fik hver mand et led at vedligeholde, da de tilforn havde hver 5 à 6 om et led, og altsaa vare de tiid øde ... og det forstaaer sig self.

Den 1. juny vare vi til vor kroemands Christian Clausens brølløp, som var en løverdage. Mandagen den 3. var session over landfolk i Sønderborg, og Jens Jacobsen Dreyer herfra byen blev tagen til soldat i Claus Clausens, vor kromands broders sted, som blev tagen for et aar siden, og tiende i fremmed udi pesten. Samme dag blev 2 gevorbene soldatter her udj Nørherret, nemlig Jørgen Matzen i Sielderop, for det 3., 4., 5., 6. læg, og Claus Petersen af Stoelbro, for det 13., 14., 15., 16. læg, og alle, som var 63 tomme efter Sielands maal, skulde drage

lod, udj samme 8 læg og disse tvende karle skulde indfinde sig udj Apenrade den 1. dec. og da have fra kongen hver 20 rdl. til handpenge og at staa udj kongens tieniste 6 aar.

Den 5. juli var maanedsbenedag saa som Maria Besøgelesensdag faldt paa den 6. søndag efter trinitatis. Mandagen den 10. slog vi bække op i Biørnmoes og Klostermoes, tirsdag morgen slog vi græs i Godemoes, den 12. Repism. og det var regnigt veyrligt, at vi ikke slog torsdag morgen, mens lagde en broe over veyen ved Vrangeagers rende, i Holmmarken, og da det end ikke saa ud efter høveyr, lagde vi ogsaa een ved den nederbroe i Linmarken, saasom det med dend første vel lykkedes, og vi tog stenene i byen ved murene, fredag morgen oeg hver mand 2 læs grus paa de 2 broer, den 15. slog vi græs i Klosterm., og indoe g høet af Godemoes. 8. sønd. trin., den 16. juli begyndte landsoldaterne at lære exercisen ved vor kirke, dog uden gevær at med bedst omkiere sig og rette fødderne. Den 17. morgen slog vi græs i Biørnm. Den 18. om morgenen klokken 3 skulde forsamles paa mødestedet af boelsmændene 2 karle, og kodner og inster hver 1 karl, som ogsaa skeede, og de laae og ginge og ventede til klokken 4 om eftermiddagen, da de skulde ud at jage landet for skarns folk. Den 19. slog vi græs i Skovelodderne, og den 20. i Lyesmoes. Den 21. i Sondmoes, løverdagen den 22. i Langkenmoes, Langmay og Held, og fik det afslagen og sanket i stakke samme dag. Mandagen oeg vi det ind, og fik græshøsten giort i 2 uger, og havde Kleverfred slagen paa Broebierg og indoe gen paa Igebierg, Igebiergs bredeolme, Lysmoesbierg og en ager paa tovtten, og den smalle bordsted ved Løngen, og staaendes til frøe af det hvide, en ager paa toften, Rødbierg og et par skieper land af Broebierg ved den sønder ende, og til frøe af det brude havde vi Røgelager og Ertbiergstykke over Døffe-

Bindingsværksgård i Elstrup. Foto J. Raben, 1944.

len. Sommeren var vaad og kold, mens der var gott græs paa tyring (see tilforn 1767). Saa og i engskifterne paa bakkerne, og som det ikke var for siet, men vi nederste, som har mange steder moeser og dynd fremfor de mitterste og øverste, vi havde ikke nær saa meget høe som disse, derfor gav vi os ud at grave bækkene op i alle marker, hvermand den 26. og 27. julius.

Den 30. fik vi vor lille bolle i tyr, en sorttrygget, og Jørgen Vied havde en stor boll, en rødprettet, og vi fik dem ud og i tyr i Broeskifterne i Godemoes, som havde været fredt siden vi sloge græsset der. Den 31. aften slog vi kleffer paa Broebierg, det hvide til frøe, og den 1. august paa Rødbierg, og 1 ager paa tovtten, nest Jørgen Vied. Den 4. oeg vi dem ind, af alle 3 stykker. Samme dag vare alle lægsmænd forsamlede paa Nørborg, og fik deris lægsbreve omskrevet. Fredagen den 11. august høstede vi byg med 2 leer ved ½ tl. øls brøde paa Lamhav, Steensager, løverdagen paa Skovsbierg og rug paa Vrangager. Mandagen høstede vi den anden byg, tiirsdagen rug, onsdagen den 16. høstede vi havre paa Revgrøft og smaærøyer, oeg rugen ind af Vrangager. Torsdag morgen slog vi mengkorn paa Fruerhøy, oeg byg ind af Søndermarken, og rug af Royager og

Skudager, fredag morgen høstede vi havre, Bodstedrøvel, og derefter oeg vi byg ind af Skadbjerg holmer og Igehøy, rug af Kielsbold og Kragmoesager og Logrøyer i haven. Løverdage morgen høstede vi Østertoft og Trintoft, og om dagen oeg vi bygrifningen ind og rug af Hønshøyager. Mandagen den 21. skulde vi have høstede havre i Søndermarken, men da det regned og bleste saa sterkt, satte vi det over til om tiirsdagen, da vi om morgenen høstede Vinkendbjerg, og om dagen i den nederste mark, Gammeltoft, Brenhøy, Tinghøy, Gaansager, Tukiersager, og onsdag morgen Tukiersstykket og Skioldstyk, torsdagen sløge vi vikker, og fredagen klevver paa Røgelager og Ertbiergsstykke, løverdage stødte vi ebler, thi vi kunde ikke age havren ind, fordi der af og til kom nogle mole regn hver dag denne uge, saa at den var ikke tør. Samme løverdage eller 2. august vare alle mand, smaae og store, forsamlede her af sognet til Christian Hansen, kroemand i Igens, og alle deris folk og børn blev skreven ved alder. Mandag kom regn, og tiirsdagen oeg vi havre ind af Gammeltoft og Brenhøy, Vinkendbjerg. Onsdag morgen slog vi erter paa Sveyenholter, og om davretid kom køer og beester i afred, i Søndermarken, hver mand 13 nød, og vi fik kiervorkornet ind samme 30. augustus, og vi havde af rug 51 tr., byg 96 tr., havre 82 tr. og 6 tr. mengkorn af Fruerhøj og 4½ tr. af den fremmede byg. Samme dag kom ingen regn, mens om natten slog tordnen ned i et boel i Havenbierg og brændte det op, og veyret hindrede ilden, og Gud lod det blifve derved, at ilden stillede og kom ey videre. Torsdagen slog vi ald vor tadder uden Knudsknof. Fredagen oeg vi erter ind af Sveyenholt, men løverdage brodte vi hør efter bagend dend meeste dag. Mandagen den 4. sept. slog vi de andre erter paa Oxager og Forled og oeg nogle læs ind om eftermiddagen, de andre paa tirsdag, onsdagen opstygte vi vor tadder, torsdag og

fredagen oeg vi dem ind. Søndagen den 10. fik vi køer og beester i Linmarken, faar og qvier i Søndermarken, men faarene havde staaet i tyr paa Binkenager og Sønderbodsted, mens nu i høsten paa 4br og vi fik dem løse samme morgen. Den 13. oeg vi den sidste tadder ind, og vi fik 6 tønder af de 2 agrest Jørgen Hansen. Den 18. oeg vi møg med 3 vogne, 34 læs, den 19. med 2 og en ladevogn, 40 læs, den 20. med 3 vogne, 51 læs, den 21. formiddag, 27 læs, tilsammen 152 læs, og beholdt 2 eller 3 læs Skøveling i møgdyngstedet. Om eftermiddagen oeg vi Hans Deyerhøys møgdyng ud paa toften og Høntoft.

Men den 13. augustus vare 8 af landsoldaterne, 2 fra Nørborgs excerseer-platz, 2 fra Svenstrup, 2 fra Igend og 2 fra Hørup af dem fra Keinis, disse 8 var forsamlede i Nørborg hos deris capitain og droge lod om, hvilken af dem der skulde være tamber, og loddet faldt Claus Jessen til her fra byen, som stod sidst i rangen. Den 15. september vare hver mand heraf byen foruden brandmendene, ad Sønderborg efter brett til det afbrændte boel i Havenbierg, 2 om en vogn. Den 25. vare vi ogsaa allesammen ad Nørborg med grus, som vi lagde paa gaden, der som siilen blev lagt langs hen ad aar 65, og vi tog det i Bosteskov. Samme dag var en auction i skovene paa den soldte grund, med ige, byge, eske og abeliner, og vi, Jørgen Vied købte 2 abeliner ved Østerholm i Giuden, den eene for 15 mark lybsk og den anden 7 mk. 2 sk. Den 28. strøede vi møy paa vore 2 tovtager nest Jørgen Hansen. Den 29. var Sanct Mikelsdag. Den 30. var merkedsdag, og da strøede vi den anden møy. Mandagen vare vi i slotsagend at føre huggen steene til Fiormoes siil, som vi toge paa Helved mark, og vi hialp vor capelane Hr. Jacob Honad sin møydyng ud. Samme dag, tiirsdagen den 3. 8br. saaede vi rug onsdagen maanedes bededag, og saaede rug om eftermiddagen, med kodner

og inster her fra byen vare hen ad Havenbierg til det afbrændte sted i arbejde. Torsdagen saade vi ogsaa rug og hvede paa Lile Ertbierg, fredagen paa Melbakke, og paa Hans Deyrhøys toft, men vi kjøbte al vor sæde-rug, vi fik 1 Tønne ved Jørgen Hansen, 1 tønne ved Hans Jensen, 4 skieper ved Christen Suder, og den var saaet et aar her før, thi de kjøbte den ifior ved Jørgen Krog, som tog den med fra Flensborg, og gave hannem 10 mk. for tønd- den, som holt 7 skieper og ½ fierdingkar, og da fik vi ingen, thi vi tykte, den var saa dyr. Nu groede den saa vel, at den gav meere end vor egen slags af trauen, og den var kommen fra Præstø, derfor kjøbte vi vor sæderug ved vore naboer af denne slags for 15 mk., men den 19. kom Jørgen Krog med 2 tønner til os, Jørgen Vied og Hans Deyrhøy, og dend holt 7¼ skp. hver tønne, og kostede 8 mk. i Flensborg til fragt 4 sk. hver td., og vi fik 5 skp. til vor part at regne 19 sk. skiepen, og vi saade den i Ookmoesbierg og Lærholm den 10., og Hans Deyrhøys samme dag i Høntoft og Lærholm, alt- saa kostede vor sæde rug 24 mk. 14 sk. Den 9 8tbr. vare vi ad Havenbierg med 12 kierre tag og 6 reeb og 6 latter og 6 væggestaver, 3 mænd om vognen. Den 12. tog vi vort føll fra øeget Stiørn og ind, og vi satte vore 6 giæs ind samme dag. Den 15. kom kiør og beester i den sidste afred, og vi tog vor sorte- rygget bolle ind, samme morgen den 20. vare vi til Claus Vrangs kost her i byen. Den 23., som var man- dagen efter XXII dominica post trinitat. var vi i slotsarbejde at grave en savegrøft i Sielderop-skov, i skovriderens have, onsdagen ogsaa i arbejde ved Fiomoes siil, og torsdagen hugte vi den største af vore abeliner, som vi havde kjøbt ved Østerholm den 25. sept. paa offentlig auction, og vi fik hver 3 læs qvars. Den 30. savede vi den i stykker, 3 længe til bagtrude.

Den 31. tog vi 2 geimelket kiør ind, den 1. novem-

Grønnebro i Nørreskoven. Foto Nationalmuseet, 1953.

ber soldte vi Hiarteres, som skulde faa calf om 3 uger for 8 rdl. Den 2. nov. fik vi byge stemped, vi fire første fik 2 i Stenskoppel paa Frydentalsbierg, og vi 4 havde rideheste samme dag, og vi beholdt Lidsken inde samme aften, men det blinde øeg, som var 21 aar, tog vi ind nogle dage før. Den 5. tog vi den 3-aars hest ind, som vi fik skaaren Vitus dag i sommer. Den 6. det aars-føle, som Lidsken havde i fior. Den 8. tog vi de andre bester ind, og vi havde 8 beester, 7 kiør, 2 qvier, 1 stempling, 2 kalve, 1 boll gammel ved den stempling, 6 faar og 1 bok, 2 gies og en gasse, en soe og en galt. Men den 7. soldte vi vor feede soe Hokkentrin for 2 mk. lpd., og den vog 14 lpd. og 5 pd. Den 9. november slagted vi 5 faar og 6 griis til vor egen føde. Samme dag vare kodner og inster herfra byen i brandtarbeyde i Havenbierg. Fredagen den 17. nov. var det 4., 5., 6. og 7. læg til session i Sønderborg, og de droge lod om en reqrute, og Per Jensen herfra byen treffe loddet, alligevel hans broder Claus Jessen blev tagen til landsoldat den 21. juni aar 1768, og nu i dette aar 1769 den 13. augustus blev loddet til at være tamber. Saa tog de dog Per samme dag, og Jørgen Matzen af Selderop kom af igjen, som blev tagen dertil forle-

den 3. july, og Jens Jacobsen Dreyer, som ogsaa blef tagen samme 3. july til landsoldat og hidindtil havde excersæret hver søndag med de andre ved kirken, kom af igien den 17. nov., og Claus Clausen, vor kromands broder, som ifior den 21. juny blef tagen, som nu var kommen hiem efter Baronis skri- velse, blef staaendes, og Jens Dreyer maatte løse sit haar igien, som stod i 4. læg, og Jørgen Hansen var hans lægsmand.

Den 29. nov. leverede vi kirkens korn paa kirke- loftet, 5½ skpr. byg og 9 skpr. havre og præstens byg, 6¾ skieppe, til Christian Hansen kromand i Igend. Dagen efter var vi i kirkeagend til stads med bygen, som Hans Knutsen i Sønderbourg havde til- forn købt paa auction for 4 mk. 6 sk. Købet paa erter var 10 sk., rugen 12 sk., skyldhavren 2 mk. 5 sk., tadder 7 sk.

Den 9 Xbris udgav vi juelgifte paa Nørborg 26 rthl. 2 sk. contant.

Den 12. og 13. var auction paa ige, eske og byge og andre gamle træer, deels til at brænde, deels og- saa til nyttelsetrær paa den forhen soldte grund i Møllkoffel, Boxmoesdam og Bomelund i Fiomoes, og vi og Jørgen Vied fik een eeg første dagen ved Strælbierg for 8 rdl. 2 sk.

Den 14. leverede vi vor skyld-byg til Christian Kærberg i Sønderborg, som er 4 tønner og 3 skiep- per, som kostede paa auction 4 mk. 5 sk. tønden, hvortil vi havde tosken 13 traug byg og beholdt 4 skieper over skylden, af 12 traug opmeedte vi den 19. 4 td. 6 skiepe, som vor kromand fik, foruden 4 skiepe à 8½ sk.

Udi den uge før juel var der kommen et flinte- skab i vaabenhuset ved kirken, som vi fik først at see 4. søndag advents eller den 24. Xbr. Løverd- agen den 30 udgave vi de penge for Lavensbierg, hver mand 10 mk. 1 sk., og det ødeboels fripenge 2 mk. 10 sk. hver mand, og de otte rdl. to sk. for

eegen ved Strælbierg blev ogsaa betalt samme 30. december.

Anno 1770

Den 2. janv. kom reqruterne bort herfra til Apen- rade, og Per Jessen herfra byen fik orlov, og Claus Pedersen fra Stoelbro fik ogsaa orlov, da de kom ned i Apenrade, og een fra Brandsbøll, som havde været tilforn fra sindet.

Den 8. janv. var vi 6 første boelsmænd ned i Bo- stedskov og Selderop skov at styve bygger til dyr. Den 9. oeg vi steen hjem af marken. Den 10. hugte vi 4 første 2 byge bag Frydendals hauge i Steenkof- fel, og fik hver 2 læs qvars med hiem. Den 11. var vi efter 10 læs vanger og andre stykker, og lægsmæn- dene ad Nørborg efter soldater-klæderne. Den 12. fik vi de andre 6 læs af vore byge hiem, kjøbet var tilsammen 6 rdl. Fredagen den samme 12. janv. og løverdag den 13. hugte vi herfra byen 8 favne pæelevey til Niels Nielsen kroemand i Igendmølle, som havde købt den ved Baronon for 12 mk. hver favn. Den 15. førte vi den fra Jørgen Harboes hauge ved havet i Stenkoffel og ned til Igendmølle, og hand gaf karlene, som hugte samme vey 3 kander brændeviin, og da vi førde den til ham 5 kander brændeviien, tilsammen 4 mk. 8 sk. som han gav os, ellers koster kanden 9 sk.

Den 16. saved vi vore byge træer paa gaden. Den 20. var vi paa klapjagt i skovene. Den 14. soldte vi en koe, kaldtes »Beydreng«, over ad Hundslef til Per Ellenef for 8½ rdl., 3 uger derefter døde den. Den 28. soldte vi »Ringeløy«, en geimelket koe om ad Lysabild til en bondemand ved navn Christen Bladt, hand havde mist alle sine uden en qvie, som havde staaet syngningen igiennem, og hand kom kla- gendes, at hand havde ikke havt melkedraabe i 5 uger siden hans kiør døde, og vi ynkedes over ham og soldte ham den eene af vore geimelket kiør, thi

vi havde 2, og han gav os 7 rdl. derfor. Paa harsten tilforn den 1. nov. soldte vi en vinterbær koe for 8 rdl., som tilforn beskreven her i bogen.

Den 1. febr. fik vi vor rug aftosken, knap 4 skieper af trauen, vi soldte for 22 rdl. foruden de 24 mk. 14 sk. vi gaf for sæderug. Vi havde 14½ tr. rugtag, 1½ tr. bygtag. Den 13. februarus fløttede vi vor byg, 48 tr. Den 8. og 9. fløttede vi havre, 64 traug. Den 24. leverede vi 6 tønnder skyldhavre til Christian Kærbergs i Sønderborg og gav ham 6 mk. 11 sk. for de andre 2 td. 7 sk.

Den 3. marty blev vort ny bagtrug færdig af den største af de abeliner, som vi havde kjøbt ved Østerholm den 25. sept i afvigte aar for 15 mk. lybsk. Vi og Jørgen Viid, som havde kjøbt den samtlig fik hver 1 bagtrug, 10 stk. til drøfttrug, 3 læs qvas og 2 mk. for det stykke nest ved rodblokket, som Per Andersen (g)af 4 mk. for, og hand gjorde os trugene. Den 22. martz hugte vi den anden abelin og fik hver 3 smaa læs greene og qvars og 2 læs ubyttet samtlig til drøfttruge med rodskykket solgte vi samtl. for 4 mk. Den 20. febrv. tilforn var vi i agend til skovs for huusfogden Christian August Steingardtt paa Augustenborg at hente en top af hans pæelveys byge i Selderop skov, baade vi Elstroper og de Igends. Den 12. martz leverede vi præstens tindhavre, hver 11 skiepper i stappel. Den 13. fik vi vore klefver aftosken, og vi fik 2 lpd. -1 pd. reent frøe af det hvide. Vi havde i denne maaned, martius, den stærkeste kuld, snee og frost, og solen kunde ikke tvinge den for kuldens skyld. Vor frue dag, som holdtes hvert aar den 25. i denne maaned, da var det en frost og kuld, som det jueletid ikke var saa kalt.

Den 23. var vi med 3 andre vore naboer i slots-agend med en egetop, 6 læs og førte den ned til Østerholm. Rodblokket paa 7 alen langt, 2 alen bred tvært over ved roden, blev staalen natten imel-

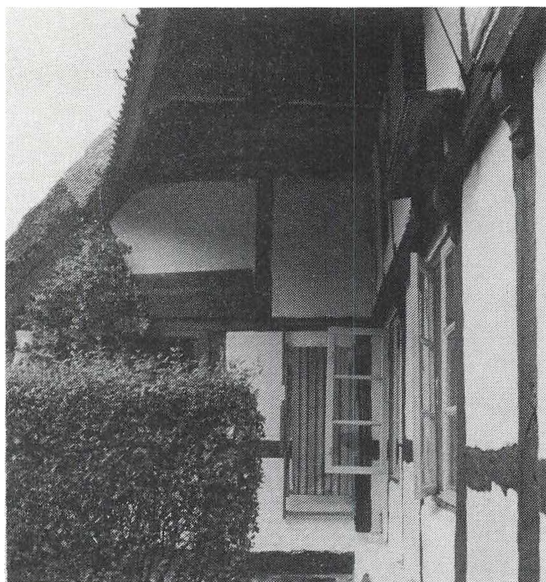
lem den 19. og 20. paa Holmbierg. Søndagen dominica judica den 5. april bleff eet af vore faar sid-dendes i en diig i sneen ved Dominicus Jørgensens toffts have paa Pohav, og samme aften hen paa nat-ten blef det bedste af de andre faar staalen ud af laden tilligemed vor gode haandøxe af hugladen, som vi ogsaa om morgenen derefter savnede, men den 4. fik vi os en ny øxe igien, mens dog ikke saa haard og klang, som den der os blef fratagen.

Pleye onsdag fik vi aftosken og havde da vore gaarde gierdet baade hiemme og i marken og skoven.

Løverdagen før paaske-festen begyndte vi at pløye af falle paa vor toft, naboerne vare enede om ikke at pløye i marken samme dag, ved stor brøde paa ½ tønnde øl. Paaske festen den 15., 16. og 17. april. Onsdagen den 18. blef Christen Clausen af Seldrop tagen til at være reqrut i Per Jessens sted for det 4., 5., 6. og 7. læg. Sammes 18. og 19. dato saaede vi erter paa Rugbjerg, Skovsbierg, Dildholm, Stensager. Fredagen den 20. pløyed vi til havre paa Vinkendbjerg, den 21. Skadbierg. Mandagen den 23. blef de ny gierde om den ny indtagne skov i Holm en freiskov afdeelt, og vi fik 2 stk. gierde om samme skov. Men de trende Nørherrets len havde diget og gierdet samme gaarde i foraaert og forgangen aar. Den 24. anden dag gierde vi den, og vi pløyed ikke samme formiddag. Eftermiddag saaede vi erter paa Lamhav, onsdagen saaede vi havre for Hans Deyerhøy og trommelte vor ert jord, og vendte Taagrøjs falle.

Torsdagen den 26. saaede vi havre, 20 skiep., i Vinkendsbjerg, Skioldstyk og Tykkersstykke, og 16 sække klefver-avner og 18 skieper havre i Skadbierg, Jalsbjergstyk bag Godemoes, Vesterballig toft og i Rapismoes. Fredag 21 skiepper havre i 2 Igehøier, Stenkom og Holmer med 11 sække avner, og om eftermiddag 15 skiepper havre i Fruerøy,

Kapellaniet i Guderup, opført 1731, udvidet 1846 og istandsat 1962.

Revgrøfft og begge Smaae Røyer med 11 sække avner. Løverdagen pløyed og saaede vi de stykker ende i vor tofft, Gadeland og Lærholms forland, styk ved Overbroe med 6 skp. havre og 7 sække avner.

Torsdagen den 26. ...	20 skp. havre	16 sk. avner
eftermiddag	18 skp. havre	0 sk. avner
Fredagen	21 skp. havre	11 sk. avner
eftermiddag	15 skp. havre	11 sk. avner
Løverdag	6 skp. havre	7 sk. avner
Saaed tilsammen	<u>80 skp. havre</u>	<u>45 sk. afner</u>

Mandagen den sidste april vendte vi vor bygfalle i Linsmarken, tirsdagen og onsdagen den 1. og 2. majus i Holmmarken, og fik den vendt, torsdag eftermiddag Gammelfalle, om formiddag saaede vi havre for Jørgen Kandz vare ved Hartspring. Fredagen og løverdagen fik den vent. Mandagen den 7. fik vi den harret, og tirsdagen pløyed vi for Hans

Deyerhøy, og onsdagen saaede vi byg for ham i Biørnmoes og Sveyeholt. Torsdagen saaede vi Taagrøyer i Haugen med 3 skip. byg. Vi soldte ogsaa nogen sæde byg, og den 19. decbr. i vinter fik vor kromand 4 tønnder 2 skiep. for 6 rdl. 1 sk., men vi soldte deraf tilsammen for 58 mk. foruden min, noget for 8½ sk., noget for 9 sk. skieppen.

Fredagen den 11. maj var den almindelige faste-, bod- og bededag, og vor capelan Hr. Jacob Hound gjorde sin afskedsprædiken til aftensang. Hand kom her og gjorde sin første prædiken A^o 1761 paa midfaste søndag, da de offrede til hans kaabe og siden skulde ad Norge til høi-præst at være der om midsommer. Hand holdt auction paa sit gods den 7. maj, mandagen denne uge, og havde altsaa været vor capelane i alt 10 aar. Løverdagen saaede vi byg paa fællit og trommelte det. Søndagen fik vi 1 qvie, 1 kalf og 1 føl ad Lavensbiærg i græs og faar i tyr. Mandagen saaede vi Oxager og Sveyeholdter, tirsdagen Røyager, Hønshøjager, Skudager, den 16. Kildsbyld, Kragmoesager og Vrangager, torsdag 2 agre paa vor toft, vi fik 6 kiør i tyr samme middag. Fredagen saaede vi byg for Jacob Skomager i Holmkoffel paa sin hyrede grund. Løverdagen saaede vi hørfrø paa smalle Boested. Søndagen den 20. kom føeløeget i Koffelet, og sit 2-aars klod »Misser« og op igien i Tyret, føllet ved beesterne, og kalf og qvier ved kiørerne. Den 23. soldte vi »Flykke« et 5-aars hoppe for 38 mk.

Fredagen og løverdagen den 25. og 26. tekkte vi de 6 fack indhus over baghus og dørnsk ved den nørre side med 12½ traug rugtag og 12 kierre bygtag ongefær. Mandagen den 28. taaekte vi 1½ fack paa vort insterhus med 37 kierre rugtag og 18 kierre bygtag.

Dend sidste (nemlig den 31. majus) begyndte vi at saae tadder. Den 1. og 2. juny ligesaa paa Mayager og Sønderbodsted; men beholdt Fieresbiærg

og Linkenager usaaet til efter pindtzedagen, som indfaldt den 3. og 4. og 5. juny.

Onsdagen qvatember, dominica trinitatis den 10. blef aflæst paa prædikestolen, at ingen spill og musik maatte bruges, hverken ved gudstjenesten eller till brylloper og anden sted udi 4 uger fra 28. may at regne for enkedronningen Sophie Magdalena dødsfald, salig kong Frederich den femtis moder, og at ringe for hende om formiddagen fra 10 til 11 slæt, om eftermiddagen fra 5 til 6 slæt. Samme eftermiddag ringede de 3 første boelsmænd her i byen, da ellers ringen stod for Christen Nyemand i Silde-rup. See 1766, den 19. martz.

Tirsdagen den 3. july blef Hans Jøssens kalf sygt, som gik i græs ved andre qvier og kalfver i vor Lavensbiørg og døde den 6., fredagen i samme uge. I den følgende uge efter 4. trinitatis blef 2 af de andre stemplinger syge, Jørgen Vids og Hans Jøssens det andet, dette første døde samme løverdag den 14., og Hans Jøssens det andet døde mandagen den 16. Samme dag gierdte vi hver mand 4 favn et hjørne fra i Christen Moes' stykke grund, hvori de syge skulle være for dem self. Samme 16. julius befandt sig Jens Clausen een af sine kiør ikke at være friske, og hand fik dem for sig self ud paa Burrøy og Qvarager, og de komme sig igien. Derefter fik Dominicus Jøssen sine der ud paa Burrøy, og 1 af dem døde hjemme i hands stald, de andre blefe endda fri, derefter døde 2 af Christian Niensens i græshøsten, og hand havde en syg hjemme som døde den 9. august, de andre havde hand for sig self.

Disse Elstroper kodner og innester gjorde brandarbeide i Havenbiørg den 10. july ved Christen Petersens det afbrændte boel, at kliene vægge, da de havde været der 2 dage tilforn. Den 12. slog vi græs i Pælskift og 2 kleverager paa toften. Den 16. i skovlodderne og da de vare til møde over Jens Clausens kiør, blef de eenede om ikke at værge det den

dag de slog det, ved brøde paa en kande brænde-viin.

Den 17. slog vi græs i Vinkendmay, onsdag morgen den 18. slog vi klever paa Røyelager, torsdag morgen græs i Søndermarken, fredag morgen digend vi Holmgierderne, løverdag slog vi græs i Langkenmoes. Mandagen den 23. july slog vi græs i Held, i regnigt veyrligt ved hundredagenes begyndelse. Fredagen den 27. slog vi græs i Godemoes, den 28. i Rapimose.

Den 29. dominica trinitatis VII blef vor ny capelane Hr. Johannis Pedersen indviet til sit kald og embede af provsten høi. Mathias Tastrup fra Schvendstrup, samme dag offrede vi ham til hans kaabe.

NB. Allerførst blef siungen: I Jesu navn skal ald vor gierning skee. Efter hand var indviet og hans kaldsbref oplæst: Kom Gud skaber, og Oh Hl. Aand. Siden begyndte gudstienesten. Kyrie eller onsdagen den 8. aug. blef holden maanedes bededag. Indgangen i prædiken Luc. 10, v. 41-42 Vi maa nok tragte efter dette timelige, mens fornemlig for det eene fornødne, som er Guds rige og hans retfærdighed, Matth. 6,33, og da skal det andet som en tilgift tilfalde os.

Den 30. slog vi græs i Klostermoes, og den 31. i Biørnmoes, i stor regn, da vi maatte forløbe det til om formiddagen. Den 4. august oeg vi det sidste høe ind, da varede græshøsten i 3 uger.

Den 11. høstede vi byg og rug paa vor toft. Mandagen den 13. høstede vi intet, men vi fik vor boll i tyr, en sortrygget, samme dag, og havde født den med havre hakkelse og maldt, tadder og reent korn, vi beholdt tilovers 37 kierre havre!

Tiirsdagen høstede vi byg med 2 leer paa Togrøy, rug paa Melbeke, havre paa Smaarøyer, og fik da ophøstet i haven. Onsdagen høstede vi rug, torsdagen og fredagen byg, løverdagen havre, og fik kor-

Sidelænge på gård i Elstrup. Foto 1963.

net ind af haven og rugen ind. Søndagen den 19. fik vi kiørerne løse. Mandag morgen høstede vi havre paa Vinkendbjerg, tiirsdagen fik vi bygen indoen, onsdagen fik vi vor hør rusket, om eftermiddagen kom der regn, da der ellers aldrig havde kommen en maal regn siden vi begyndte at høste, torsdagen slog vi klefver og vikker paa Stensager, samme dag slagtede Christen Nielsen Bødker vor boll, som hand kiøbte paa Navntvetter, da vi oeg rug ind, for 8 rdl., og vi havde fortient dermed til bollpenge 2 sk. for hver koe, 14 rdl. 8 sk. tilsammen. Denne samme eftermiddag efter vi havde vikker slagen, laa vi i skyge under steensten, en stor kiempersten paa Jørgen Hansens ager ved veyen, og kom hiem og skulde til Nørborg med sal. Lorentz Louts enke efter hendes pension fra Sønderupgaard ved Flensborg, 50 mk. 2 gange i aaret.

Fredagen den 24. slog vi de andre vikker i Held og ved Rugbiergs vey, og lidet tadder paa stykkerne ved Søndermoese. Samme dag regnede det ogsaa saavelsom onsdagen og torsdagen. Mandagen den 27. slog vi tadder paa Mayager, tiirsdagen fik vi afrev i Lindmarken. Onsdagen slog vi erter paa Skovsbjerg og Linkenager, fredagen oeg vi 2 læs erter ind af Dildholm, løverdagen den 1. september oeg vi de andre erter ind. Mandagen den 3. slog vi

de andre erter, Rugbierg, Hestled, Lamhav, Stensager, og fik dem indoen samme dag, den 4. oeg vi tadder ind. Onsdagen task vi et læs erter af Lamhav, 10 skip. Torsdagen var vi i slotsarbejde at grave steene op til broen i Naldmoes, som blev lagt over den dybe bæk paa C. 7.'s bekostning af Jørgen Brag snerger i Holm den 21. sept.

Samme 6. sept. fik vi den sidste tadder ind og slog i Freyafred.

Den 12. oeg vi grus i skovene, 10 læs. vi af Østerholm løn i Stenkoffel og Haverkoffel, og vi tog ogsaa hver et læs med for Per Diederichsen op paa Balmoesager tilsidst, hvorfor han gaf os en fierding øl og et par kander brendeviin. Hartzsprungsløn og Nørborgsløn oeg ogsaa gruus samme dag i Seldropskov. Den 13. var vi i slotsagend at føre huggesteene til broen i Naldmoes, som blev lagt samme dag af de Selderoper, som var der i handarbejde.

Den 14. oeg vi møy med 2 vogne og en ladevogn, 35 læs, løverdagen den 15. med 3 vogne 51 læs, mandagen 46 med 3 vogne, tilsammen 132 læs møy, og beholdt ongefær 24 eller 26 læs over. Den 3., 4., 5. og 6. october saae vi rug i smukke veire, og vi soldte 2 tønner, kjøbet var 20 sk. skieppen, 20 mk. Men vi havde tilsammen 37 trav rug, 93 trav byg og 74 trav havre.

Den 9. oct. var auction paa lige og andre træer paa den soldte grund i Holmkoffel og i Møllekoffel, Strælbjerg og i Rønbæk i Bommelund. Vi og Jørgen Vied, Dominicus Jøssen og Frerk Chrestensen kiøbte nogle smaa eege samme dag. Den 9., 10., 11., 12. og 13. fællede vi ertstof og rugstoff, da beester havde godt græs i den sidste afrev, som de kom i den 7. eller 17. trinitatis, da vi tog vort aars føl ind, og Lidskens patteføl den 30. sept. Den 11. oct. satte vi vore 13 unge griis ind. Den 31. soldte vi vor naboe Dominicus Jøssen vor feede soe, leveredes for 9 rdl., og Maren Deyershøys fik en af vore kiør »Nel-

Stuehuset på gård i Elstrup. Foto 1963.

ken« paa St. Mikkelsdag for 9 rdl. ogsaa. Den 28. oct. tog vi vort blinde øg ind, den 29. vore 5 kiør og 2 smaa kalve ind, som var paa en mandag aften, og derefter gik de nogle dage paa toften, men om natten havde vi dem inde i stalden. Den 31. tog vi vor fjerde aars hest ind og havde saa 4 inde og 4 udi marken. Den 5. nov. slagtede vi 3 faar og 13 gries, som havde fortæret 2 tønner tadder og 5 skp. havre. Den 6. tog vi Lidsken og Misser ind, et 3die aars klød af Lidsken, den 7. en qvie og en stimpling ind, som vare begge med kalfe. Den 13. de sidste beester ind, Stjørn og Striffel.

Den 12. blev kirkens korn solt paa auction i Nørborg, som kom paa 13½ sk. bygget, havren 3 mk., rugen 20 sk. hver skpr.

Den 14. blev skyld-kornet ogsaa solt paa auction i Sønderborg paa amt-huset 7 mk. 3 sk. for 1 td. byg og 4 mk. ¾ sk. for 1 td. havre.

Den 18. dominica XXIII post trinitatis blev denne kongelige forordning om de hellige dages afskaffelse oplæst i vor kirke, hvilket skulde begyndes at holdes i hans May'et lande og provintzer fra 1. advents søndag at regne, disse efterskrevne 10, neml. 3. jueldag, kyndelmissedag den 2. febr., hellig 3 kongersdag den 6. janv., Mariæ bebudelsesdag, som holdtes tilforn den 25. marty eller paa palme-

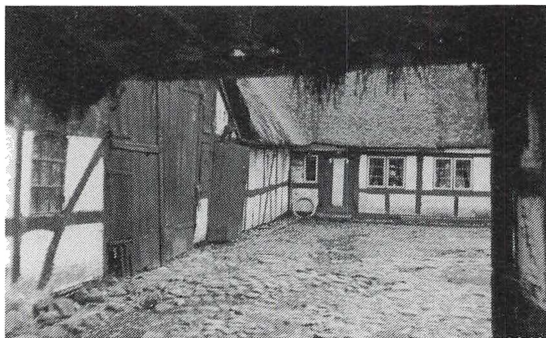
løverdag, 3. paaskedag, 3. pintzedag, Joh. den døbersdag eller midsommer den 24. juny, Mariæ besøgelsesdag den 2. july, Sanct Mikkelsdag den 29. sept, alle helgensdag den 2. november, tilligesom den store taksigelsesdag i Kjøbenhavn den 23. october, som blev stiftet aar 1728 for ildebranden, som blev samme dag dæmpet.

Mandagen den 19. slagtede vi 3 svin. Den 5. decbr. var og blev holden maanedes prædiken af Galat. 5, v. VI. Den 6. leverede vi skyldkornet byg 4 tdr. 3 skp. i Sønderborg paa Reimers mølle. Den 10. leverede vi juelgift paa Nørborg amtstue, 26 rixdaler 2 sk., vi betalte ogsaa de ige samme dag, som vi havde kjøbt den 9. octbr. Den 11. dec. fik vi vor rug aftosken, 4½ skp. af traugen.

Nogle dage før 1. advents søndag kom kree-syningen til Jørgen Jacobsens, og hand mistede inden 8 dage, derefter blev smedens og Hans Moes' syge og døde alle. Hans Jensen mistede og alle sine. Fredagen efter juelfest, den 28. dec., soldte vi en qvie for 5 redl. til at slagte.

Anno 1771

Den 15. janv. hugte vi vore 2 byge, vi 4 første boelsmænd, som vi den stempet i Nalmoes, den kostede 17 mk., og de penge fik vi for den mindste, da vi havde den huggen og i stykker saved. Den 16. og 17. hugte vi Pæelvey i Jørgen Harboes have i Steenkoffel, og førte den op til vor kromand Christen Clausen i Elstrup den 18., som havde kjøbt den ved baronen for 10½ sk. Den 30. blev holden maanedes prædiken, textens ord: Matth. 7, v. 13, 14. Indgangen i prædiken Luc. 13, v. 24. Allerførst blev siungen Fader vor udi himmerig, efter epistelen var læst for alteret: Nu bør ej synden meere, derpaa: Nu bede vi den hellig aand. Efter prædiken: O, du Guds lam, vor herres Jesu Xsti fred. Til beslutning: I christne som bekiende.

Tre billeder fra bindingsværksgården »Hønshøj« på Elstrupmark. Stuehus, udlænge og gårdsplads. Foto J. Raben, 1943.

Den 21. var vi paa klap-jagt i skovene. Den 1. febr. bar vi den sidste havre ind og havde tosken 14 trau, og endda tilbage 49 tr.

Den 6. leverede vi skyldhavre til købmanden Wittscke i Sonderbourg 8 td., og betalte ham 3 mk. 9 sk. for de 7 skp.

Den 11. february, fastelavns mandag, kom ieg med landmaaleren, Hans I. Foogt fra Guderup, Andreas Jørgensen fra Azerballig og Christian August Steingardt, Hl. huusfogdens søn fra Augustenborg, de havde allerede været i 2 dage i Londen by og havde opmaalet de 3 marker, før ieg kom med dem, og vi fik de andre 2 marker og byen opmaalet, og udregnet og igien udlagt den 18. og 19., 1 tønde land til innesterne med deres huussteed og kaal-hauge med regnet. Den 20., første kl. onsdag i fasten, kom vi til Brandsbøll og fik at viede, at overførsteren fra Hadersleben Monsr. Schæffer skulde komme til dem, ved skovens udlæggelse anden dagen. Hvorover vi maatte udregne den om natten, og da om anden dagen, den 21. og 22., blef denne Brandsbøl indtægt udlagt, som laa og ligger imellem ferske søen og havet, og hver af dem fik sin grund i et skovlod eller stykke.

Løverdagen bestilte vi ikke meget, thi om formiddagen forhindrede os Christen Christensen synsmænd, som var misfornøyet med sit stykke, fordi dets skiel var ikke snorre ret imellem ender, og om eftermiddag reyste vi hiem, og de førte os med vogn til Guderup, til H. I. Foogts huus, hvor de igien hentede os søndagen den 24. Onsdagen den 27. reyste vi derfra om aftenen og kom til Igend om torsdagen og opmaalte først Nørrmarken og Nisset, men det øde boelsgrund og præstens blef opmaalt a parte. Londens boelsmænd havde hver 44 tønde land, Brandbølls 10 boelsmænd havde hver 45 td. land, men der var 4 bønder, hvis grund blev separat opmaalt og igien udlagt, innesterne fik hver en tønde hart land, foruden deres gaardsrommer, men kodnerne vare ikke fornøyet med deris 2 td. land, som dem blef lagt i Østermarken, fordi

deri var en may, 8 td. land, den vilde de have foruden, da de 4 tønder efter bøndernes aftale skulde hielpe de andre 4, og altsaa kaldes 4 tdr. hart land, der var 9 kaadner og 7 innester, men i Londen var 5 innester, med Jørgen May paa landevyeen, som kom til Jens Jøssens og blev afregnet i hans sum grund, og 5 boelsmænd og 1 kaadner, som var juelmand for dem, og hand fik sin grund ved Bærns mølle til kaadner grund 20 skp. land, og til arbejdsgrund 12 skp. land, tilsammen 4 td. land, men hans arbejdsgrund blev indpælet for sig selv ved Chr. Jøssens skiel. Mandagen den 4. martz opmaalte vi Lildmarken i Igend. Tirsdagen fik vi præstens grund og det øde boelsgrunde opmaalt. Onsdagen kam snee, torsdagen fik vi den halve by opmaalt, siden kom der snee og vi udregnede den og markerne fredagen og løverdagen. Det øde boel havde 34 td. land, præsten 4 td. 5 skp. og degnen 1 td. og 1 skp. paa Eekenmark. Den 11 mandagen efter lætare var vi hiemme. Tiirsdagen fik vi byen Eeken opmaalt, onsdagen og torsdagen blev vi færdig med regningen, og der var tilsammen med god og skarnsgrund til hvert boel 29 td. land, og til hver af de 2 bøndergaarde 44 td. land, uden det store øde boel, det havde 34 td. land, det lille øde boel havde ligesaa meget som een af de syv landster, neml. 29 td. land. Fredagen den 15. og løverdagen var vi hiemme. Mandagen den 18. var baade huusfogden og herredsfogden der i Eeken samt præsten og degnen, for at see hver meget grund enhver havde, men udregningen kunde ikke skee før videre! Siden var ieg hiemme, og vi taske frøkløver og fik over 6 lpd. frøe af det hvide. Vi toske ogsaa sædebyg den 15., 16., 18. og 19. og havde da ikke mere at tærskende end 16 traug byg, men den 11. var vi 4 første boelsmænd i byen neden i Bostedskov og styvede for dyrene. Onsdagen den 20. kom jeg med dem igien til Pøel, da det var et feyt sneefog baade torsdagen,

fredagen, løverdagen og søndagden, da jeg var i Nørborgs kirke, som var palmesøndag. Mandagen den 25. eller Mariæ bebudelsesdag da var det meget kolt og sneevejr, at man kunde ikke være uden døren, men vi udregnede deris marker som blev opmaalt forleden harrest. Onsdagen den 27. reyste vi derfra, da de maatte skøvele veyen op, før vi kunde komme af byen og afsted, og de førte os til Guderup.

Skærtorsdag var vort læg og de Hellvitters 2. læg ad Nørborg for at drage lod om en reqrut, men saa som alle karle kom ikke, som vare i reserve i samme læg, blev der ikke noget af, men vi maatte hen igien langfredag før kierketiid, men jeg gik ned og laa om natten i Pøhl, men der blev ingen tagen, thi der var ingen af dem alle, som kunde naa maalet, neml. 63 tomme sellands maal. Løverdagen før paaske fik vi aftosken.

Løverdagen den 13. april blev vi færdig med udregningen i Pøhl, og de kiorde vort tøj ad Holm samme dag. Disse Pøelinger havde meget slet grund i overflødighed, den blev meget boniteret og paa lagt, men den summa, som blev sat i jordbog reen grund, var hver mand 48 tønd. 5 skp., og 10 mand, kaadnerne, fik hver 20 skp. land, smeden og juelmanden fik ogsaa arbejdsgrund. Præste kaadnerne fik ingen grund af bønderne. Boelsmændenes navne i Pøhl er: 1. Per Persen Kohlmos, 2. Per Jøssen Kohlmos, 3. Per Jensen, 4. Jes Jensen, 5. Jes Laursen, 6. Dominicus Christesen, 7. Christen Persen, 8. Jes Persen, 9. Rasmus Hansen, 10. Andreas Ludvigh og en eyendoms bonde, Povl Matzen.

Mandagen den 15. april kom vi ad Holm, men A. C. Steingardt havde faaet ont i øynene, saa han skref os til, og hand var ikke med de 2 første uger der. Samme 15. april var det et feyt vær med regn og snee, vi kunde ikke komme i mark, men naboerne vare samlede og herredsfogden Tielemann var og

saa der, og de accorderede med hverandre og med landmaalerne.

Søndagen jubilate den 21. var vi i Nørborgs kirke, torsdagen den 23. førde de Holmboe os til Guderup. Fredagen var den almindelige bod- og bededag. Løverdagen pløved vi til havre i Skadbjerg, vi kunde ikke saa erter, thi grunden var vaad og skidden. Den 30. april saaede vi havre i Leedland paa Grautbjerg og Tidsbjerg i haugen. Den 1. may saaede vi erter, den 2. fik vi dem saaed, den 3. og 4. saaede vi havre, og mandagen den 6. fik vi den saaed. Den 16., 17., 18. saaede vi byg. Den 19. paa pindse morgen fik vi vore 4 kiør og 1 qvie i tyr; vi soldte vor naboe Jørgen Vied en koe samme dag (som havde mistet sine i syngningen) for 10 rdl., de 5 betalte han strax, resten til midsommer. Denne syngning iblant hornqvæget havde ikke holdt meget ope fra noget før 1. advents søndag, da den kom til Jørgen Jacobsens, og indtil 2 uger før pindsedag, dog – Gud ske lof! – mistede de ikke alle, thi nogle havde dog den naade af Gud, at de beholdt endda deris, hvilke vare: vi og Dominicus Jøssens, Jørgen Hansen og Hans Jøssen, Christian Moes og Christen Lindgaard.

Da vi havde byen saaed, soldte vi vort gamle blinde øeg for 1 mk.

Søndagen dominica trinitatis blev Christen Smed boelsmand i Holm begravnen, som formedelst et skadeligt tilfælde blev ihjelslagen af hans naboes Hans Christensens huus, som udflyttede det, og da tagget var af, falt paa een gang uformodendes 5 koppel spærrer, og Christen Smed vilde undløbe, løb lige for ud til krøppelhuggen, hvor toppen af spærrerne knuste hans skuldre og han døde 2½ døgn derefter, hvilket skeete den 24. majus.

Den 15. juny dagen Vitus kom vi fra Holm, men monsr. Steingardt havde været allerede da 1 uge ved de Schvenstrupper, og havde opmaalt provsten,

Hlv. hr. Tostrups grund paa Svenstrup mark, vi havde da de holmboes grunde deelt undtagen torfgrunden og Odderkiær – en anden may. Kaadnerne, som fik 2 td. land, og innerterne 1 td. land, havde vi ikke skilt fra hinanden, og 2 boel, som endnu skulde deeles i hver 2 halve boel, blef denne gang endnu ikke skilt, men blef opsat til en anden tid.

Den 17., 18. og 19. juny var jeg med morbroder i Eken at opmaale nogle døde may og moeser til bonitering. Samme 17. juny kom monsr. Steingardt og Andreas Jørsen ned for at maale Gammelgaard. Men den 20. kom vi andre 2 til de svenstroper, og vi logserede ved Christian Frostes, medens vi opmaalte Hl. hr. provst Tostrups, Laures, Per Nielsens, Hans Moes' og Hans Biergs fra Himmark saa og Capelangrunden, som altsammen blef separat opmaalt.

Desimidlertid var session over landfolk i Sønderborg den 26. july, da jeg var og med, og der kom nogle reqruter i og nogle landsoldater af, og andre i igien i deres sted. I samme uge blev landvejen ved Hoolebjerg udgravet 12 alen viid, baade i koffelet, saa og i Svenstrup mark, samt andre steder, hvor de maatte fløtte steene og gierder og træer. hvor der feilede i 12 alens breed.

Den 15. juny dagen Vitus blev Christen Suder og Per Jørsen forestandere i Jens Clausens og Jørgen Pedersens stæd til Vitusgilde.

Mandag aften den 1. july var der ildebrand i Hans Juelsmands huus ved Notmark kierke, og vi Elstroper vare derovre med hver en vogn med tønner paa, og vor herre hialp at ilden stillede igiend, da huset var opbrændt, dette var ellers et ganske nyt, en 5 eller 6 aar siden, han opbyggede samme.

Onsdag middag den 3. julius kom vi tvende fra Svendstrup efter at vi havde deris jorder, by og marker opmaalte, og ned til Himmark, hvor vi om efter-

middagen opmaalte Søndermarken og logserede hos Claus Aagesen Bondes. Den 10. juli fik vi skrivelse fra C. A. Steingardt, at han tilligemed Andreas J. havde opmaalt 9 kobbler, og havde endda tilbage 6. Den 3. og 9. hujus fik vi nogle ny- stændere og ny leeder under den nørre side af huset ved dørnasket samt 2 par ny vindvekarne, som vi fik deri med det samme, og de nedre vægge muurede, hvortil vi tilforn havde købt 500 stykker steene for 55 sk.

Mandagen den 29. juli vare vi ude i Holm at skille Jørgen Skrædders bohll midt imellem ham og Christen Nymand, og vare derefter om eftermiddagen over ad Broballig og bleve accorderede med dem om 14 sk. for hvert tønne land at opmaale og udlegge, eftersom enhver skulde have separat opmaaling, fordi ingen vidste hvormeget hand skulde have imod de andre.

Den 6. august fik vi græshøsten gjort her hiemme, da oeg vi det sidste høe ind, nemlig af Lankenmoes, som havde ligget slagen mange dage, eftersom veyrene vare saa ubestandige dette aar udi græshøsten, og udi heele hundredagene, da det snart regned hver dag og var meget kalt og stormigt.

Den 8. hujus var Jørgen, min broder, og Jørgen Fodges søn fra Helvidt begge ad Nørborg at lodde om reqrute, og Jørgen træffe loddet og den anden blev fri, saa maatte hand dog med at lodde alligevel. Hans broder stod landsoldat i det 2. læg.

Den 31. juli om middag kom vi fra Claus Aagesen Bondes i Himmark, efterat vi havde været der i 4 uger og havde da deres by, marker og skove opmaalet og udregnet, og kom atter op til Christian Frostes for at udregne de svendstroppers grundinger, den 2. og 3. august maatte vi gaa derfra, saasom morbroder var syg.

Mandagen den 5. aug. kom vi derhen igien, og da

var vort byefolk og de helvidter ved Hoolebierget at udgrave deres stykke ved landevyeen, men vi kom op ad Svendstrup og skulde ned til præstens, da Hl. huus- og Hl. herredsfogden var der at spise og udrette noget om hans grund, da begge byers naboer vare stevnede der.

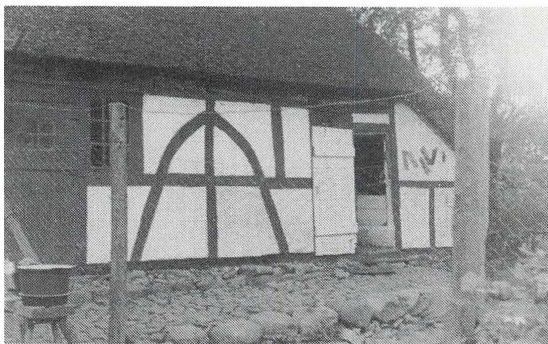
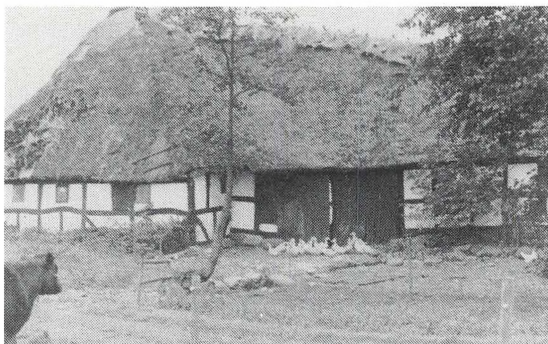
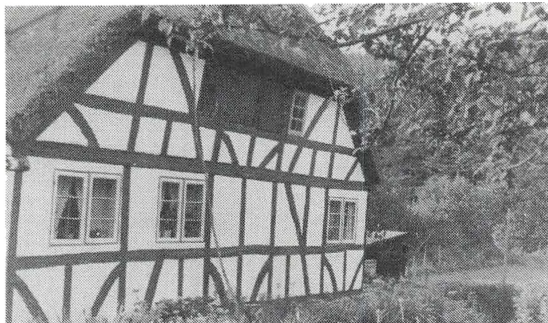
Tiirsdagen den 13. aug. ginge vi fra Frostes og kom hiem for at hielpe til i høsten med lidet arbejde at gjøre. Den 14. og 15. ruskede vi hør, da det regnede imellem af og til, og fik den ald rusket og siunken samme to dage. Den 16. baged vi brød til at æde i høsten, samme dag skrev jeg dette saadant som det er.

Mandagen den 19. aug. begyndte vi at høste med 2 leer, og den 20. høstede vi rug og byg paa Hestled og Sølfatang. Onsdagen høstede vi paa Rugbierg, Skovsbierg, Dildholm, Stensager og Lamhav byg, da det af og til regned. Torsdag høstede vi ikke, men fredagen oeg vi ald vor rug ind, samme dag var et smukt veyr. Løverdagen høstede vi den anden byg i Lillemarken og paa Meldbakke.

Den 25. aug. dominica XIII post trinit. saa vi først at num. tabellerne vare komne i kierken, nemlig 4. Mandagen den 26. var offentlig licitation paa den kongelige herregaard, som gik paa købeskilling løs.

Den 27. høstede vi havre, den 28. morgen paa Sveyenholter, formiddag Skadbierg, eftermiddag oeg vi byg ind af Skovsbierg, Dildholm, Stenager og Lamhav. Den 29. morgen fik vi ophøstet paa styk. bag Godemoes og Repismoes, fik bygget ind af Søndermarken og toften og fik afreven om aftenen i den over Søndermarken. Fredagen den 30. slog vi vikker om morgenen paa Lille Togrøy, løverdags morgen slog vi de andre vikker og fik byggen indoeen.

Den 1. sept. dom. XIV post trint. sang vi til høimesse i kierken den psalme no. 458, som stod malet

Tre billeder fra bindingsværksgård på Elstrupmark. Gavli i beboelseslængen (øverst) og udlænger (midt for og nederst).

paa enhver tabelle, og denne var den første vi sang efter num. Tirsdagen den 24. sept. oeg vi 53 læs møy ud paa toften, men den 23. som var mandagen, soldte vi 7 tønd. æbler til Sønderborg à 28 sk. Freda-

gen og løverdagen oeg vi den anden møy ud, tilsammen 121 læs. Mandagen den 30. sept., som var Sønderborg markedsdag, strøede vi møy paa toften. Tirsdagen den 1. october saaede vi rugen der i alle 6 agre, 10 $\frac{3}{4}$ skiep, da fik vi den tør og smukt saeed. Vi havde 42 traug rug, 77 traug byg og 60 traug havre. Torsdagen den 14. novbr. blev skyldkornet forauktioneret paa amtshuset i Sønderborg, 1 tønne byg kom paa 8 mk. 3 à 4 sk., 1 tønne havre 4 mk. 12 à 15 sk. og 1 tønne rug 12 mk.

Den 21. nov. solte vi vor soe »Hoccenrein«, 11 lpd. à 2 mk. 6 sk., i Sønderborg til hattemageren. Dette aar kostede sæderugen 24 sk. skp., brødrugen 26 sk., erterne og bygen 1 mk., tadderen 10 sk. Men den forrige aar 1770 var kjøbet paa rugen 20 sk.

Onsdagen den 4. dec. imellem 1. og anden adventssøndag var og blev holden maanedsbodedag, textens ord taget af Joh. evang. 1, 9. v. Indgangen i prædiken Lucas 1. cap. 78-79 vers. Allerførst blev siungen »Fader vor udi himmerig«. Efter epistelen var læst for alteret no. 21, da præsten gik af prædikestoelen: »O du Guds lam«, efter bønnen det første vers af »Ach levende Gud jeg etc«. Til slutningen »Vor Herres Jesu Christi fred«.

Dies lunæ post die domin. de advents, den 9. decb., kom vor landmaaler hr. capt. Bruyns karl, mns. Rud. Greve her til Elstrup og begyndte med maalingen dies martis i Søndermarken paa Lamhav, og saasom det regnede maatte vi forløbe, og om eftermiddagen kom vi ad Lillemarken paa Høntoft.

Onsdagen den 11. vare vi ogsaa med Greve, og om eftermiddagen kom en vogn efter mons. Heneborg. Torsdagen var det en storm og regn, at vi kunde ikke komme i mark at maale, men bleve samme dag accorderet med præsten Hr. Arendt om hans lands separation.

Fredagen var vi ad Lillemarken, og Henneborg og de øverste bohls mænd ad Holmmarken. Løverdagen maalte vi paa Sveyenholt. Mandagen var Greve ikke vel tilpas, dog vare vi ude paa Sølager og saasom det regnede noget, maatte vi give forlov før middag.

Tiirsdagen vare vi ikke i marken, men Henneborg og hans folk vare ad Holmmarken. Onsdagen kom der en vogn fra Stefning og afhentede dem begge for at udlægge deris skov. Fredag aften sildig kom de stefninger igien med dem, og løverdagen den 21. fik vi Lillemarken færdig, men Henneborg maalte Per Jørsens og Jørgen Træskomands gaardsromme, men hand havde tilbage endda i Holmmarken, paa Skadbjerg, Jalsbjerg og Repismoes. De logerede i kroet ved Christian Clausen for 20 sk. à person daglig, samme dag reyste recruterne, som havde faaet bud at indfinde sig i Apenrade den 23. om morgenen, og de vare: vor Jørgen, Claus Petersen fra Stoelbro, Christen Struck fra Bransbøll og en fra Havrebierg, disse 4 fuldtes ad til Apenrade og skulde siden ad Rendsburg at aflægge deres eed for comissarierne.

Tirsdagen den 24. fik vi Fierisbiergs-mark opmaalt, og de 2 tromperlynders gaardsromme om mandagen, og vi begyndte samme tirsdag middag med Søndermarken igien.

Den 25. eller juledag kom ogsaa den 3. landmaaler, en gandske tydsk ved navn Edvart eller Evert. Løverdagen den 28. maalte vi i Søndermarken og fik til rest Hestled, Hundkilde og Rugbjerg oven veyen, det andet parti blev færdig med haugen, men den tydske maalte præstens grund. Mandagen den 30. blev vi færdige med Søndermarken om formiddagen, og de andre 2 ogsaa færdige med præstens grund, og begyndte med byen om eftermiddag. Den 31., som var dies ultimus, bleve de færdige med byen undtagen bag dammen og Hans Moes'

gaardsrom, som den tydsk alene maalte den 2. jan. Annus nova.

3. juledag den 27. dec. leverede vi kierkens tiende korn paa dens loft, og den 28. førde vi det til Sønderborg.

Vi betalte vore landmaalere 25 rdl., og hver mand gav dertil 4 mk. 8 sk., da blev tilovers 1 mk. 8 sk., da gave de endhver 1 mk. til, var 18 mk. 8 sk., deraf forærede de disse 3 landmaalere hver 2 rdl., blev over 8 sk., som de samtl. fortærede. Da kroemanden kom med sin regning, beløb sig tilsammen 67 mk. 10 sk., da de nu gave hver 4 mk., blev tilovers 6 sk., som de fortærede paa stædet, og som hand klagede, at der gik meget brændsel til, gav hver mand ham 2 sk. endnu, tilsammen 9 mk. 10 sk. Dette var altsaa foruden, hvad der daglig gik til ved maalingen, siden førde vi dem til Mommark færge den 5. janv., søndagen efter nytaarsdag med 2 vogne, da de droge til Ærøe.

Hjørne af gårdsplads, Elstrupmark.

Reformer på Nordals

1772

Den 13. og 14. jan. hugte vi pælvej for baronen i Harbous hauge ved Stenkoffel, og førde den den 15. her op til byen til vor kromand, som havde kjøbt den ved baron Teufel.

Den 25. jan. fik vi vor rug aftosken, $4\frac{1}{2}$ skp. af traugen. Den 30. fløttede vi vor byg og havde endda 27-13-4 trauge, er tilsammen 44 trauge.

Mandagen den 3. febr. oeg vi steene hiem, som vi havde gravet op paa harsten paa Rojager og Fruerhøy, thi der var ingen snee kommen denne vinter før disse tider i denne mt. Onsdagen den 5. bar vi havre ind og satte 22 tr. op til at skiære, og 28 tr. til at tærse, og beholdt 5 tr. og rigningen i loen, hvoraf vi fik 6 tønner 4 skp. havre.

Mandagen den 10. var vi ad Sønderborg med 3 td. rug og 18 skp. tadder, og fik 28 sk. for hver skp. rug og 11 sk. for tadden, og gave ham efter forlangten 10 mk. 8 sk. for 2 tønd. skyldhavre, som vi købte hos ham, nemlig Wittske, som fik vor rug og havde kjøbt vores skyldkorn dette aar. Torsdagen opmeedte vi havren, 10 traug just 7 tønner. NB. Samme 10. febr. laante Christen Bøtger af Stefning 2 traug tag ved os, som hand lod skiære til hakkels.

Onsdagen den 12. blev holden maanedsbenedag. Textens ord af Esaias 66, 2. vers, før prædiken blev siungen: Fader vor udi himmerig, og no. 269. Efter prædiken: O du Guds lam, og Intet efter er dig O Gud.

Den 2. febr., som var 4. søndag Epiph., blev holden en kort taksigelse af præsten, hvilket skeede udi alle kierker, at Gud saa naadeligen havde reedet og hiulpet vores konge fra det slemme forræderie, som hans egen dronning vilde i disse tider begaaet imod ham, for at faa ham af med livet, men saasom Gud lod samme forræderie blive aabenbart for sin salvede, voris konge, om natten udi søvnen af graff Rantzau, saa blev dronningen tilligemed geheimeraad Strutensee, hendes doctor og flere anbringere, henførte udj Castelet eller tornet, og saaledes ganske udeladte fra kongens ansigt og raad. Denne lovsalme: O store Gud vi love dig! blev siungen efter prædiken i alle kierker.

Den 13. marti leverede vi 6 tønner 7 skip. skyldhavre til Rimmer i Sønderborg, og havde tilforn betalt ham 2 tønner.

Den 21. hujus holt Per Hansen og Anna Christine Louts datter deris bryllops- og æresdag. Brudedefolket og de, som sade ved dem, vare i deris dørnisk, men de andre sade i voris den bager loe, 49 folk, men vor præstes Hr. Ahrendts frue og hendes jomfruer smykkede bruden. Jeg var bleven buden til at være skaffer og kom smukt afstæd dermed; hans søster Margareta Dorthea og Catrina Friderichsdatter vare skienkepiger. Hans Hollænder bød til bryllop. Hans Jøssens Ancatrin og brudens søster Greta Lout strøede krud, og Ratje Hansen, Hans Hollænders stiffader, gik med flasken.

Onsdagen den 1. april kom jeg med morbroder hen ad Hemmark at maale noget land for Jes Voogt og sine naboer, som de vilde have omtusket. Fredagen den 3. kom vi hen i Havenbierg og gjorde en begyndelse paa Søndermarken ved Stakkelhøys lod med no. 1. Tirsdagen den 9. kom ogsaa mons. Steingardt og Andreas Jürsen til os i Havenbierg, da de kom fra Gammelgaard, hvor de havde lagt ud og deelt den i 2 deele til 10 slag kree.

Den 11., palmesøndag, kom vi hiem hver til sit, da vi havde deris 4 marker opmaalt.

Den 13. saaede vi erter, den 14. fik vi dem saaede og pløyed til havre i Søndermarken. Den 15. saaede vi alle vore vikker, nemlig 1 skip paa Biørnmoesager ved denne ende, og havde da det grønne land saa nær omme, som 2 Melbakker og Forland i skovlod, og et lidet stykke af Biørnmoesagers øverste ende, men der var ellers rug i det midterste af samme ager. Vi havde udtusket med vor nabo Dominicus og fik hans Melbakke for vore tvende Skovrideres Tidsbierger, som han vilde have til tadder, saa som de faldt i den part, hand skulde fremdelis bearbejde og have til sin skovdeel.

Løverdagen den 18. april pløyed vi paa Melbakke og brød hovedet af min plov, vi fik og vor ertjord trommelet, men om eftermiddagen sneede det meget, saa at vi kunde ikke pløye.

Tirsdagen den 21. eller 3. paaskedag fik vi det grønne land om og begyndte at vendte falle, vi fik ald bygfallen vendt i denne uge til løverdag middag, da vi om eftermiddagen vendte for Hans Deyerhøy paa toften, saa og Gammelfalle. Torsdagen den 23. pløyed vi leder for Mths. Vogelsang i Bommerlunde, alle vare der her fra byen, undtagen Jørgen Jacobsen, Friederich Chrestensen og Xstian Nielsen.

Men den 21. aften kom landmaalerne til Havenbierg igien, og nogle til Holm til deris torfgrund,

men jeg begierede forlov, hvilket jeg og bekom nogen tid i vaaren. Torsdagen den 30. april fik vi vor gammel falle vendt, og havde ikke begyndt at saa havre endda. Fredagen den 1. may vare vi tilstænge.

Men onsdagen den 29. april vare alle synsmænd, tolfmænd og vrøgere her af sognet forsamlede hos præsten, hvor herredsfogden og selv kom, og der blef da nogle unge folk skreven til skat, og henvend 60 uformuende blef igien afskreven. Med det samme vare 12 mændene alle omme ved degnen og advarede ham om hand ikke vilde forbedre sig noget?, som var saa uordentlig i de hellige dage, som og tit tilforn (med overgivenhed i fylderi). Da skulde han snart blive sat af sit embede.

Den 1. may vare vi i slotsarbejde at sætte stænge imellem Naldmoes og fyrstens skove. Mandagen den 4. hujus begyndte vi at saa havre. Onsdagen vare gaardmændene i Østerholms løhn med huusfogden og C. A. Steingardt omkring i koblerne at besee gierderne, om formiddagen saaede vi 8½ skp. havre i det mindste stykke af vor Lavenbierg, som var efter opmaalet 1600 kvadratfavne eller 5 skp. land, og havde tilforn paa de 2 forrige dage saaed 7 tdr. 4 skp. havre. Vi saaede tilsammen 10 tdr. 3 skp. havre og 4 skiepper iblant mengkornet, hvoraf vi bekom de 2 skiepper ved Christen Lindgaard. 3. søndag efter paaske, den 10. may, kom vore 5 køer i tyr, og den 6. en qvie fik kalv om morgenen, da vi ginge til kirke, og kom derfor ikke ud samme dag. Torsdagen den 14. fik vi byggen saaed, og fredagen, den almindelige faste-, bod- og bededag, fik vi beesterne i tyr, 3 op ad Bostedskov, Lid-sken med føll og sit 2-aars føll, en liden sort fole, og beholt inde den blakket hest og Striffel. Løverdagen den 16. vendte vi falle i vor Lavensbierg, det øverste byt. Torsdagen den 21. bleve vi sindet at saa byg i Bostedryggel, vi saaede ogsaa i de andre 2 sidste dage den 22. & 23. byg i Østertoft og Trin-

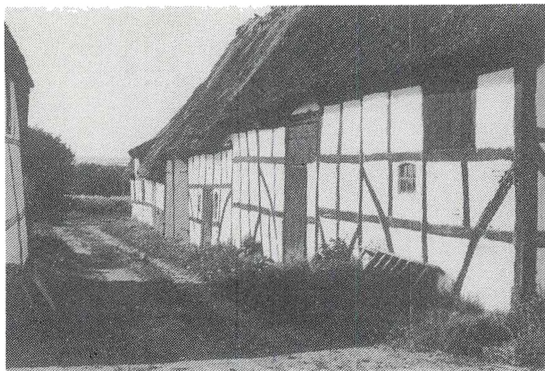

Titel på kort over Elstrup ved udskiftningen 1772.

tofter samt noget hørfroe i hver ager. Tiirsdagen den 26. saaede vi det sidste hørfroe i Skompland.

Denne vaar skeede mange forandringer og omskiftelser med grunden; særdeles med det gamle land; i Hjørnet saaede vi byg, deri paa Lysmoesbierg, Rødbiery og Burrøj saaede vi havre efter 3 gange pløyen. I gammeltoft saaede vi havre i Leer-

land, ligesaa i Koffelet i det mindste af vores byt, og tadder i det største, alligevel, det blev ikke pløyet førend i foraaet, hvorover det var meget stygt at faa felleventd. Ellers skulde Gammeltoft ikke været pløyet, men Oxager, som i dens stæd igjen blev liggendes til faarene, var ellers havrelænd. Den 26., efter vi havde hørfroet saaed, fik vi og de andre 2

Bindingsværksbygninger i Egen.

beester i tyr, og havde siden 5 i tyr, men det stjørnet øg gik endda med føllet. Den 25. fik vi nogen regn, den 26. satte vi muur ved gaden jevns ved vort af-tægtshuus, da var det et smukt veyr. Den 27. regnet det snart den heele dag, saa jorden blev lovlig vaad, som ellers var meget tør, at ald havren kunde ikke komme op for tørhed. Af erterne blev der mange liggendes ovenpaa og sprak istykker. Den 5. july saaede vi tadder for Hans Deyrhøy, og den 6. saaede vi Jens Smiedemands qvartager, som Jørgen Vied havde fortusket os for vores. Den 9. paa pintze-tirsdag saaede vi tadder, saa og den 10., 11. og 12., og den i Lavensbiery var den sidste, men løverdagen den 13. holdte vi Vitusgilde, da den dag ellers faldt paa den 15., som var hestemarkedsdag i Sønderborg. Vi soldte vor 3-aars hest, saa som den kunde ikke blive skaaren, og fik derfor 5 rdl., vi soldte ogsaa den 2-aars hest for 16 mk. noget tilforn, og havde siden 5 beester og 2 pat-føll, men Lidsken med sit føll gik i Bostedskov i græs.

Den 19. kom Hans Jørsen i lægsmands stød for os, som havde været siden 1768 den 7. sept., som ogsaa er her tilforn beskrevet i bogen.

Løverdagen den 27. july blev holden session over landfolk i Sønderborg. Mandagen den 29. kom vo-

ris landmaalere, dhr. captain Bruyn fra Slesvig til os og udlagde vores grunde. Tirsdagen og onsdagen vare huusfogden og herredsfogden over samme handel, og som øvrigheds-personer at tilsee paa enhvers gavn.

Samme 29. july kom jeg med morbroder, H. I. Fooft, fra Guderop ned til de helleboe og notmarker at opmaale deris land. C. A. Steingardt og Andreas Jørsen blev i Havnbierg at udlægge deris land; jeg var ellers hiemme udi vaaren siden den 11. april.

Løverdagen den 25. july slog vi det sidste græs i Langkenmoes og kløver paa Skioldstyk, og vare i brandagend samme dag i Ketting. Denne græshøst udfaldt med veyret meget ønskelig og smukt, saasom det var tørt, var vaarkornet dog godt istand, men bygen var paa forskiellige stæder meget kort og tynd. Løverdagen den 8. aug. kom ieg hiem fra Helvidt efter at jeg havde været der i 6 uger.

Mandagen den 10. hujus vare vi ad Sønderborg efter tømmer og brætt for Jørgen Skov, som skulde fløtte ud, vi havde allerede været en gang ude for ham før, vi, Jørgen Vied og Jørgen Hansen, hver gang med 2 vogne, de andre dage rusket vi hør. Torsdag eftermiddag høstede jeg Pohavsstyk rug, fredagen høstede vi ald vor toft-rug og havde deraf 23 traug 12 kiærve, lang, god og vel kornsat rug.

Mandagen den 17. aug. om morgenen tiidlig oeg vi rugen ind af vor toft, vi høstede ellers rug samme dag med 2 leer, tiirsdagen høstede vi byg, onsdagen oeg vi rug ind, Igebiergs, Holms og Olmers landlykke og Biørnmoesager, som vi satte paa Rughilden samt den af toften, 35 tr., resten 13 tr. af Broebierg og Bartykenager i stalden til sæderug. Torsdagen høstede vi den anden byg. Fredagen oeg vi bygen ind af Kildsbyld, som vi satte underst i laden. Løverdagen af Røjager, Majager og stykker ved Skovmoes. Mandagen oeg vi 2 læs ind af Majager den store. Derefter høstede vi mengkorn paa Togrøy

i haven, siden, da regnen var noget aftørret, oeg vi 2 læs ind af Fierresbjerg, siden høstede vi mengkorn paa Vrangager. Tirsdagen høstede vi det andet mengkorn paa Skudager og Kragmoesager og fik byen ind af den lille mark, og et læs af Bostedrøjel, derefter kom regn igjen, vi satte op paa hiolden til sædebyg af Fierresbjerg og 3½ traug af Bostedrøjel øverst.

Den 27. august fik vi beester, kalve og faar løse i den lille mark, men kiøerne fik vi løse den 4. sept. i Holmmark, og maatte vare dem dag og natt over en hel uge for Moes' tadder, som laae indtil den 15. sept., før den kom ind. Søndagen den 6. fik vi ogsaa beesterne i Holmmarken. Den 28. aug. høstede vi havre, saa og den 31., da vi fik ophøstet. Den 4. sept. slog vi erter. Søndagen den 6. var det saa stor en storm, at erterne fløyed af ageren hen bag stubbene og gierder, en lang vey. Naboerne vare forsamlede om eftermiddagen og meente, at de vilde deele dem og tage hver nogle hen paa deris agre igjen, men kunde intet udrette, der var just erter i Smedeland og Sølager, og det vesterlige veyr tog dem over Lysmoes til Koppelgierde, hvor de laae i diegen og i gierdet, og begyndte at see over i koppellet. Mandag morgen kl. 5 vare alle naboerne forsamlede, da veyret imidlertid havde lagt sig, og finge da hver nogle erter hen igjen paa deris agre. Imidlertid slog vi tadder paa Røyelager, og om formiddag i haugen paa Grautbjerg og Tiisbjerg, item paa Qvavager, som var den sidste.

Den 7. sept. om eftermiddagen gik jeg ned ad Helvidt igjen, ved udlægningen, og vi fik da markskiellet giort imellem dem og de 4 notmarkemænd i denne uge.

Den 1. oct. kom vi ad Notmark efter at vi havde faaet deris land udlagt i Helvidt, og ginge ad marken og satte skiel, før regningen kom derpaa, saa at enhver fik noget at kjøre giøde paa. Mandagen den

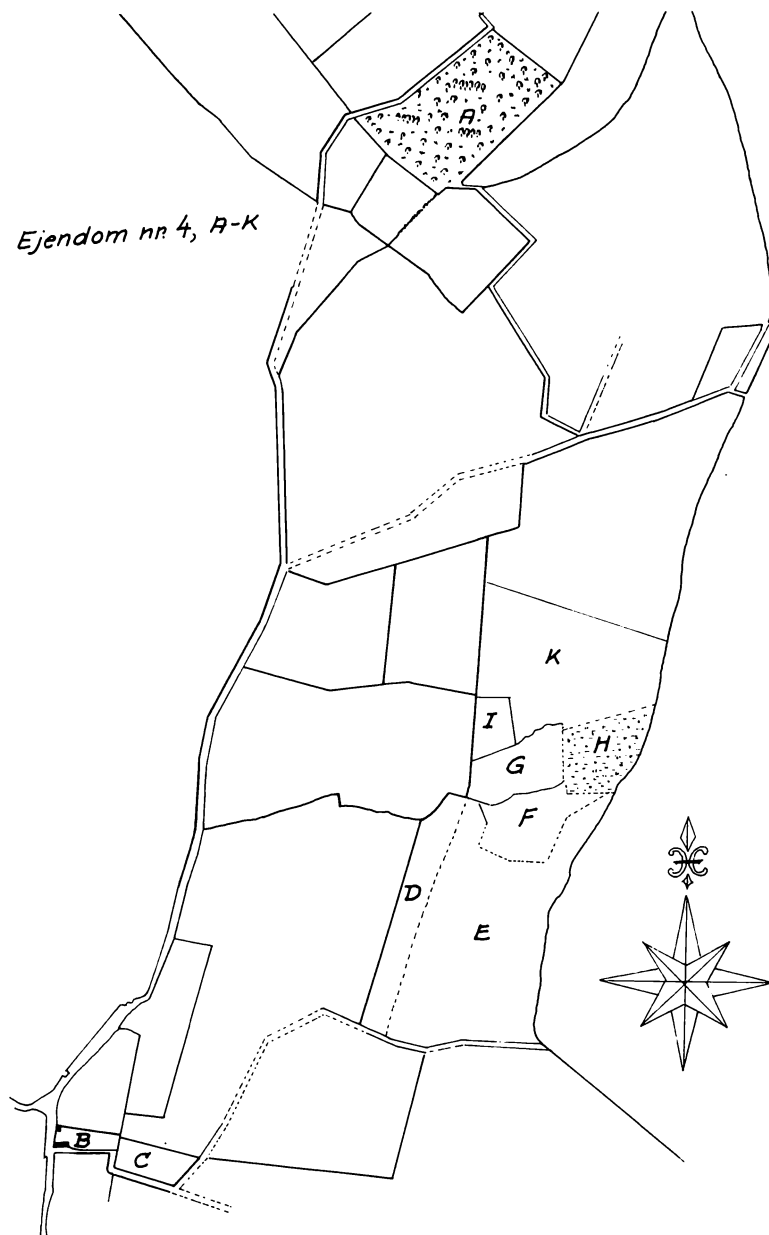
21. sept. oeg vi giøde ud ad Koffelet, Lauensbjerg 37 læs, og løverdag den 26. De andre dage var regn og skidenhed, at vi ikke kunde udrette sligt arbeyde. Den 28. etc oeg vi den anden giøde ud paa Hovmands Sølager, tadderland 2 stykker ditto, Dominicus Jørsens skovlod ved Lysmoesbjerg, 4 stykker hørland nede i Katholm, 2 ditto ved Røggelstæd, 2 stykker erteland nest ved og 4 agre ditto af Ocmoesbjerg, til voris egen ager. Hvad høsten er angaaende, da havde vi denne avling: 48 traug rug, 80 traug havre, 65 traug byg og 20 traug mengkorn. Erterne vare kun lidet i forhold, men tadderen var skikkelig vel baade i korn og foeder.

Løverdagen den 10. oct. fik vi rugen saaed, tiden og grunden vare begge beqvemme, saa at den kom meget smukt til at ligge i jorden. Vi saae 3 tønd. 1 skip. udj 4 Ocmoesbierger, og 4 stykker ved Røggelstæd, omtrent 5½ skieppe i hver Ocmoesbierger, paa Hovmands Sølager 2 styk i Dom. Jøssens skovlod og 4 stykker i Katholm 1 td. ½ skp., i koffelet, som vi saae først, 1 td. ½ skp.

Den 8. oct. kom Jørgen bort til Rendsborg med nogle meere herfra Nørre-Herred.

Den 10. oct. kom vi fra Helvidt og op til Notmark at udlægge deris land, som de havde paa Helvidt marker, og vi logerede hos Johan Jørsen paa Klingbjerg og udlagde samme saat skoven og blef færdige dermed den 10. hujus, derefter kom vi ud at adskille de helvidtboers smaaefolks grund samt skoven, og bleve reent færdige den 24. oct. Vi logerede i Helvidt hos Per Hansens.

Den 26. oct. begyndte vi at rydde og plante, og begyndte ved Røggelstædt og continuerede dermed langs ud. Fredagen den 4. december fik vi voris stykke land færdig med indplanten i Lillemarken, undtagen 4 eller 5 favne i den gamle vey paa Ertbjerg, vi havde mod Jørgen Hansen 56 favne, mod Jørgen Vied 104 favne og 20 favne i moe-

Landsbyen Elstrup med angivelse af Christen Hansens gård (B), de marker (C-G og I-K), det engstykke (H) samt den skovandel (A), der hørte til gården.

sen, om ad bækken ved Mads Christensen 30 fv. og 42 fv. ved smedens land, ogsaa imod Mads Christ, imod instergunden 54 fv., ved kaadner Christen Jørsen 28 fv., ved kaadner Christen Stadius 21 fav., og ved smedens 35 fav., tilsammen 390 fv. foruden de gamle gierder, vi skulde imodtage ved koffel-siden.

Vi bekom $7\frac{1}{4}$ td. tadder af Koffelet, som vi soldte for 12 sk. hver skiep., og vi fik $\frac{1}{2}$ rdl. for græsningen paa den over ende af samme stykke.

Mandagen den 7. og onsdagen den 9. røddede vi 2 læs hesselstubbe paa Stefning-næss, som vi bekom hos Christen Bødker og førde hiem og satte det første læs den 8. imellem os og Jens Smiedemand, for enden af Meldbakke i haugen. Den 11. satte vi det sidste læs samt nogle torne, som vi røddede paa Hønshøyager, imellem os og Jørgen Skov op ad Meldbakke. Løverdagen den 12. satte vi det stykke inde i skovloddet imellem os og Dom. Jørsens, 12 fv. med levningerne og nogle meere stubbe, som vi røddede der, og førde nogle stubbe ned til Lysmoes og satte imellem os og vort koppel i det gamle gierde. Mandagen og tiisdagen satte vi det stykke ved Haverkiil, 9 fv. Onsdagen satte vi det stykke paa Rugbiert af præstens, 6 fv., dertil havde vi røddet i Pefferholm. Torsdagen satte vi det andet stykke af præstens i Holmmarken, 17 fv., dertil havde vi røddet endda Qviirshøy og gave siden morbroder Jørgen Lind forlov, som vi havde havt i 14 uger og betalte ham 22 mk. 8 sk. Vi havde til rest endda det stykke i haugen ved Jørgen Vied, 29 fv., og ved Claus Vrang, 131 fv. om vi skal have den heele vang saa vidt veyen er i Claus' foruden hans 17. fv. ibag.

Den 19. Xbr. kom Jørgen hiem igien fra Rendsborg, da han havde udlært at exersere, han havde fortæret nogle af sine penge, saasom han ikke kunde holde sig med sin gage.

Den 30. var det heele Nørreherred forsamlede i Nørborgs koffel at inddige skoven, samme diig blev gjort $2\frac{1}{2}$ alen viid og 2 alen dyb, og hver mand havde ongefær 10 alen langt, det var 30 cubicalen.

Dies ultimus froes og sneede det noget, men nyt-aarsnat kom regn igien, der har og tilforn været frost i 2 dage, men den var ikke ret strænge.

Anno 1773

Den 4. januar leverede vi skyldhavre i Stefning Nord til Hans Hinrich Smidt af Nordborg, som blev accorderet med samtl. Elstropper boelsmænd, at de gave ham hver $1\frac{1}{2}$ skiep. havre, og siden tog han imod den foruden at meede den om efter os. De Selderopper som ogsaa samme dag udleverede deris skyldhavre og maalte hver mands, og nogle forliiste 4 skiep. og nogle meere. Vi havde 3 skiep. havre med, som vi gave for os selv og Jørgen Jørsen, med hvilken vi havde sammenspændt, fordi Dom. Jørsen samt Jørgen Skov og Jens Smiedemand, som skulde udflytte deris boel meente at være frie for skyldkorns-levering dette aar, det blev feyl!

Den 14. og 15. hugte vi pæelvej, og den 16. førde vi den fra Jørgen Harboes have i Stenkoffel og op til vor kroemand. Samme dag begyndte det at fryse lidet igien, og der kom ogsaa nogen snee. Men det holdt ikke længe ved.

Den 22. døde den gamle Hans Kraag, som var til huuse i vort aftægts huus, da begyndte det at fryse igien og holdt ved en lang tiid, dog var den ikke meget strænge. Løverdagen den 6. febr. leverede vi skyld byg i Sønderborg til Christian Kærbergs, 4 tønd. $3\frac{1}{4}$ skiep.

Mandagen den 25. januar var vi, Jørgen Vied og Per Jøssen henne i Himmark skov at opgrave steene, som bleve kløvede til grundvold til det huus og fangetaarn, som skulde bygges i Nørborg, der-

efter var ikke meere her fra byen i dette arbejde, men de skikkede budet ned til Helvidt.

Den 11. febr. vare vi paa klapjagt i skoven.

Den 13. febr. paa Brandsbøll søer.

Den 16. leverede Christen Bødger af Stefning os 2 traug tag, som hand havde laant ved os den 10. febr. 1772.

Den 22. paa fastelavns mandag vare alle vi El-stropper i slots-agend at føre hugne steen fra Himmark Neder-indtægt hen til Nørborg, til det nye taarns grundvold.

Den 24. fik vi vor rug aftosken og bekom af toften 12 tdr. rug, 8 tr. 8 kierve tagg, vi leverede til Jørgen Persen Skov 14 tr. tagg, hvoraf vi købte 6 tr. i Hundslef for 4 rdl., og havde endda selv i behold 10 tr. og 8 kierve, som vi agte i forsommer at tække med ved den nørre side af vor kielder.

Dominicus Jørsen begyndte den 25. at bryde ned af sit baghus, som blef oprejst ved gaden paa høyt timmer den 3. juny 1768. Da han imidlertid havde tømmermænd at sammen hugge indhuset, som blef udoegen og opreyst ved hauge-leddet den 4. marti. Den 8. vare vi atter i slots-agend at føre huggen steen til Nørborg.

Bindingsværksbygninger i Egen. Foto 1962.

Jørgen Skov at udfløtte

<i>Anno 1772</i>	Kiorsler	Arbeyder
Den 23. oct. til huusopreisning med 2 folk og en vogn ud med 4 læs	1	1
Den 10. august som ogsaa en dag til forn ad Sønderborg efter tømmer og bræt med to vogne	4	
Da vi leverede skyldkornet 1 læs bræt med op	1	
Vi førde per occassion fra Nørborg nogle rør, da vi vare i steen-agend. 1 dag at age steene til grundsteen under indhuset, fra Bostedskovs muure	1	
3 dage at tække indhuset paa harsten, 1 eftermiddag at latte, og 2 dage at tække over loen og stalden med 2 folk		11
En onsdag eftermiddag at fylde i stalden		1
Torsdagen til huusreisning ved Dom. Jørsen. Fredagen at jevne kieldergulvene og i stalden		1
 <i>Anno 1773</i>		
Vi førde muursteene hiem fra store stappel, hver 6 læs, og førde 1 læs raac steene ud fra hans gamle huus	4	
Vi oege broesteene ud til stalden 1 dag med 2 vogne, 12 læs	2	
1 dag at lægge broe i stalden med 2 folk, og 1 dag med 1 folk		3
	Latus 13	17

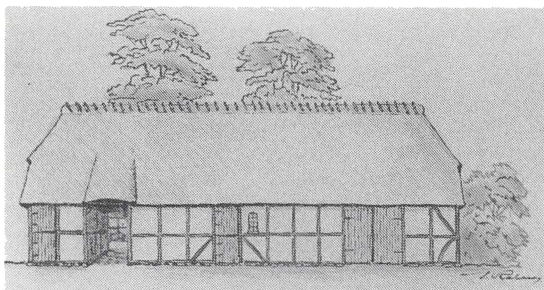
Anno 1773, dette aar blef Vitus gilde reent aflagt.

	Kiørsler Arbejder	
Translation	13	17
Med 2 vogne at kjøre sand fra Bommerlund, 4 læs til gulvstrøget	2	
Den 12. juny, en løverdag, at nedbryde hielmen		1
Den 14. og 15. at nedbryde og afbryde tag		2
Som ogsaa at udføre og opreyse hielmen	1	
Den 16. at udføre 3 læs leedsteen og at latte hielmen	1	1
Den 17. at steene og latte		1
Den 18. kom regn at vi kunde ikke være derved.		
Den 19. at afbryde tag		1
Den 21. til ovenstedet ved Dominicus og at udføre tag til hielmen	1	
Den 22. og 23. at tække samme		4
Den 24. at kritte leer paa loegulvet	1	
Den 25. at afbryde resten af det gamle huuses tage-smull		1
Den 26. vare vi hiemme at luuge hørr.		
Sønd. Dominica III post trin. at føre et læs af kielderet over ad Stefning som blef soldt.		

latus 18 29

Meels den 29. hujus a.c.

Lade i Elstrup. Akvarel, kopi efter billede fra 1858, af J. Raben.

	Kiørsler Arbejder	
Translation	18	29
Mandagen den 28. at opfylde i dammen 2 dage at udflytte hans tøi, da han drog ud af byen	2	1
Den 29. at jevne loegulvet og at udføre leedsteen til baghuset, som blev opreyst den 30.	1	1
Torsdagen den 1. july at steene og latte		1
Fredagen og løverdagen at tække		3
Den 5. færdige med tækning og begyndte at grave leer til ovnen.		
Den 6. blev vi færdige dermed, og den 7. blev ovnen indhuggen		3
Vi udførte ogsaa nogle broesteen med lejlighed, da vi oegte grus. Een dag at udføre broesteen med 2 vogne	2	
2 dage, den 2. og 3. aug. at lægge broe		2
Torsdagen den 9. sept. at tække baghus færdig		1
Summa	23	41

Gård i Egen. Akvarel af J. Raben.

Løverdagen den 5. febr. A^o 1774 opbrændte heele boelet, denne ild kom først fra baghuset, saasom de der samme dag bryggede øl. Jørgen Petersen var selv oppe i byen til smide, og førend hand kom ud og andre fleere folk for at slykke og redne, var ilden alt overfaren i indhuset og langs hen derad, det varede da ikke længe førend det altsammen var opbrændt, undtagen neder-tømmeret af kielderet, henved 6 fag, som dog ikke kunde due igien. Faarene, som havde deres sti i baghuset, opbrændte, og mand kunde med ynck see lammene allerede fuldskabte ligge iblandt faare-radene. Der blev ellers noget af godset rednet, og der maatte siden blive folk som vagte om natten derefter. Creatureerne kom her op i byen, og folkene toge deris tilflugt over til deris fader i Kiesmishuus. Derefter begav hand sig igien til at bygge og satte samme nye bygning ved Tavel-kiærs døffel, da den forrige, som opbrændte stod nord for Quan-dam, hvor hand og havde plantet abildgaarden.

Natten imellem den 7. og 8. marty 1773 afbrændte Christen Kokkes kaad i Dønet, en søndag aften klokken 11 til 12.

Tiirsdagen den 9. diiged vi det stykke imellem os og Jørgen Vied i Skovlod, 29 favn langt, vi diiged det saaledes, som det bedst kunde passe at stubbene, som stod noget nær ved skiellet kom til at staa i diigkammen; ellers er det rette udlagte skiel midt i den huule diig det meste veys. Liigesaa gjorde ogsaa Jørgen Vied, hand gik endda meere fra skiellet for hesselstubbenes skyld, og paa dynden bekom hand siden igien et lidet stykket kan til et vandsted af voris grund, dette skeede altsammen udj venlighed imellem os, førend vi gave os til at diige, vi satte derimellem nogle torne, som vi ryddede og rykte op af skovlodet. Den 10. april, som var løverdagen før paaskefest, saae vi erter, vi havde tilforn pløyet nogle agre, men kunde ikke saae erter deri

fordj det var skident, vi saae samme dag 2 tdr. i de 5 agre, Dom., Jørgen Hans, Hans Jørsen, Mathies og Jens Smiedemands i Lysmoesbiereg.

Vi saae de 3 tdr. reene erter, som vi fik af dem vi forgangen aar løeste og saae i vor Ocmoesbiereg, udj de 7 østerste Lysmoesbiereg fra Dom. Jørsens, som var den første, og til Jørgen Jacobsens, som var den sidste af den slags; i Hans Pæsens saae vi af kaageerterne, og i dem alle 14, 5 tønd. 4 skiep., og bleve færdige dermed fredagen den 16. april, og saae et par skipper havre i Sølager ned ved gierdet om eftermiddag. Løverdag pløyet vi for Maren Deyerhøys. Onsdagen saae vi havre, 22 skiep., i Smedelands-deel, som vi de forrige dage havde pløyet. Vi havde ikke meere end 4 beester at pløye med, og de 2 fiors-følle bleve hiemme i stalden, det gamle stiørnet øeg døde nede i Katholm, da vi begyndte at pløye med felland. Løverdagen den 24. saae vi Bostegrave med 19 skiepper havre, paa de vesterste Melbakker, i haven saae vi 20 skiepper paa disse 3 stæder saae vi kløveravner og frøe, baade hvidt og bruunt.

Torsdagen den 29. april blev vi færdige med haver-sæden, og saae udj enderne af Lysmoesbiereg 4 skiep., hvor vi og saae kløver efter at have det til majgrund, og 1 tdr. udi Hovmands Ertbiereg men ingen kløver, tilsammen 9 tdr. 4 skip. Men 1 skip. saae vi om ved gaarden, hvor vi havde udjevnet for at faa vej oven Røyellose, som var den 3. maj, derefter vendte vi bygfalle og begyndte at saae byg den 14. om eftermiddag. Veyrligerne vare ubestandige, regnigt og starskt tilmed, men efter at vi et par dage havde saaed byg, kom mildhed i luften, der kom og af og til nogle torden mole.

Den 21., fredagen efter Himmelfartsdag, fik vi tilsaaed paa Ocmoesbiereg 8 agre med byg og 5 med mengkorn, ongefær 5 skip. i hver ager. Den 22. paa ald toften, og fik den saaed med 1 tdr. 1 skip. Men

den 20. kom kiøerne i tyr. I den uge før pintsedag fik vi fallen vendt.

Den 28., 29. may tækked vi de 4 fag paa den nørre side over kielderen med 7 trav. tag. I pintse uge saae vi tadder.

Mandagen den 7. juny soldte vi vort stiørnet hesteføll for 5½ rdl. Tirsdagen den 8. saae vi den sidste tadder, nemlig i Stenbro-holms stykker, som tilforn vare pløyed øster og vester, men nu pløyed vi den syd og nord. Den 10. var markedsdag, vi havde 1 td. byg og 20 skiep havre med til Sønderborg, som vi soldte, og kiøbte nogle fyrre latter, og fik dem med os hiem; som blev paalagt over de 2 fag over opskoddet nest brogaarden, hvor vi fik toedt den 1. july og beholdt nogle kierve tag tilovers af vort eget, foruden et laane. Den 2. july morgen begyndte vi at saae græs ned ad diigen ved Koffelgierdet. Den 5. i Katholm skovlod, Per Jørsens. Den første uge af græshøsten var regnige veyrlige, hvorfor vi ikke slog meere græs end de 2 stæder i samme, men i den anden var ønskelige veyrlige hver dag, at vi ikke heller forsømede vor tid og slog det sidste, nemlig paa Steenbroholm. Vitus dag, den 15. july, blev Hans Christensen og Jørgen Jacobsen forstandere, da naboerne vare til møde; men ingen Vitus gilde.

Den 20. morgen ...

Fredag den 23. oeg vi det sidste høe ind og satte i høladen og i hilden i samme lille huus 17 læs høe, paa haver hilden over faareladen 4 læs, og i bygladen 8 læs, og soldte 1 læs til kroemanden i Igend for 7 mk. Vi begyndte at høste den 5. august, en torsdag, i rug med 3 leer, fredag formiddag med 2 leer, om fredag eftermiddag oeg vi frøe klæver ind af Melbakke den mellemste holm her oven, og satte 1 læs paa rughilden, og det andet læs bag i bygladen paa gulven. Løverdagen oeg vi rug ind af Koffel og satte den fra gaden ind i aftægtsloen. Mandagen

Dør i bindingsværksbygning i Elstrup. På overligger står: »Claus Pettersen – Maria Clauses – Den 14. August 1773 – Soli Deo Gloria«.

den 9. oeg vi den anden rug ind. Tiisdagen diiged vi omme i vort skovlodende Bostedgrav, og gierdet det. Onsdagen høstede vi byg, torsdagen paa toften og havren paa Melbakke, fredagen paa Smedeland og slog nogle erter. Løverdagen oeg vi byg ind og 3 læs erter. Mandagen den 16. høstede vi byg, tiisdagen havre, onsdagen mengkorn og oeg havren ind af Haven og Sølager. Torsdagen slog vi erter og oeg havren ind af Smedeland, 2 læs af erterne vi først sloge om morgenen, og 3 læs af Ocmoesbjerg. Om natten, som ogsaa fredagen den 20., kom torden og regn, at kornet var ikke tørt. Veyrligene til-

dels i høsten vare tørre og luftige, der kom ellers ingen regn paa det meeste af høet, ruggen, bygget og havren, som vi havde ført hiem. Torsdagen den 26. oeg vi de sidste kierve korn ind, og de sidste erter den 25., og havde 66 tr. rug, 66 tr. byg, 35 tr. megenkorn, 74 tr. havre, 14 læs erter.

Den 3. sept. oeg vi tadderen ind af Koffel og fik den torsken nede i byen ved kaadneren Jes Christensen, efter 4 skiep sæd fik vi 4 td. 2 skiep. Derefter kom megen regn paa den anden tadder, at den spirede idelig, saasom den laa paa den vaade jord.

Onsdagen den 8. var maanedes bededag.

Mandagen den 13. oeg vi den meeste ind af vor tadder og fik kiør og beester løse paa Ocmoesbierg. Den 14. den anden tadder torsket vi ind og stod den sidste til den 20.

Onsdagen den 22. oeg vi giøde ud, den 23., 24. og 25. Mandagen den 27. sidste 12 læs om formiddagen, tilsammen 119 læs, men de 12 kom ned ad Lauensbierg i den mindste ager.

Den 8. octob. saaede vi rug, saa og løverdagen den 9. Mandagen kom regn, og de ubestandige veyrlige foraarsagede, at vi fik den meeste vaad saaed, tilmed var den grund paa Røjbierg meget skiden. Vi kiøbte 1 tønde sæde-rug ved Hans Torsen i Guderup for 9 mk., og 4 skiep i Igend for 21 sk. skieppen, som det forrige aar var kommen fra Præstø.

Søndagen den 24. october tog vi vore kiør ind, saa og 2 beester, Striffel og den blakked hest.

Den 3. nov. vare samtlige boelsmænd nede paa Helvidtmark at inddiige og gierde, item at udplante om Flæskholmsdam, det kgl. pagtestykke, hver mand 5½ alen. Samme dag fik vi 1 læs rødtøj ved Hans Bøtzow i Helvidt, som vi førte med os hiem. Den 8. og 9. fik vi det stykke færdig plantet imellem os og Claus Wrang i Haugen, saa og en liden bitte i Mayen ved Jørgen Skovs, siden som vi tilforn fik sat

med eble og torn, og fik gierde derved begge stær.

Kirkens korn kostede efter auctionen: byggen 4 mk. 12 sk., og havren 2 mk. 6 sk., rugen 6 mk. Af vores koffelgrund i Lauensbierg fik vi dette aar: 8 td. 6 skiep rug, 7 tr. tag, 4 tønner tadder og 2½ læs hør, og havde saaed 8½ skiep rug og 1 skiep hørfrø i det øverste stykke, og 4 skiep boghvede i det nederste; kiøbet paa rugen var 12 sk. skieppen, byggen 10 sk., tadderen 6 sk., havren 5 sk., men det forrige aar 1772 var kiøbet paa rugen 18 à 20 sk., bygget 18 à 19 sk., tadderen 12 à 14 sk., havren 9 sk., erterne 1 mk, men kogeerterne 22 à 24 sk. skieppen.

Anno 1774

Natten imellem den 10. og 11. marty havde nogle tyve brudt ind i kirken, ad det vindve nest kirkedøren, og bortstiaalen de fattiges penge af armblokket.

Søndagen lætare var den rector fra Nordborg i voris kirke at prædike, saasom hl. hr. Ahrends, vor højpræst, var syg, og fik da at see, hvor vindvet var ude, 22 ruder, jernstængerne ombøvede og laaset af armblokket i isønderbrudt etc.

Vi saaede erter i præstens Ocmoesbierg den 6. april, den 7. paa toften, vi pløvede for smaafolk og kaadnere. Den 18. begyndte vi at saae havre, vi kiøbte 3 skiep vikker à 9 sk., og 8 pd. klæverfrøe à 6 sk. og saaede 21 sække klæver avner i Freerkes, præstens, Christians, Lindgaards, Moeses Ocm. og Hovmands Ertbierg, med frøet 4 pd. i Lindgaards og 4 pd. i Moeses' ager. Den 23. vendte vi falle efter at vi da havde det grønne land ompløved.

Mandagen den 2. may tænkte vi de 5 fag huus over indstald og loen nest broegaarden med 10 traug og 16 kierre rugtag og 1 tr. bygtag i de 2 øverste søm, men de underste blev lagt af det gamle. Den 4. fik vi faarene i tyr, den 7. oeg vi 8 læs giøde ned paa

vor egen Ocmoesbjerg til byg. Mand. den 9. saae vi byg, den 16. fik vi den saaed, tilsammen 6 td. – 1 skiep., og 6 skiep mengkorn i Hans Jørsens Ocmoesb. Vi fik ald fallen vendt før pintsedag. Løverdagen den 21. may saae vi hørfrøe paa den banke i Bakkeskifterne nest Smedeland, som aldrig tilforn havde været pløyed, før den nu blev opbrudt (paa harsten).

Pintsedag om middag den 22. kom vore 7 kiør i tyr, den 8., som ikke endda havde baaren, blev saaledes inde i hestestalden, saa og et aars kalv til selskab. Det 2. kalv og en 2-aars qvie var i Bostedskov i græs, og en qvie i Haverskiel. Den 23. kom det unge brune øeg, Misser, ned ad Bostedskov, og det sorte snepped 2 aars klod af Lidsken i tyr, de andre 3 beester, Striffel, den blakket hest og Lidsken, blev endda staaendes inde. Onsdagen den 1. juny begyndte vi at saae tadder, den 7. fik vi den saaed, og Lidsken ned ad Bostedskov. Vi havde begge vore brune hopper til hest, thi nu i 2 aar havde vi ingen føll. Lidsken, som var nu 13 aar, paa Gammelgaard til en rød hingst, een gang for 20 sk., den 21. may. Misser tillagt af Lidsken, nu 6 aar, paa Østerholm til en brun snippet hingst den 29. may.

NB. Den 13. juny skar Jørgen sit haar af igien.

Den 11. og 13. juny tækkede vi de andre fag huus nest ved de 5 fag, vi tækte den 2. may sidst afvigte, over bagstalden og bagloen, og op i renden med 11 traug og 2 kierre rugtag og 3 tr. bygtag, og beholdt over 22 kierre rugtag, thi vi havde deraf tilsammen af denne avling 23 tr., og 4 tr. aften af den byg af toften, tilsammen 27 tr. tag.

Vi havde pløyed i vaaren for Maren Deyerhøys og fortient (4 sk. à skiep land) 6 mk. 12 sk., ved Lauritz Kok 3 mk. 12 sk. nemlig 2 skiep land til havre og $\frac{3}{4}$ skp. erter at saae 10 sk., $2\frac{1}{2}$ skip land til byg 20 sk., $2\frac{1}{2}$ skp. land til tadder 30 sk., ved Jørgen Lorentzen 2 mk. 8 sk. for 4 turer à 10 sk., ved smeden for

en heel dag at saae erter 1 mk. 12 sk., Jacob Skoemager for 1 skiep land til havre 4 sk.

Den 21. juny slog tordnen ned og opbrændte det store tærsker-huus paa Meyergaard ved Augustenborg klokken 9, derefter holdt tordnen op, og det blev et smukt, stille veyr, vi holdt det nu heele natten med slykken til klokken 5, da vi kom hiem. Dette huus var bygt paa brandtmuur A^o 1773. Aars-tallet stod paa enden deraf, men brandtmuuren meenes ikke at have faaet nogen skade, det øverste tømmer blev meesten opbrændt etc.

Den 4. july begyndte vi med græshøsten, vi sloge klæver paa Melbakke i Haven, men det stod endda med torden i luften. Den 8. fik vi dem sanket, da det var et smukt tørveyr. Den 11. sloge vi græs i Katholm, men det regnede hver dag, at vi ikke kunne faa mere sanket og bierget; samme dag fik vi vore beester i tyr, Striffel, som var nu 9 aar, og den blakket hest tillagt af Stjørn 1767 den 5. majus nu 7 aar gammel.

Veyrligene vare regnige og ubestandige først i græshøsten, men da hundredagene begyndte, kom forandring i luften.

Løverdagen den 23. sloge vi den første sleet af Lysmoes og fik høet sanket af Jørgen Hanssens og Hans Jørsens skovlodder, 23 smaa stykker, saa og det høe ind af Katholm og enden af Ertbjerg om fredagen nest tilforn. Løverdagen den 30. oeg vi det sidste høe ind af Lysmoes og leverede hov-høe paa Nygaard i Selderup skov til skovrideren A. Petersen. Den 1. august blev alle skovgierderne maalt af bønderne i Østerholms lehn. Den 6. aug. oeg vi 4 læs hvide frøeklæver ind og satte dem bag i bygladen paa de andre klæver. Vi soldte 4 læs høe à 6 mk. og havde i dens sted 6 læs klæver igien. Den 9. begyndte vi at høste om eftermiddagen i Koffel i rug, 9 traug, og toge 2 læs brune frøeklæver med hiem fra Bostedgrav, hvor de hvide og havde groet. Lau-

rentius den 10. høstede vi rug, og den 11. formiddag derefter ruskede vi nogen hør. Vi trekte en røde op og fik een i graven igien, men vi refte den ikke, thi der var hartad ingen knøffel derpaa. Vi høstede byg den 13. paa Ocmoesbjerg. Den 15. oeg vi rugen ind af Lysmoesbjerg over til Rødbierg og satte op paa rug hilden. Siden kom regn om eftermiddag, og vi oeg den anden rug ind af Rødbierg, Steenbroholm og Koffel den 19. og 20. Den 22. og 23. oeg vi byggen ind. Den 25. fik vi ophøstet. Den 26. om morgenen slog vi den tadder paa Ocmoesbjerg. Den 27. slog vi erter paa præstens Ocmoesbjerg, og alle vore vikker paa Hovmands Ertbjerg oven Døffelen. Den 29. og 31. slog vi den anden tadder. Den 1. sept. slog vi erter paa toften, den 2. kløver paa Melbakke. Den 3. var vi til Hans Peter Skræder i Selderop til bryllop. Den 5. og 6. fik vi erterne ind, den 5. tadderen ind af Ocmoesb., den 6. kom kiørerne løse der i afred. Den 10. oeg vi 5 læs tadder ind. Mandagen den 12. oeg vi 4 læs tadder ind, tiirsdagen de 2 sidste læs ind, just 5 uger efter den 9. aug., som vi begyndte at høste, som og var paa en tiirsdag. Vi havde 51 traug rug, 80 traug byg, 10 tr. mengkorn, 87 tr. havre, 10 læs erter og 14 læs tadder.

Den 14. oeg vi giøde ud med 2 vogne og en ladevogn, 30 læs, den 15. 28 læs, den 16. 24 læs, den 17. 48 læs, men vi havde 2 vogne fra Jørgen Matzen fra Selderop, og fik den ald udoegen i de 4 dage, tilsammen 130 læs.

Den 27. hjalp vi Jørgen Matzen igien med 2 vogne. Vi begyndte at saae rug den 3. oct i de 7 længste agre, gik 22 skp. i de 7 korte, og forland gik 2 tønnder, vi saaede og 2 skp. i de stykker ved Smedeland af bakkeskifterne, som vi havde hør.

Onsdagen den 12. octb. var 2 vogne fra Elstrup i kirkens agend at hente det nye orgelværk ved Stefning-Nord, som blev giort i Flensborg. Imedens samme blev sat i kirken, blev nogle af piberne borte,

som efter orgelbuereens beretning bestod af 6 lpd. bly, og da de ikke var at finde, maatte han hiem igien for at faa andre giort igien til deris stød.

Paa harsten falled vi vor rugstub og ertstub, vi pløyed siden leeder paa Ertbjerg den 28. og 29. oct., og gjorde et vandløb ned ved digekammen til den gamle vey. Den 1. novb. tog vi vore kiør ind fra Haugen; vi hjalp Jørgen Skov samme dag at tække sit sidste huus, og tilmed laante vi ham 4 tr. 2 kr. tag. Den 2. og 3. pløyet vi leeder paa Melbakke og toge beesterne ind. Den 4. satte vi nogle torne- og ellestubbe i Lysmoes gierde ved Koffel. Den 5. vare vi til bryllop hos Jacob Jørsen i Sellerop, og da kom snee om aftenen og frost om natten, som continuerede strenge til den 10., da det tøde op igien, saa at vi pløyedee een ture leeder paa Melbakke den 12. og lod ploven blive der.

Søndagen den 13. kom frost igien, som hindrede os, at vi fik ikke alle vore leeder pløyedee paa Melbakke før vinter.

Vi fik af vor koffelgrund 3 td. rug, 9 td. 4 skp. byg og 2 trav. 13 kierve tag og 2 mk. for græsset. Vi leverede byggen til skyld-tiende, smed og markefoged. Wittske i Sønderborg fik vor skyld-byg 4 tr. 3 skp. den 23. dec., som kostede ham hver tønnde 3 mk. 4 sk. foruden drikkepenge.

Anno 1775

Begyndte veyrligene i det nye aar med snee. Vi hugte pælevey af faldne træer i Naldmose under skovfogden Jørgen Bruns tilsium den 10. januar, og førte den til provsten i Ketting den 11. Den 13. og 14. pløyedee vi leeder paa Melbakke og havde endda een ture tilbage paa den øverste holm ved Jørgen Skovs side, men vi tog ploven hiem, saa som vintere nærmede sig igien, saa at vi hugte vore byge paa bierget bag Frydendal og oeg stykker hiem deraf paa slæde den 26. med 6 heste for hvert læs, til-

sammen 20 læs for 15 mk, og Christen Julmand fik en hugblok deraf for 22 sk. Løverdagen den 21. janv. skovede vi vore æsketræer hiem fra Dyre-Haugen ved Rammoersgaard, som vi og Christen Moos kiøbte paa offentlig auction den 27. dec. i afvigte aar for 10 mk. og 15 sk. tilsammen, men fik hver 4 læs. Kyndelmissedag, den 2. febr., fik vi vor rug aftosken og soldte 5 td. 4 skpr. for 18 sk. skip. Den 4. var vi til bryllup i Oesbæk.

2. paaskedag, den 17. apr., fik Lidsken føll, en sort hest. Vi fik erterne saaed før paaske, 10 skiep., i Lauensbiery den største ager, og 9 skiep. i Lysmoesbiery saa og 3 skiep. vikker i enderne deraf nest Lysmoes.

Mandagen den 24. april efter Nicolai Matzen og Maria Jørgensdatter fra Dønnet havde havd bryllup, saae de vi havre til den 28. incl. udi Ockmoes, 8 td. 4 sk., i Katholms stk. 3 skp., saa og 40 sække klæveravner og 3 pd. frøe af det hvide, alt udi 7 agre.

Tiirsdagen den 9. may efter vi havde ald bygfallen saa og de 3 agre gammelfalle paa Ertbiery vendt, begyndte vi at saae byg paa Røybiery og Steenbroholm 17 skpr., Lysmoesbiery 6 skpr. før den almindelige bededag, som var den 12. may. Den 13. og 15. saae de vi mengkorn i Ocmoesbiery fra Jørgen Vieds ager til koffelgierdet, 3 tdr. 4 skpr. Den 16. byg paa toften 10 skpr., den 17. i Lauenbiery 1 tønde, siden vendte vi gammelfalle paa Melbakke og bleve dermed færdige til Christi Himmelfartsdag, og vare siden til Hans Sondeboes kost, som blef holden i vor bager loe den 27., men den 24. var vi til huusreisning ved Jørgen Vied, neml. det nye korshuus, den 29. at takke. Onsdagen den 31. saae de vi tadder for Laurt. Kok. Den 1., 2. og 3. juny paa Melbakke, de to øverste holmer og 4 agre af den nederste nest Jørgen Skov med 13 skp. tadder, de andre 3 agre og forland saae de vi med 6 skp. tadder den 5.

juny, efterdi vi havde faaet de 3 laaner udryddet ved den nørre ende, saa pløyed vi agerne anderledes end som før, hvorover de bleve alle forandret, saa og paa den øverste holm nest Jørgen Skov. Den 29. og 30 juny tækked vi de 6 fag huus over laden fra porten til aftægtsdøren nest gaden.

Løverdagen den 1. juny vare vi til Per Moeses kost. Mandagen den 3. tækked vi de 2 fag nest ved over porten og brugte 15 traug tag dertil, men den underste søm blef liggendes.

Den 4. begyndte vi at slaae klæver paa Ocmoesbiery, og den 5. og den 6. slog vi noget græs i Melbakkens døffelen, den 10. klæver paa Bostedgrav. Søndagen den 9. fik vi vore beester i tyr, Striffel og Misser saa og Lidsken med sit føll til Bostedskov i tyr, thi vi havde kun det sorte snippet klod i tyr tilforn ved kiørerne. Den 11. slog vi græs i Røggelmoese, den 12. ved Ertbiery, den 13. Hovmands skovlod og Bakkeskift, den 14. Per Jørsens skovlod, den 17. Jørgen Vieds skovlod og Bostedgrav, den 19. i Lysmoes 4 læs, den 20. Stenbroholm 2 læs, den 21. og 22. i Lysmoes 6 læs, den 24. og 25. i Hans Jørsens skovlodder og Jørgen Hansens, som var det sidste.

Torsdagen den 27. juny blef det nye orgelværk i vor kirke indviet og aflevered fra orgelbuieren, som modtog det gamle igien. Søndagen den 30. efter prædiken, begyndte degnen offentlig at spille derpaa, strax efter prædiken: »Frisk op med instrumenters lyd, jeg er nu glad og« etc.

Nogen tid tilforn betalte Lauritz Kok os pløyeløn for forgangen aar 1774, 3 mk. 12 sk., for møddingen at udføre 12 sk., 2 skpr. rug at saae 8 sk., 1775 2½ skpr. land til havre 10 sk., 2 skpr. til byg 1 mk. 8 sk., 2½ skpr. tadder 1 mk. 14 sk., summa 9 mk. Dankbahrlich Bezahlt.

Da vi oeg høet ind, satte vi 5 læs i hver hølade. 4 læs paa hilden, et læs klæver og 1 læs høe over hestene paa hilden, 3 læs bag i havre laden, 5 læs i byg-

Hjørne af gårdsplads med bindingsværksbygninger. Elstrupmark.

laden, 24 i alt, og soldte 1 læs til Ratje farver i Ekenmølle for 13 mk. 8 sk., et læs til Jørgen Dreyer i byen for 12 mk. og ½ læs for 8 mk., som var 2 stakke. Den 1. aug. høstede vi rug, onsdagen den 2. var maanedsbefredag, vi høstede om eftermiddag og torsdag formiddag, derefter kom regn. Vi bekom af disse 14 Lysmoesbierger og forland 40 tr. Den 5. høstede vi de smaae stykker ved Smedeland af banken, og fik deraf 3 tr., der kom siden mere regn. Vi oeg ald rugen ind den 8. og satte 29½ tr. paa baghilden, og 13½ tr. i stalden. Den 9. høstede vi havre og den 10. og rusket hør om eftermiddagen, og fredagen den 11., men mandagen tilforn fik vi 6 læs støttver ophugne i Ocmoesbiereg døffel og førde dem ned i Ertbiereg døffel, løverdagen den 12. jevnede vi det noget igien og fik renden opgravet. Den 14. og 15. høstede vi byg, den 16. mengkorn, den 17. havre, den 18. byg paa toften, som var det sidste og oeg havren ind, vi slog erterne om morgenen. Løverdagen den 19. oeg vi byggen ind af koffel, og 3 læs erter af de 3 Lysmoesbierger, saa og et læs vikker, vi slog nogle erter i koffel om morgenen, og de sidste den 21. morgen, vi fik byggen ind samme dag af Rødbierg. Tiirsdagen fik vi kiervkornet ind, onsdagen erterne af koffel ind, torsdagen tærsket vi 1 læs af koffel

og fik 4½ skp. Vi havde 73 tr. byg, 39 tr. mengkorn, 59 tr. havre, 7 smaa læs erter, og begyndte at saae tadder den 31. paa Melbakke og slog frøeklæver om morgenen paa Ocmoesbiereg. Fred. den 1. sept. lagde vi en stenbroe over veyen imellem Ocmoesbiereg-mose og Ertbiereg døffel, vi hialp Jørgen Skov at rense Kohavedam. Den 2. og 3. skar vi vandet af bondens dam. Den 4., 8. og 9. slog vi den sidste tadder. Den 23. oeg vi den ald ind af Melbakke, og fik kiørerne og de 2 beester først løse der, og de 2 beester i Lauensbiereg. Mandagen den 25. oeg vi klæver ind, saa og den sidste tadder af Ertbiereg og Ocmoesbiereg. Den 26. oeg vi giøde ad Melbakke med 3 vogne, 33 læs. Den 27. ligesaa med 6 vogne, 54 læs. Den 28. var vi til Sønderborg med 9 tønner haarde ebler, de kostede 30 sk. tønden, men vor faster Maren Deyers høy havde 3 tdr. som kom med vores og blev samtlig antagne for 11 tdr. Den 29. oeg vi giøde ad Ertbiereg med 2 vogne, 39 læs, den 20. ad Ertbiereg 16 læs, ad Melbakke 12 læs, tilsammen 154 læs, og blev ongefær 16 læs siddende i møydyngstedet. Vi lagde paa den lille holm nest Jørgen Skov 13 læs, og paa den midterste 18 læs, men 68 læs paa den nederste.

Og begyndte at pløye til rug den 9. oct., og saade udj den lille holm 4 skp., den midterste holm 6 skp. og den nederste 18 skp. Paa Ertbiereg i 3 agre nest gierdet 11 skp., og blev færdig dermed den 20.

NB. Den 17. og 18. pløyed vi for Jørgen Lorentsen og Lauritz Kok og saade rug.

Den 21. oeg vi giøde for Christian Claussen Deyers høy og saade hans rug den 23., derefter pløyed vi de 3 leder paa Melbakke nest Claus Vrang og rugstubben og ertstubben paa Lysmoesbiereg og i koffel til den 7. nov. Den 8. tog vi vore kiør og beester ind. Den 14. blev vi færdig med at pløye leeder. Den 15. kom frost og vinter, samme dag blev kirkens korn for-auctioneret paa amtstuen i Nørborg, og byggen

Moos' gård i Elstrupskov. Foto på gammelt postkort.

kom paa $11\frac{1}{4}$ sk., rugen paa 15 sk. skieppen, og havren 4 mk. 4 sk. tønden.

Vi bekom af vor koffelgrund dette aar 3 td. erter, 4 td. 4 skp. byg.

Den 16. og 30. nov. begge gange om natten var vi med Jørgen Hansen over i Selderop at vare Christian Hansen, som var ligesaa som anno 1767 i januar.

Den 8. dec. leverede vi 4 tønders 3 skp. bygskyld paa Rimmers mølle i Sønderborg. Den 12. leverede vi tiende til præsten hl. Joh. Joach. Ahrndt i Guderop 2 skp. rug, saa og 4 brød til Jacob Hansen degn, vog 31 pd.

Første advents søndag (NB. den 3. decb.) leverede vi kaadnerne herfra byen deris udgift for deris landerier paa marken, saa og indersterne for grund- og bygningssteder til samtl. naboer, deraf blev betalt 15. mk. for en sliefsteen til smeden, desuden bekom hver boelsmand 2 rdl. 29 sk.

Den 14. leverede vi juulgift paa Nørborg amtstue 26 rdl. 2 sk., og 8 sk. til hovmandsskat, saa og 3 mk. 14 sk. for bygudvisningen. Den 21. leverede vi kirkens korn paa kirkeloftet, nemlig $5\frac{1}{2}$ skp. byg og 9 skp. havre. Den 22. var vi i agend dermed til Sønderborg paa Rimmers mølle, vi leverede samme dag 6 skp. byg til smeden og 2 skp. til degnen.

Den 24. ligesom før at vare Christian Hansen i Selderop da kaadnerne og vare med. NB. Den 21. nov. købte vi et sortstjørnet hoppeføll ved Christen Bødker udj Stefnung for 31 mk. Vi leverede det øde boels friepenge 2 mk. 10 sk., saa og den sidste terminskat af koffelgrunden 8 mk. $10\frac{1}{2}$ sk. Den 28. dec. da blev Christian Moos og Jørgen Vid forstander. Den 30. fik vi tadderen aftosken, i alt 37 tønders, deraf soldt 22 td. $6\frac{1}{2}$ skp.

Anno 1776

Den 3. og 4. jan. hugte vi 4 første boelsmænd vore byge i Steenkoffel og derefter soldte bullen af den eene for 14 mk. Den 15. saved vi pælvvey af vindfalden træer i Steenkoffel og førde den til Ketting præstegaards huus den 16. Søndagen septuag., den 4. febr., om aftenen klokken halvgaaen 8. afbrændte Hans Peter Skrædders huus af Guderup, som blev bygt anno 1775 i Jørgen Matzens haugue tæt vesten landeveyen, vesten fra Leerbiergs og det nye skolehuus. Den 12. fik vi vor rug aftosken, og fik af rugen i stalden 9 td. 3 skpr., deraf saalt 4 td. 7 skpr., og af hilden 20 td. 4 skpr., deraf soldt 12 td. à skp. $16\frac{3}{4}$ sk., og bekom 8 trav. 6 kr. rugtag. Vi soldte 11 td. 7 skp. mengkorn à 9 sk. skpr. C. og H. bekom deraf hver 14 rdl. til aarlig løn. Den 13. fløttede vi vor byg, 28 trav., ned paa rughilden, og 20 trav paa bagholden og tærskede resten. Vi tarsk 20 tr. havre, deraf bekommet 12 td. 5 skp., vi lagde 9 td. 4 skp. og 12 skp. op paa loftet, og leverede 2 skpr. til herredsfogden og tingskriveren 1 td. 3 skp. til præstetiende og $6\frac{1}{4}$ skp. byg. Vi købte al vor skyldhavre og betalte derfor 9 rdl. 6 sk. og havde i behold den 6. martz 33 trav. skier-havre.

Den 22. martz begyndte vi at pløye og fik affelled før palmesøndag. Mandagen den 1. april, den 2. og 3. og den 6. fik vi ærterne saaed 3 td. udj Steenbroholm og Rødbierger, og vi saede nogle vikker

i forlandet tirsdagen efter paaske, og 2 skp. dito i Holmen paa Katholm. Derefter vendte vi ald vor bygfalle. Den 19. april saae vi havre i koffel 12 skpr., og fik det grønne land om og havren saaed paa Ocmoesbierg til den 27. Vi saaed 8 tønd. udj de 7 agre og stykker ved Røgelstædt, derefter vendte vi gammelfalle og blev færdig dermed til den 7. may. Den 8. may begyndte vi at saae mengkorn for Christian Clausen i Biørnmoes. Den 12. tog vi vore 9 melkekiør i tyr. Den 18. og 19. vare til Jørgen Vieds bryllup, og fik vor byg saaed den 20. may og føløget Lidsken ad Bostedskov. Den 25. førde vi 74 læs jord ned i Melbakkes døffel fra bierget sydvest for samme. Den 28. may, tirsdagen efter pintsefesten, saaed vi hørfrø paa Jørgen Skovs Ertbierg norden veyen, den 29. paa smedeland. Den 31. begyndte vi at saae tadder for Karen Kok og i Lavensbierg og for Christian Clausen udj Biørnmoes. Vi havde fortient i vaaren for pløyen for hannem: for ertesæden 6 sk., for 3. gangs pløyen til byg 3 mk. 6 sk., for 2. gang til mengkorn 2 mk. 12 sk., for tadder og hørfrøe 3 mk. 8 sk., 2 mk. for 2 sække kløverfrøe. Hos Karen Laueses Kok for havren og erterne at saae 10 sk., for byg efter 3 gange at pløye og saae 30 sk., saa og for taddersæd 30 sk., summa 4 mk. 6 sk.

Mandagen den 3. juni og tirsdagen saae vi tadder paa Melbakke de 3 vesterste agre med 11 skpr., derefter paa smedeland 9 skpr., men vi havde saaed 4 skp. hørfrøe der tilforn, og 3 skp. i Ertbierg for os selv og for andre, vi bleve færdig med taddersæden den 6. july, og vare til Per Andersens kost den 7., 8., 9. item den 14., 15. og 16. til Chr. Juulmands kost. Den 9. july kom Striffel og Snep i tyr, men Misser og Stjørn (det stefninger føll) kom ud i tyr den 24. may, altsaa havde vi ingen beester inde om sommer undtagen det sorte hesteføll af Lidsken. Vi begyndte at slaae græs den 6. july morgen i Ocmoesbiergs og Ertbiergs moese den 8., 9., 10. og 11.

i den øverste mark. Den 13. begyndte vi i Lyesmoes og slog det sidste den 22., den 23., 24. og 25. i Jørgen Hansens og Hans Jørsens skovlodder og oeg det sidste høe ind den 2. august. Vi satte i begge hølælader og paa hilden 14 læs, i bygladen 7 læs, i havreladen 5 læs, og 2 læs paa hilden over hestestalden, og soldte eet læs til Ratje Lorentzen Farver i Igend mølle for 7 mk. nemlig den 1. august. Denne sommer blev huggen 247 egetræer i de nørrehereds skove til skibstømmer, dog blev toppen, spaan og affald soldte, saa som kongen betalte dem som forarbejdede samme træer, vi kiøbte en top i Lildskov for 4 mk. og fik deraf 6 læs.

Torsdagen den 8. aug. begyndte vi at høste rug paa Melbakke og i haugen og fik den afhøstet den 9. Den 10. og 12. oeg vi den ind, nemlig 8 tr. af den lille holm, 9 tr. af den midterste og 30 traver af den nederste paa Melbakke, saa og 17 tr. af Ertbierg, til sammen 64 tr. Den 10., 12. og 13. høstet vi byg, den 14. mengkorn, den 15. oeg vi 13 tr. byg ind, og den 16. fik vi ophøstet, den 17. slog vi vikkerne og nogle brune frøeklæver, den 27. oeg vi det sidste kiervekorn ind, og den 29. fik vi erterne ind og slog tadderren paa Melbakke. Den 30. savede vi ley skeede, den 31. slog vi nogen tadder paa smedeland. Den 2. og 3. sept. slog vi den sidste tadder, den 4. og 5. brodte vi 50 knipper indbunden hør. Den 6. og 7. slog vi vore frøeklæver, vendte tadderren paa smedeland og stygte op paa Melbakke.

NB. Den 2. sept. fik vi tadderren ind af Lauensbierg 3 læs, og fik 3 beester i afredder, de 2 i Læget og 1 for stiern over Lysmoes, den 9. oeg vi tadderren ind af Melbakken 5 læs, og satte 4 op paa hiolden og tærsket 1 læs deraf 15 skpr., vi fik 9 kiør og et kalv i afred i haugen, samme dag den 11. oeg vi Christian Clausen Deyerhøys møgdyng, 17 læs, ud ad Biørnmoes i skovlod, den 13. oeg vi møg ud af Melbakken med 4 vogne 44 læs, den 14. med 3 vogne 15

læs, derefter kom regn. Onsdagen en maanedes bededag, den 19. oeg vi 16 læs ad smedeland om formiddag, og om eftermiddag oeg vi den sidste tadder ind, 14 læs med alt. Den 20. oeg vi 32 læs paa smedeland, den 21. 20 læs og 4 ad Lavensbjerg, summa 146 læs. Den 17. hiulpe vi igjen med begge vogne Mads Nicolajzen, som hjalp os den 13., og den 23. hialp vi Jørgen Skov, som hjalp os den 14., nemlig med 1 vogn.

64 tr. rug, 60 tr. havre, 63 tr. byg og 29 tr. mengkorn, 12 læs erter var dette aar voris avling med koflelet inclusive.

NB. Den 15. sept. soldte vi vor vinterbær-»koejmfu«, som bar den 14. sept. for koe og kalv 8 rdl.

Sønderborgs markedsdag den 31. sept. strøede vi gjøde. Den 1. oct. begyndte vi at pløye til rug. Onsdagen og torsdagen fik vi den saaed paa Melbakke med 19 skp. i 3 agre nest Claus Vrang. Fredagen og løverdagen saae vi rug paa smedeland, mandagen den 7. fik vi den tilsaaed samme sted med 9 skp. i den største af vore agre paa Lavensbjerg, saa og for enken Caren Kok paa Søelager 3 skp. Torsdagen den 10. saae vi for Christian Clausen i Biørnmoes' hauge 4 skp. Mandagen den 14. felled vi erstoff paa Steenbroholm, den 15. rugstub i haugen paa Melbakke. Den 29. vare vi til festøl i Vehl ved Tandslet til Anders Mooesmands og Maria Jørgen Vehles datter.

Den 1. nov. toge vi vore kiør ind, vi vare til bryllup samme fredag hos Jørgen Jørgensen boelsmand i Dønnet. Den 9. og 10. til Christen Skibbyggers kost i Guderop. Den 19. nov. ryddede vi nogle ellestubbe, rundter og torn i Katholm og fik afløyed, den 23. derefter kom nogen frost. Den 27. førde vi 32 læs jord, som vi havde afløyed paa banken i Lysmoes, op i Ertbiergs døffel. Den 28. slagtede vi vor feede soe og et griis, og soldte et griis for 14 mk. 1. adventssøndag, den 1. dec., leverede

saml. kaadner og inderster her i byen deris afgift for grund og høstetage hos forestanderen Christen Moos til samtl. boelsmænd. Den 3. vare samtl. eyermænd af Lavensbjerg forsamlede at besandse koffelets deeling og indhegning. Onsdagen den 4. var maanedes bededag, den 5. satte vi 7 eegetræer og 3 eske i hauge skovlod, forgangen aar satte vi 8 eege der ogsaa noget fra gierdet. Den 9. leverede vi kirkens tiende paa kirkeloftet, og var i agend til Sønderborg dermed den 10. til Wittske, som kiøbte det paa auction: byggen 3 mk. 7 sk., havren 2 mk. 6 sk. Løverdagen den 14. leverede vi juelgift paa amtstuen i Nørborg 26 rdl. 2 sk., og hovmandsskat 8 sk., for byggen 3 mk. 14 sk.

Den 17. fik vi koffeltadderer aftosken, neml. i Jørgen Lorentsens loe og fik deraf tilsammen 5 td. 4 skp., af koffelhaverne task vi 2 traug, som vi brugte til kirkens tiende, og tog den anden havre til skiær-havre, dette var koffelgrundens intresse dette aar.

Anno 1777

Dette aar hugte vi ingen pælvey, den 8. og 9. jan. hugte vi 4 boelsmænd til den 1. ruhde, vore 2 byge i Stenkoffel, kostede 15 mk. 8 sk., vi soldte 14 tdr. tadder à 2 mk. 12 sk. og 14 tdr. mengkorn à 5½ sk. skp. Den 18. vare vi til Claus Klyenes og Anna Cathrina Jappes festøl. Fastelavnsmandag, den 10. febr., leverede vi 4 td. 3 skp. skyldbyg paa Rimmers mølle hos hans søn Hans Heinrick Wittske, som kostede uden auction 4 mk. Vi leverede og samme dag præste-tiende 6¾ skp. byg og 11 skp. havre hos skipper Christian Yversen boende paa skippergaden nest havet n° 142A, 2. q. Nota: den 4. jan. toge vi først af høet i den anden lade, som holdt det ud for beester og kiør til den 27. febr. Den 26. febr. fik vi rugen aftosken og soldte 7, 6, 4¾, 3, 7¾ tønder à 9 sk. skieppen. Vi fløttede over havre, 47 traug, den

27. og 28., deraf task vi 18 traug og fik 5 tdr. med vikker ibland og 5 tdr. 5 skp. til sæd oplagt, saa og 4 tønner til skyld og 2 skp. til herredsfogden og tingskriveren. Den 5. marts fløttede vi byg og satte paa rughilden 24 traug, og paa hiolden 18 traug og task 5 traug, deraf bekom vor kromand 3 td. 3 skp. à 3 mk. 14 sk. tøndnen. C. og H. bekom hver 14 rdl. til aarlig løn. Den 14. fløttede vi vort fohr, 70 knipper rugfohr og 30 knip. ertfohr, og havde endda at tærskke 42 traug byg og 3 læs klæver. Den 15. kiøbte vi 2 traug rør for 3 mk. ved Frands Andersen i Nørborg. Vi kiøbte 4 skp. vikker i Igend for 2 mk. 4 sk., og 3 skp. kaag-erter fra Stoelbro for 2 mk. 14 sk.

Den 2. april soldte vi vor 2-aars foele for 10 rdl. Den 5. begyndte vi at pløye, vi fælded til tadder i koffel, og paa de 3 første Lysmoesbierger den 7. Tirsdagen den 8. pløyed vi til erter og saaede de 8 agre fra Jørgen Vieds til Christen Suder inclusive med 4 td. 4 skp., saa og 1 td. vikker i Jørgen Jacobsens og Hans Jensens, men de reeneste erter saaede vi i Jørgen Hansens og Hans Jørsens agre, og fik dem saaed til løverdage den 12. Mandag den 14. saaede vi erter for smeden, vi kiøbte et sort hoppe samme dag, kommen fra Fyhn, 6 aar gammel, for 27 rdl. Derefter vendte vi falle og fik bygfalle vendt til løverdage den 19. Mandagen den 21. saaede vi 14 skp. havre paa toften og 14 pd. overgiemt klæverfrø af det brune, derefter kom regn, storm og snee. Løverdage efter den almindelige bod- og bededag havde vi vort nye hoppe ad Østerholm til hest den 26.

Mandagen den 28. fik vi havren tilsaaed paa Ocmoesbierg, 4 td. 4 skp., og 20 sække br. kl. avner i 4 agre og stykket ved Røgelstæedt, den 29. og 30. paa de 6 øverste Lysmoesbierger og forland med 3 td. 2 skp., og havde saaed tilsammen 9 td. 4 skp. havre.

Den 1. maj saaede vi havre for Karen Kok, og vendte falle den 2. for Christian Clausen i Biørn-

moes. Løverdage vendte vi falle paa Bostedgrau, saa og den 5., 6. og 7. paa Ocm., men der kom regn, at vi havde intet harvet af den før himmelfartsdage den 8. Vi harret vor tadder-falle den 9. og 10. formiddag, om eftermiddage saaede vi byg for Karen Kok. Den 12., 13., 14. paa Melbakke 3 td. 2 skp. byg, samme 14. maj vare vi til huusreysning hos Per Moes. Den 15. saaede vi mengkorn for Christian Clausen i Biørnmoes, derefter byg paa Stenbroholm og Rødbierg 1 td. 5 skp., og 4 skp. mengkorn, saa og Per Jørsens Ertbierg 5 skp. byg. Den 15., 16., 17. Den 18. og 19. var pintsefesten. Den 20. saaede vi den sidste byg paa de 2 Ertbierger nest gierdet med 6 skp. Den 23., 24. og 25. vare vi til bryllop hos Claus Christensen Klyhn i Guderop. Den 25. kom vore 8 mælkekiør i tyr. Den 27. og 29. saaede vi hørfrø paa Bostegrau. Den 30. saaede vi tadder for Christian Clausen og havde fortient hos ham med pløyen: for rugsæden i skovlod og gaarden 7 skp. 1 mk. 12 sk., for giøden at udføre 1 mk., for 2 skp. havresæd 8 sk., for mengkorn 5 skp. land 2 gange at pløye 2 mk. 8 sk., for bygsæden 2 agre paa toften 5 skp. land 3 gange 3 mk. 12 sk., for tadder 4 skp. land 3 gange 3 mk., er tilsammen 12 mk. 8 sk., derimod havde vi bekommet hos ham 4 skp. sæderug à 11 sk. er 12 mk. 12 sk., som herudi fradrages og bliver tilgode endda 9 mk. 12 sk.

Den 31. saaede vi tadder i koffel i Stenbroholm 3 skp. Mandagen den 2. june for Karen Kok og havde fortient i vaaren for pløyen hos hende: for havre i sæden 10 sk., for bygsæden 30 sk., for taddersæden 30 sk., summa 4 mk. 6 sk. Men om eftermiddage og den 3. paa Peer Mooses Ocm. og Hovmands og Jørgen Skovs Ertbierg, den 6. og 7., som var den sidste, paa Hovmands, Jørgen Skovs og Pær Jørsens Lysmoesbierg ringe landstadder, den 4. og 5. paa Bostegrau, og bleve færdige med taddersæden den 7. og havde saaed tilsammen 3 td.

2 skp. Den 17. og 19. slog vi klæver paa toftagerne nest muren og voris Ocmoesbjerg, og vi oeg dem ind den 9. july. Men den 4. july var vi til bryllop i Tandslet hos Anders Hansen og Marie Jørgensdatter i Vehl. Den 10. slog vi klæver paa Ocmoesbjerg, den øverste ende af Dom. og Jørgens Hansens. Den 12. paa den nederste ende deraf, og lod det midterste stykke staa til frøe. Den 11. slog vi græs i Ertbjerg og Ocmoesbjergs moese. Den 7. july kom det sorte sneppet øeg i tyr, og føløget Lidsken af Bostedskov i tyr, men det 2-aars stiernet klod den 15. july. Den 15. soldte vi Striffel, som var 12 aar gammel for 17 mk. Onsdagen den 11. juny brøde vi taget af vort inster-huus, den 12. tog vi de gamle sparrer ned og fik ny opsatte igien, den 13. sloge vi latterne paa igien. Den 23. i slotsagend at henføre 2 læs kampsten til muren ved Meelsgaards dæmning, men vi betalte en mand i Broballig, som oeg 2 læs for os, og gav ham 1 mk. derfor. Den 27. i slotsarbejde at sætte muren, og fik 1 læs steen tiløegen med det samme. Vi tænkte ogsaa de 3 fag paa afteitet nest gaden samme tid. Da vi oeg høet ind, satte vi 6 læs og 2 læs klæver i bygladen, 1 læs klæver og 1 læs høe paa hilden over hestestalden, i havreladen 7 læs høe, den nederste lade 2 læs klæver, 2 læs høe, den anden lade først det gamle høe og 4 læs nyt, men det gamle var nok 1 læs, paa hilden 2 læs høe til Peter Lorentsen Farver i Igend mølle for 14 mk. og leverede et hølælæs til skovrideren for en holmboe bonde 3 mk. Men den 9. august, dagen før Laurentzdag, oeg vi det sidste høe ind. Onsdagen den 13. var maanedes bededag. Fredagen den 15. om eftermiddagen høstede vi rug i koffel og fik 13½ traug. Løverdag hialp vi vor smed at tække sit nye afteit. Mandagen den 18. høstede vi rug i Melbakke 26½ tr. Den 19. rug paa smedeland 36 tr. Den 20. byg paa Melbakke og fik rugen ind af koffel.

Torsdagen den 14. august var vi i slotsagend i for-

spend for krigsobersten, som tog rytter ud fra Augustenborg til Rinckenæs kro. Mandagen den 25. oeg vi ald byggen ind af Melbakke, neml. 55 traug, og satte den i bygladen og rivningen ovenpaa, saa og den sidste rug ind og satte paa rughilden ald rug af Melbakke og noget af Smedeland, i alt 36 traug, i kostalden første koffel rugen og siden Smedeland, i alt 22 traug. I hestestalden sæderugen af Smedeland, 16 traug, indhiolden 8 traug af Smedeland. Torsdagen den 28. fik vi ophøstet. Fredagen oeg vi vor sidste byg ind, vi satte af Ertbjerg 17 traug og af Stenbroholm 4 tr. paa baghilden, i bygladen ovenpaa Melbakkens rivning af Rødbierg 10 tr., paa indhiolden af Ertbjerg 2 tr., og af Rødbierg 12 tr., tilsammen 100 tr. byg.

Løverdagen den 13. aug. oeg vi 5 tr. vikkerhavre ind af Ocmoesbj. og satte i havreladen paa høet og slog tadderen i koffelet, den 2., 3. og 4. sep. slog vi ald vor tadder, da det hver dag regned. Den 5. oeg vi havren ind af Lysmoesbjerg 24 traug, og satte den paa havrehilden over faareladen. Løverd. den 6. slog vi nogle erter paa Lysmoesbj., men der kom regn saa vi kunde ikke age ind. Samme dag kiøbte vi 8 lyøboe-giæs à 13 sk. ved den unge Jørgen Skibbygger.

Mandagen den 8. oeg vi mengkorn 10 tr. ind og satte paa indhilden. Vikhavren af Ocm. 29 tr. i havreladen og 16 tr. i aftægtsloen paa gulven. Den 9. havren af toften 16 tr. ovenpaa forrige, og var vort sidste kiervkorn. Onsdagen den 10. sep. om morgenen fik vi ærterne afslagen, vi oeg vore vikker, 4 læs, ind samme dag. Den 11. task vi det ene læs og fik 10 skp. deraf. Kiørerne kom op af haven, som havde gaaet der løese, og føløget Lidsken med det brune stiørnet og sneppet føll i 10 dage. Fredagen den 12. oeg vi 9 læs erter ind. Mandagen den 15. de 4 sidste læs ind, tilsammen 15 læs erter og satte de 3 læs reeneste paa tofthavren i aftægtsloen, i bagloen

Gammel gård i Egen. Foto Nationalmuseet.

9 læs og 2 læs i hæs ende høladerne i giuden, men det ene læs var tosken. Vi oeg koffeltadderen af Stenbroholm 1 læs, saa og 3 læs af 3 Lysmoesbierger ind samme dag, og satte dem paa aftægtsloft, men af koffelet tærsket vi i Jørgen Vieds aftægtslo. Tiisdagen afred i Lysmoes og beesterne i koffel, og oeg 7 læs tadder ind, onsdagen den 7. den sidste ogsaa 7 læs ind, vi satte paa indhoiden 2 læs, i indloen 4 læs, i det lille vognskjul 2 læs, 3 læs i vor insterhuus i kielder, $2\frac{1}{2}$ læs over agskuddet og $\frac{1}{2}$ læs i bagloen ved dørren ovenpaa erterne, og havde 18 læs tadder, 15 læs erter, 100 trau byg, 10 tr. mengkorn, 76 tr. rug, 90 tr. havre med koffel incl. Fredagen den 19. soldte vi koffeltadderen, 20 skp., til vor kromand à 6 sk. Mand. den 22. oeg vi giøde med 2 vogne og en ladevogn i Katholm 24 læs, Bostedgrav 10 læs, den 23. paa Ertbjerg 36 læs, den 24. paa Ertbjerg 40 læs, den 25. Bostedgrav 32 læs, den 26. Bostedgrav 10 læs, Ertbjerg 8 læs, tilsammen 160 læs giøde. Sønderborg mærkedsdag den 30. sept. diigede vi 23 fv. i mayen i koffel imellem os og Jørgen Vied. Den 1. oct. bar vi vore erter af hæsset ind og task dem af til svinene. Den 4. sep. soldte vi — tønd. tadder til Stefning nord à 7 sk. Fredagen den 3. october be-

gyndte vi at strø møy, at tærskede sæderug og at pløye. Løverdagen fik vi holmen i Katholm saeed med 7 skp. Mand. og tirsd. Bostedgrav med 15 skp. Onsdagen var maanedsbadedag, vi sang før prædiken: »O, at jeg havde tusind munde«. Epst. paa 20. trin. blev forklaret, efter prædiken blev siungen: »Min siel nu lover Herren«. Til slutning nr. 456. Samme dag om eftermiddag klappet vi sæde-rug af. Den 9., 10. og 11. saeede vi de 3 agre ved Ertbjerg med 22 skp. og saeede tilsammen 5 td. 4 skp.

NOTA. Dom. 17. trin., den 21. sept., boniterede naboerne koffelgrunden i Lavensbjerg. Mandagen den 22. kom landmaaleren Hans Jørgensen Voogt fra Guderup og maalte den, og blev færdig med udregningen den 25., og den 26. blev udlagt hver 465 quadrat roder bon. land og blev lod dragen, og vi traf litera C. Løverd. den 1. nov. toge vi vore kiør ind. Den 4., 5. og 6. indplantede vi vor koffelgrund, først ved veyen 35 favn og siden ved Jørgen Vied 24 favn paa pløeyegrunden med 3 læs hessel og torn, som vi ryddede de samme dage i vort skovlod paa Melbakke. Vi satte ogsaa nogle af levningerne af rødtøiet saa og nogle smaa elle i mayen, som vi diigede den 30. sept., men de andre 59 favn diigede moerbroder Jørgen Lind af Dønnet for os, men ved Jørgen Dreyers side blev ikke afdiigede dette aar. Den 5. nov. blev kirkens korn soldt paa auction i Nørborg, byg kom paa 3 mk. 6 sk., havren 2 mk. 4 sk. og rugen 3 mk. tønden. Torsdagen den 13. vare tolfmændene til tolfmands gilde hos synsmanden Jørgen Petersen i Dønnet. Den 14. døde vor broder Mads Hansen og blev begravet den 23. Den 17. nov. saved vi pælvey af vindfalden byge i Stenkoffel og fik den færdig, heele byen 8 favn med hver 2 karle. Den 19. førde vi den hen ad Nørborg til den nye amtmand, men den 18. fik vi vore leeder afpløyet, samme dag hørtes der, at kree-sygningen var her paa landet, neml. paa Kegniss. Vi fik af vor koffelrug

7 td. 2 skp., som vi soldte vor kromand à 9 sk. Torsdagen den 27. leverede vi kirkens korn paa kirkeloftet, den 28. førde vi det til Sønderborg paa Rimmers søns mølle, Hans Hendrich Wittske, som fik byggen. 1. advents søndag, den 30. nov., leverede kaadner og inster her af byen deris afgift for landerier paa marken og bygningssteder i byen til samtl. boelsmænd, som bekom deraf hver 2 rdl. 4 sk., dog blev først betalt møllepenge 8 mk. 8 sk., bøddelpenge 2 mk. 2 sk., bollpenge 6 mk. 6 sk., og 17 mk. som naboerne havde foræret insteren Jørgen Clausen, som havde mistet sin koe. Samme dag blev Laust Hansen og Dominicus Jørsen forstandere. Den 1. dec. fik vi afløyd for vore kaadnere, den 2. slagtede vi vor fedesoe og et gris, den 3. blev holden maanedsbadedag, texten som blev forklaret var Ep. paa 12. trinit. Vi fik og byge udstemplet og koffelet tilplantet samme dag. Den 5. og 6. savede vi 2 eege og 1 esk til tømmer, som havde groet paa vor egen grund og ligget nogle aar i vor giude. Den 6. satte jeg to christandeltræer ved aftægtsdøren ved gaden, som havde groet op i vor krudgaard. Den 13. leverede vi 26 rdl. 2 sk. til juulgift og 8 sk. til hovmandsskat paa amtstuen i Nørborg. Den 21. leverede vi græspenge 3 rdl. 40 sk. for føløget Lid-sken sit aarsföll og den røde qvie, af Bostedskov paa Østerholm. Den 30. fik vi vor tadder aftosken, og opmedte den sidste den 31., vi havde af den slags tilsammen just 40 tønnder, og deraf soldte 30 tdr. noget 3 mk., 3 mk. 8 sk., 4 mk., 3 mk. 14 sk. tønden, paa loftet til gryn 6 tønd., til sæd 4 td.

Anno 1778

Den 5. og 6. jan. vare vi paa klapjagt i skoven, den 7. til Sønderborg med 5 td. 4 skp. byg à 7 sk. hos Nicolai Nielsen, og Christian af Flensborg reiste saa hiem, som kom til os nytaarsaften. Den 8. og 9. skoved vi vore byge af Stenkoffel, kostede 15 mk.

8 sk., men vi soldte den ene som blev staaendes for os, da den var afhuggen, og fik for den 16 mk. 4 sk.

Mand. den 9. febr. toge vi først af høet i bygladen til beester, og af havreladen til kiør, da vi havde affoeret af de 2 første høelader. Den 17. leverede vi præstetiende $6\frac{3}{4}$ skp. byg og 11 skp. havre hos skipper Christian Yversen, Nr. 142A, 2. Q. Sønderborg. Den 18. bar vi havren ind af aftægtsloen, og fik slæden ud. Den 19. hugte vi piile ved bækken ved den Overbroe. Den 20. fik vi vore bygblukke hiem af skoven. Den 21. hugte vi den hulle bøeg i skovlod og fik deraf 3 slæde læs, siden var slædeveyen forbi, og tilforn var heller kun 1 dags slædevey, thi der var ellers ingen snee. Den 5. marts fik vi rugen aftosken, vi soldte tilsammen pp uv tr. à 9 sk. og havde paa loftet oplagt til brød 6 td. og 7 skp. af den øvtede til brendkorn. Præsten fik desuden 2 skp. tiende, og markfogden Statius 1 skp. Den 7. fik vi erterne aftosken, vi havde kiøbt 1 tdr. hos Claus Klyhn i Guderup 5 mk., og havde oplagt af de bedste 2 tdr. 6 skp., de ringeste 18 skp., vi havde og soldt nogle sviin-erter. Den 13. og 14. task vi to læs klæver som sad paa rughilden og fik 22 sække avner, som vi lagde i høeladen paa gulven. Den 17. og 20. fløttede vi byggen af hiolden paa rughilden, $20\frac{1}{2}$ tr., og igien op paa hiolden $19\frac{1}{2}$ tr. Resten task vi i den følgende uge.

Nota: Den 17. døde Maria Andersses i Tandslet efter barsel, saa og Claus Klyhns nyfødte søn. Samme dag, den 23., bar vi den sidste havre ind og satte op til at skiere 36 tr. og task 23 tr. foruden de 5 tr. vi tilforn havde tosken til tiende til præsten og kirkens (af disse saa og til herredsfogden og ting-skriveren). 23 trau fik vi (à 6 skp.) 17 tr. 2 skp., deraf leverede vi 7 sønd. til skyld og betalte 1 td. 7 skp., da vi soldte 2 sider flæsk af vor fiors soe vej. 11 lispd. 3 pd. à 2 mk. 6 sk., men skyldhavren kostede a td. 2 mk. 4 sk., siden lagde vi op paa loftet 10 td. 2 skp.

til sæd, men da vor soe fik grise, nemlig 11 levende, da tog vi 3 skp. havre til dend.

Den 6. april begyndte vi at pløye og at felle paa Melbakke. Den 9. saaede vi erter, saa og den 10. og 11. paa den nederste holm paa Melbakke 22 skp. Mandagen den 13. paa Christen Mooses, Christ. Lindgaards og Peer Mooses Lysmoesbiery 7 skp. Den 14. og 15. erter paa Ertbiery 13 skp., i de 3 agre nest Jørgen Vied. Samme 14. apr. vare vi henne i Nørborgs koffel at plante og gierde det stykke gierde, som vi diigede den 30. dec. 1772. Palme søndag, den 12., blev Hans Dominicus begravet, skiertorsdag d. 16. blev Christ. Frederiksen og Kirsten Matzens datter begravet, som døde i smaa kopper, som ogsaa mange andre døde der her i vort sogn af de unge, som havde denne overgangende soot. Langfredag, løverdag og de 2 paaskehellige dage kom megen regn og uveyr, at jorden blev meget vaad og skiden (d. 20. apr.). Den 1. majus fik vi det grønne land pløyet og havren saadet, nemlig 8 td. 2 skp. i Steenbroholm, Rødbiery og de fem første Lysmoesbieryer, saa og brun-klæveravner henved 40 sækkefuld, saa og 4 pd. hviidtrøe i Hovmandsrødbiery, dette var af vore egne klæver. Den 2. begyndte vi at vende falle, og efterdi veyrligene vare vaade, kolde og stormige, kunde vi ingen byg saae før den 20. maj, da veyret var noget forandret igien den 19. Det var eller ikke mange dage ret tørveyr fra skiertorsdag indtil samme 20. maj, over 4 uger. Den 20. saaede vi byg for Claus Smed og for Caren Kok, den 21. for Christ. Hansen Deyerhøi i Biørnmoes, men den 14. maj mengkorn paa hans toft. Samme 21. begyndte vi om eftermiddag at saae byg paa Minkos'ses Lysmoesbiery, samme middag fik vi vore kiør i tyr, før vi begyndte at saae byg for os selv. Løverdagen den 23. færdigsaadet paa 8 agre fra Mink. til Hans Jensens, begge med 3 tdr. 2 skp., og 2 skp. havre i de vaadeste steder. Den 3. maj, anden

søndag efter paaske, blev 5 unge liig begravet til Eken kirke, 3 fra Elstrup, 1 fra Selderup og 1 fra Eken. Mandagen den 25. pløyet vi med 2 plove og saaet byg 18 skp., 1 skp. hørfrøe og ½ skp. havre, men vi havde kiøbt 2 tdr. deraf ved Christ. Suder for 8 mk. Den 26. i koffel 9 skp. mengkorn og 7 sække klæveravner i de 4 nørreste stykker. Den 27. paa Melbakke 3 agre, og rydstykket med 18 skp., som var den sidste byg. Den 28. var himmelfartsdagen, da fik vi Lidsken og det 2-aars klod ned i Bostedskov i græs. Den 29. og 30. færdig med tadderfallen. Mand. den 1. juni hialp vi Povel Jensen ved Nyled at tække sit huus. Tirs. saaede vi 6 skp. hørfrøe i noget af Ocmoesb. n. ende. Onsdag til ovenslædt hos Peer Moos. Torsd. den 4. saaede vi tadder paa de 2 smaa holmer paa Melbakke 6 skp. Fred. ad Nørborg at hialpe vor amtmænd at age fylting i sit huus det nye. Løverd. den 6. saaede vi tadder i koffel 4 skp. nest Jørg. Wied, sønder. Og 2 skp. for Karen Kok. Fred. efter pintse dag fik vi taddereren saadet paa Ocm. 12 skp., og 3 Lysmbg. 6 skp., med forland er 28 skp., saa og for Christ. Deyerhøi i Biørnmoes 3 skp. Løverd. den 13. fik vi aftromlet. Torsd. den 18. july, den 19. og den 24. slog vi klæver paa toften, de 4 agre nest Jørgen Vied ½ af længden paa alle 4 agre hvergang. Den 3. og 4. july slog vi klæver paa de 2 agre nest Jørgen Hansen af toften, men vi lod 12 favne langt tværs over den ene ager staa til beesterne, de 3 vi havde inde, men føløget var i tyr ved kiørerne. Men den 22. og 23. july tækked vi 6 fag huus over hestestalden, loen og bagstalden ved den nørre side med 13 tr. tag, og soldte 6 tr. til Peer Rasmussen i Katry for 3 rdl., vi laante Christ. Deyerhøi 3 tr. og havde 6 tr. tilovers. Da vi oeg høet ind, satte vi i det lille huus 5 læs klæver og 9 læs høe, hestehild 3 læs klæver, byglade 1 læs kl. og 5 læs høe. Bag over i bygladen 2 læs kl., havreladen 7 læs høe, tilsammen 11 læs foerklæver og 21

læs høe paa høstvognen. Vi soldte 1 læs til Peter Farver for 8 mk., og vi oeg det sidste høe ind den 3. august. Den 9. fik vi beesterne i tyr: Snep, Misser og Stiørn 3-aars. Den 10. og 11. høstede vi rug. Bosted 21 trau, i Katholm 13 tr., Ertb. 32 tr., vi oeg først 1 læs af Bostedgrau nest Rødsted ind, siden Katholm og Bostedgrau ÷ 1 tr. op paa rughilden, i hestestalden af Ertbjerg 14 tr., og 18 tr. i bagstalden, og 1 tr. af Bostedgrav først.

Den 15. aug. høstede vi Ertlandsbyg paa Lysmoesbjerg. Den 17. høstede vi havre, den 18. høstet vi byg og oeg vikker ind 2 læs, som vi satte i det lille huus. Onsd. den 19. høstede vi byg og oeg byggen ind af Lysmbj. Den 20. og 21. slog vi erter, den 21. og 22. oeg vi erter ind 3 læs bedste og 1 læs, disse 4 af Ertbjerg først ind op paa byggen og 3 læs af Melbakke, og 5 læs af Melbakke i bagloen, tilsammen 12 læs erter. Havbyggen af Melbakke op paa indhilden var 20 tr., op paa det gamle foder. Byggen af Smedeland 27 tr. op paa baghielden. Mand. den 24. oeg vi havren ind. Fred. og løverd. den 28. og 29. aug. oeg vi frøeklæveren af Ocmoesbj. ved Røgelstædt ind, som blev tyret i forsommer 5 læs, men 1 læs kom først ind paa rughilden af det, som ikke var bleven tyret, men den paa toften var ikke endnu modne. Vi slog tadder paa Lysmbj. de 3 agre, havre 2 holmer og koffelet alt den 29. aug., og oeg det sidste kiervkorn ind den 28. Vi satte 10 tr. mengkorn af koffel fra gaden ind i aftægt loen. Mandag den 31. aug. slog vi den sidste tadder. Den 5. sep. oeg vi 2 læs tadder ind af haugen, 1 læs Lysmbj. Den 9. og 10. reenste vi bondens dam. Den 14. oeg vi den sidste tadder ind, tilsammen 11 læs, 12 læs erter, rug 66 trau, byg 77 tr., havre 55 tr., mengkorn 16 tr. med koffelet. Den 15. oeg vi gjøde. Den 16. var maanedsbodedag. Den 17., 18. og 19. oeg vi ald vor gjøde ud, 168 læs. Den 21. og 22. sep. reenste vi Sempflod, og vi lagde vor dynd deraf paa gaden imellem

Lorentz Lorentzens kaalgaard og Hans Glasers huus. Torsda. den 1. oct. og den 2. saaede vi rug i koffel 9 sk., paa Ocmbj. den 3., 5., 6., 7., 8., i Christ. Mooeses, Frerkes, præstens, Christians Lindgaards agre, i disse 5 agre 4 td. 3 skp. Den 9. for Karen Kok. Den 13. for Christ. Deyerhøy paa Bønlykke. Vi havde fortient med pløyen for ham dette aar:

For havre sæden 3 skp. land à 4 sk.	12 sk.
Byg i Biørnmoeshøy og St. 4 skp.	
3 gange	3 mk. –
Tadder og hørfrøe Bønlykker 5 skp.	3 mk. 12 sk.
Mengkorn de 2 mid. toft og 5 sk.	
2 gange	2 mk. 8 sk.
Bekommet 1 tønne sædebyg, koster	4 mk. –
½ skp. erter 5 sk., 2 skp. havre 10 sk.	15 sk.
	<u>I vaaren 14 mk. 15 sk.</u>
Vaar pløyen og sædkorn	14 mk. 15 sk.
For mødyngen 25 læs at udføre	1 mk. 8 sk.
Rugsæden 5 skp. land	<u>1 mk. 4 sk.</u>
	Summa 17 mk. 11 sk.

Dermed havde han fortient med sit arbejde for os: for 2 morgner at slaee græs 6 sk., 3 dage at arbejde for høst 1 mk. 12 sk., 1 dag at høste og tage op rug 10 sk., 1 dag at age rug ind den 17. aug., og 3½ dag til i denne uge er for 5½ dag 2 mk. 1 sk., 1 dag at age havre ind og 1 dag at slaee tadder, ½ dag at age tadder ind, for 1½ dag er 15 sk., paa harbsten 14 dage at tærskes er (à 4 sk.) 3 mk. 8 sk., tilsammen 8 mk. 10 sk., disse fra 17 mk. 11 sk. blev over 9 mk., som hand betalte med 3 bancs billetter og skillinger stræges ud.

Karen Kokkes regnskab er: for havre og mengkorn 12 sk., for bygsæden 1 mk. 14 sk., for tadder sæden 1 mk. 14 sk., for møddingen 13 læs at udføre 1 mk., for rugsæden 10 sk., er tilsammen 6 mk. 2

sk., nu gaar af for 2 dage at skage 6 sk., rest 5 mk. 12 sk., som hun til ald tak betalte.

Den 20. oct. toge vi Snep $6\frac{1}{2}$ aar og Flykke $7\frac{1}{2}$ aar gammel ind, den 30. kiørerne ind, den 31. de andre 4 beester ind, det brune størnet og sneppet klod $1\frac{1}{2}$ aar, unge Lidsken $2\frac{1}{2}$, Stjørn Stevninger $3\frac{1}{2}$ aar, og det gamle brune Misser, som blev født 1768 i maymaaned. Men Flykkes patteføll kom ind før vi oeg møeg ud. Men den gamle Lidsken soldte vi forleden pintzedag for 8 mk.

Den 9. nov. soldte vi 4 td. 7 skp. rug i Sønderborg og tog tømmer bielker med op for Claus Vrang til sit udhuus og et læs for Christ. Juulmand til koffelhuset. Fred. den 20. leverede vi kirkens korn, den 21. førde det til Sønderborg. Men den 17. fik vi dieged i koffel imellem os og Jørgen Dreyer, hver 44 favn, samme dag gjorde Lorents Petersen i Stoelbro tolvmandsgilde. Den 25. nov. gjorde Jes Kok i Dønnet 12 m. gilde, den 29. eller 1. adventssøndag leverede kaadnerne og insterne deris gift til naboerne, som bekom hver 2 rdl. 18 sk., efter at møllepenge 8 mk. 8 sk., bøddelpenge 2 mk. 2 sk. og bollpenge 6 mk. 6 sk. vare aftagne.

Nota.: Jørgen Hans Christiansen Væver blev ogsaa meddelt en liden douceur, som havde et ringe barn.

Fredagen den 4. dec. blev aabenbar, at kvægsygingen var i Igend ved den unge Per Thomsen. Den 5. kom amtmanden og herredsfogden og lod alle hans kiør ihielslaa, skiønt de var ikke alle syge, lode dem i een grav begrave med skind og been, og lod hente 2 tønder kalk i Sønderborg, som blev kasted paa dem og jord ovenpaa, alt dette paa kongens bestkning, desuden blev dem forbuden at gaa ud af byen, hverken at komme til kirke eller anden steds uden byen, og derfor dag og nat bevogtet med 6 vægttere, 2 udenfor hvert byled. Begyndte i Dønnet, siden Stoelbro, Selderop, Guderup og Elstrup,

fra kl. 6 til 6, aften og morgen maatte hver vagt holde det ud og staae udenfor byen. Den 13. dec. blev kiør ihielslagne ved Hans Christesen Bondes i Igend. Den 27. i Dønnet ved Hans Jessens og de 2 sidste paa nytaarsdag ihielslagne.

Anno 1779

Og der kom vagt om byen Dønnet; de Elstroper, Østerholmer og 4 fra Guderop vogtede om Igend, og de Guderoper og Selderoper og Stoelbroer om Dønnet, 2 folk paa hver post og holdt ud et heelt døgn, men kaadner og insterne var med hver 3. omgang. Den 20. janv. blev vor prestes Hr. Ahrends kiør ihielslagne og byen indespierret. Den 5. jan. blev Laurs Hansens kiør 5 ihielslagne i Elstrup og byen indespierret, de Helvedboe vogtede aleene om Elstrup i 8 uger til den 3. marts. Natten imellem den 4. og 5. janv. 1779 døde voris kjære salige fader Hans Christesen boelsmand og tolfmand i Elstrup, og saasom byen var indespierret blef hand begraven fredagen den 8. med følgeskab af heele byen, da hand var just 62 aar, thi han var født 1717 og døde paa hl. 3 kongers dag. Gud give hannem en ærefuld opstandelse paa den yderste dag til det evige liv, amen. Siden var byen indespierret indtil den 3. marts i 8 uger, saasom der var ingen mere sygning, blev dermed ophørt samme dag.

Præsten og degnen blev indspierret og maatte ikke komme i kirke fra 1. febr., henved 14 dage efter Hr. Ahrends kiør bleve ihielslagne og indtil 16. marts.

Onsdagen den 17. marts prædikede vor capellan HL. Johannes Petersen, som var den sidste fasteprædiken. Den 29. april blev kiør ihielslagne ved Claus Klyhn i Guderup og hele byen. præsten og degnen indspierret, imidlertid kom hver søndag fremmede præster at prædike her fra Nørreherred. De indspierrede byer forsamlede sig 2 gange om

ugen og om søndagen i byen og sang og læste og holdt bedetimer; i Elstrup forsamlede sig den heele by til Mats Christesens og den halve bye i skolen paa tirsdag aften og fredag aften kl. 6 til henimod 9, saa og om søndag formiddag og læste huuspostil prædiken. Herren være lovet, som lægger os en byrde paa daglig, han er vor saligheds Gud, vi have en herre og Gud, som kand hielpe.

Vi saaede erter paa Smedeland 2 tdr. 6 skp., paa Melbakke de 3 agre nest Claus Vrang 1 td. 6 skp., og 7 skp. vikker-havre paa de 2 smaae øvrste holmer i haugen, 2 td. 3 skp. havre paa Lysmoesbierger 14 agre det nederste brød 8 td. og 50 sække brune klæver avner. Vi havde den gamle falle færdig, før vi saaede byg. Den 8. may saaede vi mengkorn for enken Margrethe Deyerhøys og for vor smed, vi bekom de 3 traug tag ved Gretha Deyerhøys, som hendes mand laante ved os forgangen aar, og laante Claus Vrang 10 traug tag. Steffen Andresen ved Frerkshof bekom 6 traug for 3 rdl., og vi leverede 1 traug til Christen Juulmand til Koffelhuset og havde endda 15 traug tag, som vi fløttede den 6. may. Den 7. fik vi aftosken, og den 9. kom vort sorte füll i græs i Haverkiil, og vi fik 2 kalve i græs i Nalmoes den 30. april, som var den almindelige bededag, da den ketteringer præst prækede, men der blev ingen aftensang holden samme dag i Igend kirke. Cantate prædikede rector HL. Fangel, høyrpræst i Nørborg. Xsti himmelfartsdag capellanen fra Nørborg, men løverdag fik de guderoper frihed igien, og søndagen Exaudi prædikede HL. Ahrendts igien i vor kirke, som havde været indesperret siden den 29. april.

Vi saaede byg paa Melbakke nederste holmer 2 td. 2 skp., havre: Bostegrau 14 skp., Katholm 7 skp., 4. Ertbierger 3 td. 1 skp., er tilsammen 7 td. 6 skp., og blev færdig dermed den 19. may, men for Grethe Deyerhøys og Karen Kok saaede vi først før vor egen. Den 20. kom Misser, nu 11 aar, og det 2.

Kirkestaldene ved Egen kirke. Foto 1936.

aars brune stjørnet og snepped klod ad Bostedskov i græs, men vi soldte Misser for 8 rdl. til pintsedagmarked. Den 22. saaede vi hørfrøe paa Toftagre nest Jørgen Hansen, vi takked 5 fag huus ved den nørre side over bagloen og kornkisten til laaret ved gaden den 22. maj med 11½ traug tag og 120 tækkerreb, men den underste søm blev liggende af det gamle, vi kiøbte dertil 20 eskelatter for 1 mk. i Dønnet, og vi brugte ½ traug tag til vor piges skygehuus, som vi satte i kreetyring paa Ocmoesbierg, og havde da 3 traug tag over til at giøre baand af. Den 16. kom vore 6 kiør og moders var den 7. i tyr, og den 8. fik vor svoger Claus Klyhn i Guderup for 6 rdl. samme dag. Den 8. juny begyndte vi at grave kilden i vor broegaard, og fik den gravet med 6 folk hver dag i samme uge 5 dage, og naaede sandet under aderen ved den synder side paa 8 alen dyb. Mand. førde vi 33 læs steen fra Bostedskov muur, ved Lildskovled, og fik vandet op af kilden, endskiønt den var næsten 6 alen vid var dog vandet over 1 alen høyt, fra løverdag aften til mandag eftermiddag kl. 2, derefter lagde vi stelling, reyste krahnen og tog alt vandet op af kilden igien om aftenen, tirsdag morgen var der 26 spandefulde vand igien at

opdrage, som vi alt sammen lod løbe ud i dammen, begyndte siden at sette og lagde ny elleris i aderen bag stenene, vi oeg 22 læs steen ind fra toft muuren og havde tilforn 5 læs hiemoegen fra marken, tilsammen 60 læs, vi fik det meste sat paa tirsdagen og onsdagen, undtagen 2 rey ovenom, som vi satte om torsdagen, øste siden meget vand af igien og renste kilden, men om eftermiddag gravet vor bagloegulv om og lagde leer derpaa. Claus Vrang fik saa meget leer, som han brugte til sin nye ovn. Men vi vare til vitusgilde den 15. july. Da vi oeg høet ind, satte vi 6 læs høe og 5 læs klæver i det lille huus, i bygladen 4 læs høe 1 læs klæver, bag over 2 læs klæver, havreladen 7 læs høe, paa indhilden 3 læs klæver, tilsammen 17 læs høe og 11 læs foerklæver, og oeg det sidste ind den 28. juli, og ½ læs hviidt frøe-klæver den 29.; brune frøe-klæver 1½ læs paa rughilden, vi soldte 1 læs høe til Rasmus Træskomand ved kirken for 7 mk., 2 læs til Peter Farver i Igend mølle for 15 mk. Løverdagen den 31. juli begyndte vi at høste koffelrugen 13½ traue, satte den i bagstalden. Mandag den 2. aug. rug afhøstet paa Ocmoesbjerg 5 agre 53½ tr., og klæver sloge paa toften, vi satte begge stalde fulde, rughilden og den bager hiold, og den inder hiold halvfuld med rug. Den 11. aug. fik vi ophøstet. Den 12.-13. slog erter, den 13. fik vi erter og havre ind af Melbakke, den 14. erter Smedeland 5 læs. Mandagen den 16. sidste erter ind 13 læs. Den 17. vort sidste kiervkorn ind. Vi havde 67 tr. rug, 85 tr. byg, 10 tr. mengkorn, 63 traue havre, 13 læs erter, og satte ald byg i bygladen, undtagen 1 læs, som vi satte i aftægtloen, saa og mengkorn og 5 tr. havre under hilden, men over hilden 4 læs erter, paa havrehilden 24 læs frøe-klæver af toften, 1½ læs erter og havre ovenpaa, og i lugen og havreladen, paa aftægtloften 16 tr. havre, i bagloen 6½ læs, i den inderste 2 læs, som gaf 2 tønner, alle vore vikker 2 læs i koehuset. Den 20. aug. slog vi to agre tadder

paa Ertbjerg, men paa indhilden sad den gamle klapping og vi satte havbyggen derop til, vort koffels avling var dette aar 13½ traue rug og 2 læs klæver, men forleden aar fik vi 6 tønner 2 skp. mengkorn, som vi soldte kroemanden i Ketting for 9 sk. hver skp. Vi havde 3 læs frøe-klæver af toften og 2 læs af Rødbierg. Den 13. sept. oeg vi vor sidste tadder ind og satte i den bager loe, som erterne sad før vi tærsket dem 4 læs, og 2 læs i det lille vognskiul, og havde 5 læs aftosken efterhaanden, deraf bekommet 7 td. framest og 6 td. 4 skp. bagerst tadder. Den 10. sept. fik vi en ny pomp i vor nye kilde, som havde groet i Havskovlod paa Dyndet, kostede med bæreløn og redskab 5 mk. foruden jerntøy. Den 15. var maanedsbetedag efter høsten. Den 16., 17., 18., 20., 21. oeg vi vor mødding ud, 180 læs, ned ad 6 Ocmoesbierger, Hans Jens's og Hansen Jøssens incl. Den 4., 5., 6., 7., 8. og 9. october saede vi vor rug 5 tønner i de 6 agre. Den 11. for Karen Kok, den 12. for Margr. Deyrhøys og felled siden og pløyed leeder. Denne forbigangne sommer fik vi nye arner i begge vore ovner, dertil havde vi strøgen store steene af det leer, som blev opgraven af kilden og fik en ny ovnkarm muret i vort ovengab med brændt steen og en ny ovensten først i. Paa harbsten fik vi 3 hiul kombet og beslagen med nyt jern, 3 stænger vog 9 lpd. 3 pd. à lpd. 27 sk. og en liden stang 1 lpd. 11 pd. à 26 sk., men det 4. hiul var bleven fornyet 1778 og udgiorte nu en heel ny vogn, vi fik ogsaa en bag-vogn nygiort og med gamle skinner og jernringe bunden og beslagen, og have altsaa 3 gode bag-vogne, 1 god framer og 2 gamle framer vogne in alles.

2. søndag advent leverede kaadner og indster grundpenge til nabolaugget, som bekom 2 rdl. 12 sk. foruden møllepenge, bøddelpenge og bollpenge, som gik først af. NB: Jørgen Hansen og Christ. Nielsen bleve da forstandere.

Anno 1780

Den 6. jan. leverede vi skyldbyg i Sønderborg hos møller Nicolay Jessen og prestens tiende $6\frac{3}{4}$ skp. byg og 11 skp. havre hos Christian Yversen paa Skippergaden. Den 7. hugte vi 4 første vore byge, kostede 5 rdl. 8 sk. Den 11., 12., 13. hugte vi pælvey i stor snee. Onsdagen den 19. førde vi den fra Steenkoffel hen til amtmanden i Nørborg. Den 20. april leverede vi skyldhavre i Dyvig, 8 td. 7 skp., som kostede 1 rdl. tønden. Løverdagen den 8. april begyndte vi at pløye. Den 22. fik vi erterne saaed, Bostegrau 2 td., Katholm 3 skp. erter, 5 skp. vikker, 3 Ertbierger med 3 td. erter. Den 5. maj begyndte vi at saae havre i haven 5 td. 4 skp. og 34 sække klæver-avner og 3 pd. frøe. Den 10. maj havre paa Ertbjerg nest gierdet 3 agre 2 td. 4. skp og den 12. maj 16 sække avner og soldte 4 sækkefuld for 5 mk. 4 sk., Per Jøssen laante 2.

Veyrligene vare vaade og skidne, derfor varede det saa længe med havresæden, vi fik ruglandsfalten og den gamle falle vendte før pintsedag, som var den 14. og 15. maj. Den 16. saae vi 2 td. byg paa Melbakke, de 3 resterende agre, den 17. og 18. paa Smedeland 2 td. 2 skp., men dette brod falle vendte vi ikke. Den 19. til Christ. Mooses kost og fik byggen saaed paa 5 Ocmoesagre med $4\frac{1}{3}$, 2 skp. Den 24. tromlet havreland, og bygland den 25., og saae hørfrøe paa toften den 27. Den 29. og 30. tekte vi vort baghus ende ved gaden med 7 tr. tag og brugte 74 tekreb dertil. Den 1. juny saae vi Hans Vævers tadder. Den 2. saae vi Karen Kokkes tadder og vare til Hans Christians og Birretes kost. Den 3. saae vi tadder paa toften. Nota: den 25. maj saae vi byggen i Koffel 1 td., tilsammen 9 td. 4 skp. Søndagen den 21. maj kiørerne i tyr, selv 7 og moders var den 8., men »Ryge« bar den 14. juny. Den 21. maj soldte vi Lidsken 4 aar gammel for 50 mk. Den 7. juni fik vi taddereren saaed, 4 skp. paa tof-

ten, de 2 agre nest Jørgen Hansen, ved den anden side var hør i de 4 agre, 4 Ocmoesbierger 2 tønner tadder. Hans Væver betalte os for mødding 12 sk., harbstpløy 1 mk. 8 sk., for byg og tadder sæden 2 mk., for et griis 2 mk. 2 sk., en traug tag 1 mk. 8 sk., $\frac{1}{2}$ skp. havre 3 sk., 1 lpd. klæveravner 13 sk., 1 td. byg 5 mk., summa 13 mk. 14 sk.

Karen Kok for bygsæden og taddersæden 3 mk 12 sk. Hans Deyerhøy for toftageren til erter 8 sk., Veyager til mengkorn 1 mk., 2 skp. havresæd i gaarden 6 sk., er 1 mk. 14 sk. tilsammen. Den 28., 29. juni takked vi over havreladen 5 fag med 10 tr. tag og 100 sækreb. Den 27. blev Anne Catrina, Claus Klyhnes kone begravet. Den 11. aug. havde hand festøl med Mari Vrang. Da vi oeg høet ind, satte vi i høehuset 5 læs klæver og 6 læs høe, og det blev fuldt. Indtil 4 læs klæver, havrelade 1 læs høe, byg-lade 1 læs klæver 5 læs høe, bag over 4 læs klæver, sum 14 læs klæver 18 læs høe = 32 læs, og oeg det sidste ind den 3. aug. Vi soldte desuden 7 læs høe, de 4 à 7 mk. 8 sk., de 3 à 8 mk., og fik 2 rdl. for græsset i Koffel, et stykke klæver sammesteds og Bosted-grades agerende, var altsaa just 60 mk. Fredagen den 11. aug. begyndt at høste og vare til festøl til Jacob Vrang i Stoelbroe. Løverdug rug afhøstet og 20 traug deraf indoege. Den 24. fik vi ophøstet, og den 29. slog vi erter, vi satte rug paa hilden 26 tr., indstald $12\frac{1}{2}$ tr., bagstald $15\frac{1}{2}$ tr., summa 54 tr. Byg i haven 16 tr., op paa indhild, Ocmoesbierg 45 tr., Smedeland 15 tr., Koffel 11 tr., sum 87 tr. og 10 tr. mengkorn. Havre paa Ertbjerg 15 tr., Melbakke 32 tr., sum 47 tr. Erter satte vi i bagloen 8 læs, 3 læs i inderloen, 4 læs sæderter over aftægtloen, 1 læs i ruglugen, 2 læs over agstudet, sum 18 læs erter, 2 læs vikker, 3 læs frøeklæver, 8 læs tadder. Den 11. sept. oeg vi vor sidste tadder ind. Vi task 4 læs tadder, efterat vi havde de 3 læs erter udtosken, som sad i loen, deraf fik vi til gryd 4 td. 4 skp., og paa loftet

5 td 3 skp., og havde 11 td. 3 skp. gammel som kom deriblandt. Den 19. sept. oeg vi 44 læs giøde ud. Den 20. 40 læs, den 21. 50 læs, den 22. 40 læs, sum 174 læs. Paa toften 60 læs og paa Ocmoesbjerg 114 læs. Løverdag den 7. oct. begyndte at saae rug og saae 3 td. 1 skp. i de 4 agre, den 18. fik vi tilsaad paa toften med 1 td. 5 skp., og soldte 1 td. til Christen Smed Bostevraa for 8 mk. Onsdagen den 29. nov. leverede jeg skyldbyg, kirkens og præstens byg i Sønderborg. 1. advents søndag den 3. september gjorde nabolaget regenskab med kaadner og insterne, vi bekom hver 2 rdl. foruden møllepenge 8 mk. 8 sk., bøddelpenge 2 mk. 12 sk., bollpenge 6 mk., ødeboels-skat 8 mk. 9 sk., for feyrhager 1 mk. og hvori 4 bohlsmand 1 rdl. banco til veypenge, alt dette gik først af og blev over 5½ sk. Den 23. Xbr. soldte vi Vakker, som tog til at løye for 11 rdl. ad Notmark.

Anno 1781

Den 2. jan. saved vi pælvey i Naldmoes og førde den op til vor kromand den 3. Den 8. hugte vi vore 2 byge i Lildskov, kosted 16 mk. Den 16. hugte vi vor eeg, som vi kiøbte paa auctionen ved Balmosager, kostede for 5 mænd 1½ rdl. Den 2. febr. fik vi vor rug aftosken og havde 26 tr. tag, vi lagde 6 traupaa loftet og havde 9 skp. i mølsækken, som vi bagte den 17. og tørred alle 9 af de 6 td. Den kostede for nærværende tid 15 sk., men her i vinteren 12½-13 sk. skiep, byg 11 sk., tadder 11 sk. ligesaa. Vi lagde klæver avner op paa loftet 33 sækkefuld, og der var 3 af de fiorgamle, af det brune, men fik 2 sække hvide og havde desuden et lidet læs af det brune at tærsk. Den 20. blev auction paa salig Xsten Jøssens tøy bag Simpflod. Den 30. marts begyndt at saae erter. Den 3. april fik dem saaed med 4 td., og 3 skp. vikker i de øverste Ocmoesbierger, og 2 skp. vikker paa Smedeland. Siden vendte vi falle. Den

6. apr. kom skyldhavre igien paa auction, kostede 4 mk. tønd. Item auction hos Metmari Bæhr i Guderup. Den 17. saae havre i Melbakke 3 agre 3 td., 4 skp., 25 sække klæver i Koffel, 12 skp. havre 10 sække klæver Lysmoesbjerg 3 leeder nest indsterne, som vi allerførst i marts maaned pløyed 11 skp., Smedeland 9 skp. 6 sæk klæver brune og 2 hvide, er 7 tønner 4 skp., og 43 sække klæver avner, bleve færdige løverdag den 21. og havde bygfallen færdig og begyndte med tadderfallen i Koffel. Den 30. april tækket vi paa aftægt ved dammen 4 fag og enden med 8 tr. og 80 tækreb. Den 1. maj den gamle falle færdig, den 2. saae vi byg og mengkorn for Karen Kok. Den 3. for Hans Væver og Hans Deyrhøys toft. Den 4. og 5. paa Smedeland 12 skp. mengkorn, og den 7. i Katholm 1 td., nemlig 15 skp. byg og 5 skp. havre. Den 7. og 8. de 3 lange Ertbierger med 2 td. 6 skp. byg. Den 9.-10. 4 Ocmoesbierger nest erterne med 3 td. 3 skp. Den 11. den almindelige bededag. Løverdag den 12. de sidste 2 agre med 11 skp., er tilsammen 7 td. 4 skp. byg og 20 skp. mengkorn. Den 26. maj var ildebrand i Guderup til blitækkerens, Jeeses og Peter Elneffes, degnegaarden, Peter Skakkes, Møllers og Hans Clausens bondeggaard, men aftægthuset blev friet midt mellem de andre. Den 28. saae vi tadder i Hans Deyrhøys gaard, den 29. i Koffel 5 skp., og Hans Vævers paa Fruerhøy. Den 2. juni blev vi færdig med taddersæden, nemlig løverdagen før pintsefesten paa Bostegrau 1 td., og 3 Ocmoesbierger nest koffelgierdet med 1 td. 1 skp., er 2 td. 6 skp. tadder foruden hørfrøet, som var saadet i stykkerne i hiørnet nest stædeten. Den 11. juny var ildebrand i Ny-Kaad, og afbrændte Jørgen Skovfogds, Christen Lauersens, Christen Hansens, Hans Carstensens, Leonhard og Thomas hus eller Jørgen Huusfoged.

Den 24. july oeg vi det sidste høe ind og satte i høehuset 8 læs høe, 3 læs klæver paa hilden, heste-

hilden 2 læs klæver, bygladen 5 læs, haverladen 6 læs høe, tilsammen 19 læs høe og 5 læs klæver, og soldte desuden 2 læs til kromanden og farveren i Igend-mølle for 10 rigsdaler. Løverdage den 28. july høstede vi rugen paa toften 16 trau 12 kr. Mandag 30. formiddag 3 Ocmoesbierger 24 tr. – 2 kr., eftermiddag havren i Koffel 8 tr. 11 kr., og sloge vikker. Onsdagen den 1. aug. sædrugen 8 tr. 16 kr. og oeg den anden rug ind satte paa hilden 28-18, i bagstalden 11-12, sædrugen i indstalden, vi fik ophøstet for Laurdag og kiervkornet ind den 11. Den 13. slog erter og oeg dem ind den 14. Vi havde 49 tr. rug, 73 tr. byg, 25 tr. mengkorn, 36 tr. havre, 11 læs erter. Den 15. vare vi til Nørborg og fik skreven, hvad der gaar af hvert bohl til tiende, til prest, degn, kirke samt herredsfogdens og tingskriverens havre, hovhøe, mølle- og bøddelpenge, skovrideren 4 kierve havre og bøddelen 1 kierv, alt dette blev skreven paa amtstuen for hvert boel i Helved og Østerholm lehn.

Den 28. aug. slog vi den sidste tadder, de regnige veyre hindrede, at vi fik dem ikke ind før den 14. sept. Vi fik 2 læs af Koffel, 9 læs af Ocm. og Bostegrau. Bartholomey dag den 24. aug. kom major Bruyn paa landet her, de bonit. først Meelsgaarde lehn, den 25. og 26. sept. paa vore marker, den 27. Koffel, den 29. var forsamling paa Soelbierrgaard, da kaadner og inster bleve loved skov-grund. Boniteringsmændene: major Bruyn, Schytz, Evert, M. Vogelsang, Just Amtdørs og Helmer, spisede begge dage hos vor kromand. Bekostningen var ongefæhr 3 mk. 12 sk. for hver boelsmand, en kaadner 2 sk., 1 inst 1 sk. Den 17. oeg vi giøde 40 læs, den 19. 34 læs, den 20. 22 læs, den 21. 11 læs i Koffel, den 22. 29 læs, den 24. 20 læs deraf paa Bostegrau 60 læs, Ocm. 81 læs, Koffel 25 læs, sum 166 læs. Mand. den 8. oct. saaede vi rug Bostegrau, den 15. tilsaaede ved Røgelstædt, og saaede i Bostegrau 2 td., 3 Ocm. og styk

ved Røgelst. 3 td., i Koffel den 16. og 17. med 10 skp. rug, den 18. og 19. diged vi 100 faun ned ad Ocm., og fik den ald diiged og planted før vinteren kom, vi opryddede toftgierdens ender, den halv toft og fik de øvrige torne i Meelbakke.

1. advents søndag den 2. Xbr. gjorde naboerne renskab med kaadner og inster og betalte sliebesteden til smidden, hver 1 rdl. til degnegaarden, mølle- og bollpenge, item bøddelpenge og bekom hver 4 boelsmænd 2 rdl. til veypenge – samme dag blev Claus Vrang og Christen Lindgaard forstandere. Den 29. nov. leverede vi kirkens korn paa kirkeloftet og førde det til Sønderborg den 30. Den 15. leverede vi juulgift paa amtstuen i Nørborg 26 rdl. 2 sk. og 8 sk. ødeboelsskat. Vi fik af koffeltadderer 5 td. 1 skp. à 8 sk., af koffelhavren 9 skp. kirketien, 11 skiep til præstetiende, som jeg tilligemed 6¾ sk. byg leverede Christian Yversen i Sønderborg den 30. nov. Per Jøssen, Jørgen Hansen og Claus Vrang fik hver 9 skp. havre at levere til kirken, som de vilde fortuske os til sæd, thi vi fik 5 td. 7 skp. koffelhavre.

Anno 1782

Vi bleve fri for pælveyen denne vinter, vi havde voris byge i Nalmoes længst neden ved dyregierderne, som vi skovede hiem sidst i janv. Jeg leverede skyldbyg 4 td. 3 skp. hos Nic. Jessen paa Rimers regning, som havde kjøbt baade byg og havre, og betalte ham igien for havren efter hans kjøb 26 mk. 14 sk. Den 1. marts tækked vi vor rugluge, som var forfaldenes siden 1774, da den blev tækked samt siden ved begge sider, neml. den 11. og 13. july. Vi brugte nu 4 tr. 10 kr. tag og 48 tækreb.

Tirsdag den 9. april begyndte vi at pløye til erter, og fik dem saaed løverdage den 13. i 6 Ocm. agre nest det nye gierde østerfor samme med 5 td. erter og 5 skp. vikker, saa og Hans Deyerhøys toftager

med 4 skp. erter. Den 24. april døde vor broder Peter, som havde været i Flensborg 2 aar. Den 25. færdig med havresæden 8 td. og 30 sække klæveravner.

Den 10. maj beg. at saae byg, 4 td. i Ertebroddet, og 3 skp. havre, de 4 Ocm. 20 skp. og toften 12 skp., er 8 td. byg. Den 21. satte vi grundvolden til ovnen og gjorde leer. Den 19. og 20. maj pintsedag. Den 22., 23. og 24. blev den indhuggen.

Den 28. havde den gamle Christen Hansen Moose bryllop, neml. en tirsdag. Det var en meget vaad græshøst og høst. Den 19. aug. beg. vi at høste. Den 17. til Mett Marie Vieds festøll. Den 21. kasted rug. Den 3. sept. oeg sidste rug ind. Den 21. til Mettmari Vieds kost, men den 15. fik vi kiør løse i haugen. Den 5. Octob. oeg vi den sidste tadder ind og høet af Rødbierg. Vi havde 62 tr. rug, Koffelet 11 incl., 76 tr. byg, 14 tr. mengkorn, 15 læs erter og 9 læs tadder, 49 tr. havre. Nogle dage efter vi havde tadderen inde, oeg vi giøde, det var besværligt at faa den ud, thi det regnede hver dag. Vi saae Rødbierger og Stenbroholm først og derefter de 4 Lysmoesbierger nest ved, endog vi havde ikke giødet de 2 neden bierget og de 3 oven bierget. Den 25. nov. kom frost, siden oeg vi giøde paa det, som vi havde saæt og ikke faaet giøde. Dette aar kostede rugen 18 sk., byg 15 sk., tadder 13 sk., kaag erter 20 sk., men skyldkornet byg 6 mk., havre 3 mk. 12 sk. Vi saae ongefæhr 6 tønder rug i det brod, thi det var ret i en moratz. Vi kastede kornet, naar det var overharret, derefter blev det overharret igien. Vi pløyet ertstuf imellem juul og nytaar.

Juledag døde vor degn Jacob Hansen.

Anno 1783

Den 4. febr. hugte vi pælvey i Nalmoes. Den 9. – 5. Epiph. – blev en studiosis fra Fyen Msr. Carstensen indviet til degn i Egend sogn af voris sogne-

præst vællærde hl. Joh. Joach. Ahrendts i Guderup. Efter prædiken blev siungen de 2 første vers af: Mægtigste Christe! Menighedens Herre. Texten 1. Cor. 3. C. 9. v »I ere Guds kornland, Guds bygning«. Efter hand var bleven indviet og hans kaldsbrev læst (dateret den 1. febr.) blev siungen de 2 sidste vers af samme psalme »Mægtigste Christe«. Siden reyste han igien til Fyhn. Den 10. kom fadersbroders sønner Christian og Hans Peter over til os. Den 17. reyste de hiem igien. Den 12. fik vi ruggen aftosken, oplagte 7 td., baged 9 skp. den 19. og tørred igien 9 skp. foruden de 7 td. og 3 skp. øvtede.

Fastelavns mandag den 3. marts førde vi pælveyen fra skovfogden Jørgen Bruhns huus i Naldmoes og hen ad Nørborg til Jes Thomsen. Den 4. fik vi det sidste af vore bygetræer hiem fra Naldmoes og savede dem den 5., de kostede 17 mk. Løverdagen den 8. fik vi vore klæver aftosken og fik 23 sække avner, vi havde og vor havre aftosken 16 tr., deraf bekommet 9 td. og 11 skp. til tiende, 2 skp. til herredsfogden og tingskriveren, 10 td. 2 skp. paa loftet, maaette altsaa kjøbe ved skyldhavren. Vi havde endda 40 tr. byg af den bedste at tærsk og et læs rivning, og opsat havren til at skiære fra Peters dag 31 tr. Fredagen den 4. april begyndte vi at pløye og saae erter paa toften. Den 19. maj oeg vi stene til broen i Holmskoven. Den 15. fik vi byggen saæt, den 17. saae vi høfrøe, den 20. og 21. tækkede vi 5 fag paa den nørre side over baghus med 10½ tr. tag og 110 tækreb. Samme stykke blev tækket 1770.

Den 30. saae vi tadder, men den 25. som var Dom. V. post Pasca var vor nye degn Hieronimus Carstensen kommen og sang i kirken. Den 3. juni blev vi færdig med taddersæden. Den 22., 1. trinitatis, blev Claus Vrangs kone Maren begravet. 3. trin., den 6. juli, offrede vi til degnen, saasom degneenken bekom pintseofferet. Onsdag den 9. var bededag, vi blev færdig med græshøsten den 19.

Den 20. vare vi ad Oosbæk, vi soldte 1 læs høe for 15 mk. 8 sk. til farveren i Igendmølle. Den 30. meedte vi skovgierderne og beg. at høste byg, den 31. rug, den 2. aug. oeg vi den sidste rug ind. Den 5. fik vi ophøstet. Den 10. blev degnens unge søn døbt Johan Arnold Hieronimus Carstensen. Den 11. kom megen regn, vi havde endda 4 trau byg ude og all havren og mengkorn. Vi havde 35 trau rug, 90 tr. byg, 6 tr. mengkorn, 45 tr. havre. Den 1. sept. slog sidste tadder, den 16. oeg den ind. Den 17. Jørgens tadder ind, den 18. hans giøde ud, den 19., 20., 22., 23., 25., 26. oeg ald vor giøde ud, 180 læs. Den 1. oct. rensset bondens dam. Den 2. saae vi Hans Deyershøys rug, den 3. Jørgens 1 td., i ald Kraglandshave. Den 4. for os selv. Den 6., 7., 8., 9. og den 10. i 12 Lysmoesb. 8 lange og 4 korte, voris og præstens incl. 6 td. rug. Den 21. nov. fik vi afløyet, tilsidst for Chr. Kok i Holmskoven. Den samme dag begyndte det at fryse.

Adv. søndag den 30. nov. gjorde naboerne regnskab med kaadner og inster. Peer Moos og Nicolay Matzen bleve da forstandere. Jeg kiøbte mig et sliifsteen i Sønderborg hos Chr. Kærberg for 2 mk. 8 sk. og 7 pd. fiirkantet jern til en vril. Den 1. dec. levere vi kirkens korn paa loftet. Den 2. førde det til Stefning-Nord, Hans Dam havde kiøbt det for 8 mk. og 13 sk. byggen, og havren 6 mk. 4 sk. tønden.

Natten imellem den 8. og 9. dec. havde tyvene brudt ind i vor kirke og bortstiaalen de fattiges penge og bægerne, tellerne og æsken med oblaterne, som alt var puurt sølv med ægte forgyldning. Mandag den 22. leverede vi juulgift paa Nørborg amtstue ved den nye skriver Gooss 26 rdl. 13 sk. NB: de 11 sk. deraf gav vi vor skovriderens høe og havre (4 kierve havre af hver mand, 1 hovlæs høe af heele byen).

Anno 1784

Den 2. og 3. jan. hugte vi vore 2 byge i Naldmoes ved Jørgen Skovfogeds huus, kostede 17 mk. 8 sk. og fik hver 4 læs in alles. Den 10. leverede jeg skyldbyg hos Nic. Jessen Møller i Sønderborg, som Hans Hinrick Wittzke havde antagen for den satte priis 15 sk. à skp., og havren 5 mk. tønden. Den 15. havde Jens Frederichsen i Sønderborg bryllop. Den 24. jan. fik vi vor rug aftosken og oplagt paa loftet 7 td., havde baget 10 skp. den 17. og tørret 9 skp. desuden 1 skp. øvterste.

Den 24. febr. fløttede vi vor byg 25 tr. af baghiolden paa baghilden, 10 tr. af bygladen op paa hiolden igjen, og oversat i bagloen 8 tr., og 2 tr. var tosken den 21., men byggen var i loen. Den 28. fløttede vi vor havre, 26 tr. satte vi paa indhilden til at skiære og task 15 tr., deraf 11 td. oplagt paa loftet til tiende, 9-11 skp. til herredsfogden og tingskriveren 2 skp. Den 4. marts opmeedte vi den sidste havre og havde endda 38 tr. byg og 2 læs klæver at tærskel. Kiøbet paa ruggen var 21-22 sk., byggen 15-16 sk., tadderen 15-15½ sk., erter 1 mk., kaagerter 18-20 sk., havren 10-11 sk. Jeg kiøbte ald vor skyldhavre og betalte den med 15 rdl. den 4. febr. Den 23. soldte vi Ringely for 26 mk. 4 sk. ad Notmark. Vor broder Jørgen fik den unge blaa koe efter paaske for 9 rdl. Den 13. apr. tirsdag efter paaske kiørte vi over sneen (den 26. apr. fik Flykke føll, brunstørnet mahrf føll med hvide fødder og høyre glasøie) over Røgelstædt efter torne, som vi samme dag brugte til vore skovgierder. Den 7. apr. fik Kokkelauben et rødt blisset føll. Den 14. begyndte vi at pløye til erter. Den 24. fik vi dem saaed paa 3 Ocm., Bostegrau og stykkerne ved Røggelstædt med 4 td. erter og 12 skp. vikker. NB: de blev for tykke saaed – men der laae megen snee ned ved Koffelgaarden langs ned, som vi skovlede noget tilside imedens vi pløyed. Vi saaed 9 td. havre i de 6 Ocm.

fra Døffelen og vester over til gierdet, saa og i Kat-
holm og kløveravner i det alt. Den 15. maj løverdag
efter vor Jørgens kost begyndte vi at saae byg paa
toften 11 skp. Den 22. færdig med bygsæden, 4
Ocmb. imellem erter og havren med 20 skp. byg, 2
skp. havre, Rugbruddet, Stenbroholm, Rødbierg,
Lysmoesbjerg til voris ager exclusive 5 td. Vi fik ny
amtmand, v. Pechliin, og en ny herredsfoged, can-
celliraad Fyersen. Onsdag den 4. aug. blev holden
ting i Nørborg hos Anders Jepsens enke, da begge
tingherreders synsmænd og vrøgttere der vare cite-
rede. Da blev herredsfogdens bestalling forelæst
dateret den 10. apr. 1784, Christiansborg, Kjøben-
havn, og adskillige vigtige forhen nu nylig oplæste
forordninger expeteeret, hvorefter sig vedkom-
mende have at agte. Den 10. aug. oeg vi det sidste
høe ind, vi satte i høehuset 4 læs i hver høelade og
3 læs kløver paa hilden i havreladen til kiørerne, 6
læs i bygladen til beesterne, 5 læs paa indhilden, til
føllene et læs kløver og 1 læs høe, tilsammen 20 læs
høe, 4 læs kløver, men vi soldte intet høe eller klæ-
ver. Den 12. oeg vi frøeklæver ind af Ocm., 2 store
læs. Den 15. Dom X. post trin. var kommen et nyt
bægger igien paa alteret istedenfor de 2 der i decem-
ber maaned blev stiaalen. Hl. Ahrendts var til al-
ters samme dag og altsaa den første, som det blev
brugt til. Den 14. eftermiddag høstede vi byggen
paa toften 18 tr. 10 kierve grov byg, den 19. og 20.
oeg vi ruggen ind. Vi satte sædrugen 14 traui indstal-
den, ald rugen paa rughilden og baghiolden fuld af
56 traui, tilsammen 70 tr. rug, 109 byg af toften og 3
Lysmbj. 18½, er 37 tr. paa indhilden (og 9 tr. af een
Ocmb. øverst paa byggen), nest mengkorn var me-
gen havre, siden ald 12 traui mengkorn ovenpaa – og
50 kierve vikkerhavre i lugen paa indhild. Den 11.
sept. oeg vi den sidste tadder ind, den 17. de sidste
erter ind. Den 16. kiøbte vi 6 fyenboe giæs à 17 sk.
ved Hans Clausen i Guderup. Den 20. førde vi vore

kridsæbler 14 td. modne (1 td. à 2 mk.) er 30 mk. i
Sønderborg til Wittzske. Den 21. oeg vi møeg ad ha-
ven 30 læs. Den 22. 30 læs, den 24. 40 læs, den 25.
ad Ertbjerg 42 læs. Mandag den 27. ad Ertbjerg 24,
rest 2 læs til haugen, sum 158 læs.

Den 2. oct. oeg vi vore efterklæver af Ocm. ind.
Fredag den 8. saae vi rug i haven. Den 6. var ilde-
brand i Svenstrup i Christen Lausens bohll, den 12.
i brandarbeyde. Vi satte 3 læs erter i hæs i giuden, 6
i bagloen, 2 paa byggen og 3 task vi af. var 14 læs
erter, 3 læs vikker, 8 læs tadder, 94 tr. havre, 12 tr.
mengkorn, 107 tr. byg, 70 tr. rug. Vi saae 4 td. - ½
skp. i haven den 13. Den 14. i Holmskoven for Jør-
gen. Den 15. tog vi Flykke og det stiørnet øeg ind,
begge føll kom ind, da vi begyndte at age møy. Den
15. og 16. felled vi ertestuf paa Ocm. Den 18. og 19.
oct. saae vi den sidste rug paa Ertbjerg 2 td. ½
skp. i de 3 agre nest Jørgen Vied, men den 3. var
pløyed langs ned til bækken. Den 21. soldte vi Vak-
kerdam for 13 rdl. 20 sk. Den 28. kom vore kiør ind,
saa og beesterne den 29. Den 25. nov. fik vi af-
pløyed. Den 11. dec. var vrøgterne jeg og laurs.
Hansen her fra byen til Norborg og lod skrive for-
beyelsen op, vi leverede vor juulgift samme dag, da
den ellers skulde leveres af Elstrup den 14., samme
14. dec. vare vrøgterne af Igend sogn forsamlede i
præstegaarden i Guderup angaaende mandtal-regis-
ter til kopskatten. Vi hugte vore egetræer samme
dag, kiøbt den 2. og 3. oct. i Holmskoven, no. 99
pro 13 rdl. 20 sk., no. 143 10 rdl., no. 169 5 rdl., no.
182 6 rdl. 4 sk. og fik dem hiem til den 18. Det var
god slædevey fra den 13. dec. til den 5. jan., da kom
der tõe igien. Den 28. hugte vi pæevey ved Jørgen
Laursens huus ved Haverkoffel led, der fik vi 5 favn
og 3 favn i Lildskov af en vindfalden bøeg, vi førde
den ad Norborg til baron v. Pechlin den 29. dec.,
hver favn paa 4 vogne.

De sidste år

Anno 1785

Den 4. januar fik vi den bager vogn beslagen som Jørgen Kok i Stoelbro havde gjort 1779, da den blev beslagen med gamle skeener. 1783 den 3. december fik vi den framer vogn beslagen, begge disse med nyt jern, disse var de gamle laue hiul. 1783 i februar maaned fik vi nye kromhaver, forrige aar en ny framer kiørevogn, ny beslagen, og den bager, som blev ny gjort 1772, den 12. juny beslagen, blev med det samme kompet og skeener omlagt 1782 circa i vinteren. NB: den laue framer vogn kompet og skeener omlagt. Den 12. januar var ting i Igend, da der blev nye vrøgttere isat og herredsfogden Fyrsen samt tolfmændene ad præstegaarden kl. 2 at uddele de fattige penge. Frederich Jursen paa Strælbierg blev tolfmand samme dag, som og var med. Fastelavns mandag, den 7. feb. hugte vi vore bøge i Nalmose og fik hver 2 læs med hiem. Den lille falde ned paa Jes Møllers vogn. Den 10. fik vi resten, 4 læs, hiem paa slæden og saved dem den 12. Ieg oeg det største rodstykke, Jørgen Vied det andet, men Per Jøssen det mindste. Den 18. fik vi rugen aftosken og lagde op 7 td. 5 skp. og havde 10 skp. i møllesækken; vi fik just 20 tr. tag. Ruggen kostede 1 mk., byggen 14½ sk., tadder 11 til 14 sk. skp. Den 12. marti bar vi den sidste havre ind og satte op til at skiære 37 tr., og task 33 tr., deraf oplagt 11 td. 3 skp., soldt 8 td. à 5 mk., kiøbt skyldhavren à 3 mk. 8 sk., leverede 11 skp. til Chr.

Yversen præstetiende, opmeedte den sidste den 16. marts.

Vi task 2 tr. havre, da vi leverede kirkens korn, og 4 tr. task vi til giessene, havde altsaa skaaren resten 18 tr. i vinter. Den 22. fik vi vore kløver aftosken og oplagte paa loften over baghuset. 19 sækkefuld af de bedste avner, nemlig af efterkløver, de af den første slags vare ikke saa gode, dem lagde vi i den inderste hølade, og var tilsammen der i 2 hobe 27 sækkefuld, og havde opløt 21 tr. byg paa hiolden, og var endnu efter vor gisning i bygladen den 22. marts 24 tr. byg, og var da alt, hvad vi havde at tørre 45 tr. byg. Samme morgen havde vor soe faaet griise, nemlig 1 levende og 1 dødt, og fik et fra Chr. Moores, som samme nat havde faaet 11. Den 27. og 28. var paaskefesten, da var frost og snefog, meget koldere end om juul. Den 1. april havde Pær Smide-mand kost i kroet, da kom der nogen sne, saa og den 2. snee og storm, alle veye vare efterfogen, de ringe folk maatte gaa til kirke tilfods. Søndagen desuden var 3 piger fra Elstrup. Mandag den 4. april vare vi ude at skovle snee op heele dagen, boelsmændene hver 2 og inst(emændene) hver 1 mand. Den 13. beg. vi at pløye nogle leeder i koffel. Den 14. paa Smedeland. Fredag den 15. beg. at saae erter i Jørgen Vieds ager paa Lysmoesbjerg, og siden over til Steenbroholms may med 4 td. 4 skp., og 4½ skp. vikker i Steenbroholm, og det lille stykke nest mayen til den 23. Den 20. var landses-

sion i Norborg, jeg kom af lægdsmandstienesten og Jørg. Hansen i igien, Peer Skov og Hans Vied blev soldater. Den 25. saaede vi Hans Deyerhøys erter, den 26. pløyet til havre, den 29. færdig med havresæden. Jeg saaede paa toften 2 td. 2 skp., 10 sække klæver i de 4 nørre agre, 4 Ocm.agre 4 td. 3 skp., i Bostegrau og Stykket 1 td. 2 skp., Smedeland 5 td. hørfrø 2 skp. Den 29. april færdig med at saae: 8 td. 4 skp. Den 30. til Skovgiærderne og saaede Jørgens havre leedland i Koffel. Den 2. maj vendte vi fælle, saa og den gamle fælle, færdig til den 10. Den 11. maj saaede vi Jørgens byg. Den 12. og 13. fik vi ertebroddet ved Røggelstædt og Bostegrau saaed med 3 td. 4 skp. og 3 skp. havre. Jørgen fik 9 skp. havre at saae i Koffelet. Den 11. saaede vi 10 skp. byg i de korte 4 Lysmoesbj. Den 15. og 16. var pintsefesten, da var kulden og stormen strænge. Der var ingen grønne may at faae, kirsebærtræerne vare endnu ikke i bloster, ruggen paa marken ganske smaa og tynd, saa og de unge klæver og græsset kunde for kuldens skyld ikke komme fort. Ellers var vaaren gandske tør, jorden haard og skiør, vi fællevendte alleniste rugbroddet og harret ertbroddet. Den 19. blev vi færdig med bygsæden, saaede omtr. 5 td. i de 12 Lysmoesbj. agre. Den 20. den gamle fælle færdig, og til Jørg. Jensens kost. Den 4. aug. oeg sidste høe ind i bygladen: 6 læs (og) 4 læs klæver, haverladen: 5 læs høe (og) 1 læs klæver, høeladen: 4 læs høe, 4 læs klæver, Indhild: 3 læs klæver, summa 19 læs høe, 8 læs klæver foruden frøeklæver af de første 1 læs paa rughilden. Den 16. aug. beg. at høste rug paa rugbroddet Lysmoesbj. Den 24. oeg vi den ind, 62½ tr., og satte paa baghiolden 36½ tr. paa klæveren og paa høet foran i bygladen 26 tr. og rivningen. Den 22. og 23. høstede vi rug, 32 tr. paa Melbakke og 15 tr. paa Ertbjerg. Den 27. ophøstet og rugen ind, 7 tr. af Melbj., og 8 tr. af Ertbj. i hestestalden til sæd, den anden nemlig 32 traue paa Rug-

hilden. Den 29. havren ind, 32 tr. af Ocmoesbjerg i havreladen paa høet, og af toften 19 tr. paa indhilden, og 11 tr. og rivningen i bygladen, 1 lau overalt. Den 31. slog nogle vikker, saa og tadder og vikker. Den 1. sept. mengkornet 20 tr. ind paa indhilden og 9 tr. havre af Bostegrau ovenpaa den anden havre i Hauenband. Den 2. og 3. rusked vi hør, den sidste, og drog den anden op, vi havde endda 5 tr. havre ude bag rødstedet og paa Smedeland, thi vi havde 47 tr. rug, 92 tr. byg, 20 tr. mengkorn, 65 tr. havre, 11 læs erter 6 læs tadder. Den 25. og 26. maj tækked vi 4 fag huus over pissel og framgulv ved den søndre side med 9 traue tag. Den 23. og 24. june tækked vi 4 fag der nestved over indhilden og loen med 5 tr. tag, og det gamle, samt bygte os en ny luge at rulle ind paa indhilden. Den 24. om aftenen kl. 10, midsommerdag, døde vor sognepræst og høie lærer Hl. Joh. Joach. Ahrendt og blev begravet paa kirkegaarden den 30.

Den 16. sep. oeg vi den sidste tadder ind. Den 19., 20., 21., 23., 24. oeg vi hver dag 20 læs giøde ad haven. Den 26. kom megen regn. Den 27., 28. hver dag 40 læs paa de 2 Ertbj. agre, summa 180 læs, og der blev nok siddendes 20 læs i møddingstedet. Den 29. oeg vi Jørgens ad skoven. Den 1. oct. hentede vi muursteen og stykker ved Katholm paa Dønnetmark, saa og den 18. og 19. july, tilsammen 1600 stk. à 12 sk., 2000 bleegsteen à 1 mk., 200 sten à ½ rdl., summa 35 mk. Den 3. oct. oeg smedens mødding ad Holmskoven. Den 6. præsteenkens, alle uden Minkus, Jørgen Hansen, Chr. Suder og Car. Moos. Den 7.-8. saaede vi rug paa Melbakke, 13 skp. Den 12. 15 skp. og blev færdig dermed paa Melbakke 3 agre 3 stk. Det regnede hver dag fra 19. sep. til 16. oct., undtagen den 3. og 4. oct., det var tungt at faa giøden ud og at faa rugen saaed. Den 17. og 19. saaede vi de 2 agre paa Ertbj. med 2 td. 3 skp., tilsammen saaed 5 td. 7 skp. Den 19. og 20. for

Jørgen i skoven. Den 28. skoved vi for præsteenken den store bøøg i Hesthauen. Den 2. nov. kirkens korn paa auction. Byg kosted 9 mk. 3 sk., havren 5 mk. 15 sk. tønden, Nis Dal i Norborg.

Den 18. døde vor ny skovrider Ole Olsen fra Nygaard og blev begravet den 25. ved Eken kirke. Den 21. leverede vi kirkens korn. Byggen blev ført til Stefning Nord samme dag. Havren blev liggendes paa loftet. Den 27., 1. advent søndag, blev vor ny præst, hr. Peter Reimut, indviet af provsten hr. Fangel fra Norborg. Hand prædikede, og vi offrede ham samme dag det sædvanlige saakaldte kappeoffer. Allererst blev siungen de 2 første vers af: O, hellig aand kom til os ned, efter han var bleven indviet og hans kaldsbrev oplæst, det fjerde vers af samme psalme, siden gik cappelanen for alteret, og »allenigst Gud« blev siungen, siden gik P. Reimut paa prædikestolen. Hl. Fangel og pastor Reimut fra Aserballig med flere fremmede offrede tilligemed sognefolket. Samme eftermiddag gjorde vi regnskab hos Peter Mooses for kaadner og inst. grunden, og Per Jøssen blev forstander alene. Den 12. dec. blev session paa recrutter. Hans Blad af Helved, som stod i vort læg, og Hans Hansen Erichsen af Stoelbroe tilloddede dem recrutupladsen, de 2 fra vort sogn og 3 mere i Nørreherred, 2 fra Keinis og Sønderherred, og 3 fra Sundevith, disse 10 skulde møde den 28. dec. paa amtstuen i Sønderborg og siden reyse til Rendsburg til nytjaar. Den 16. leverede vi juulgift paa Norborg. Hans Blad blev fri og Jes Jessen blev rytter.

Anno 1786

Jeg købte fyrretimmer hos hr. Jens Frederichsen i Sønderborg, nemlig

10 stk. 12 al.	2 mk. 2 sk.	er 21 mk. 4 sk.
4 stk. 9 al.	à 1 mk. 2 sk.	er 4 mk. 8 sk.
24 stk. 10 al.	à 1 mk. 6 sk.	er 33 mk.

For en ledig trantønde	1 mk. 4 sk.
Den 19. jan. betalte jeg den sum	<u>60 mk.</u>

Hos hr. Carsten Knutsen bekom jeg rimstykker:

2 stk. 18 al. à 5 mk. 4 sk.	er 10 mk. 8 sk.
1 stk. 16 al. à 4 mk. 8 sk.	er 4 mk. 8 sk.
1 stk. 14 al. à 4 mk.	er 4 mk.
	<u>er 19 mk.</u>

Den 19. jan. oeg jeg det sidste hiem og betalte det. Den 18. betalte vi vort skyldkorn paa amtstuen i Norborg med 26 rdl. 1 mk. 12 sk. Den 24. fik vi byge stempet for 2 aar i Naldmoos paa insternes skovgrund. Vi havde paa samme grund vore træer de forrige 4 aar 1782-1783-1784-1785. Den 31. var en mand fra hver bye forsamlet i Norborg og loddede om at hugge pælvey, og træffe først i Norborgs lehn, siden Melgaards, Hartsprings og Østerholm at tage paa rey (rad) efter landevveyens stk., bye for bye, og tilsidst Helved, siden Holm igien o.s.v. Det blev omgiort igien med denne fordring.

Skyldkornets udregning:

4 tdr. 3 $\frac{1}{3}$ skp. byg à tdr. 8 mk.	er 35 mk. 6 sk.
8 tdr. 7 $\frac{2}{64}$ skp. havre à 5 mk.	er 44 mk. $\frac{1}{2}$ sk.
Foruden 2 sk. skriverpenge summa	<u>79 mk. 9 sk. 9$\frac{3}{8}$ p.</u>

Den 2. feb. fik vi vor rug aftosken og lagde op 7 tdr. 5 skp. Desuden bagt 10 skp. den 7. febr. og tørret 10 skp. samt 4 skp. øvterste. Vi fik just 15 traug og havde i behold af det gamle 8 traug. Ruggen kostede 21-22 sk., byggen 18 sk., tadder 18-19 sk. skp. Vi skoved vore bye hiem den 6., 7., 18., 20., 21., 23., 24. febr. og saved dem den 25. febr. Nota: Den 24. fik Christian Mattisen af Lunden et stød af et træ i skoven og mistede sin høyre fod derved, hand døde paa Augustenborg nogle dage derefter.

3. søndag i fasten blev confirmeret Jørg. Vrang skrædders søn fra Dønnet og Lorents Lorentsen fra Nyled af vor ny præst hl. Reimut, som den første grøde af hans embeds frugt, hans ønske til dem: Phillp. 2. vers 16.

Den 22. marts fik vi klæver aftosken og havde intet mere at tærskes som 40 tr. byg. Den 23. beg. vi at tømre den ny lade, den blev opreyst den 7. april. Den 6. april beg. vi at pløye til erter og saaede 5 agre fra østersiiden (vor og Madses incl.) paa Lysmoesbj. af Claus Vrangs slags og forland. 2 agre af Jes Kokkes, 2 med vikker og felled, de 2 sidste til tadder. Vi saaede 4 tdr. 2 skp. erter og 6 skp. vikker til den 12. Den 15. saaede vi Jørgens erter. Den 17. havde vi vort sortsneppet øeg 14 aar gammelt til hest hos Hans Jensen i Elstrup, det havde ikke været til hest før, heller ikke lagt füll til, men den 24. may soldte vi det sorte øeg og Kokkelaubeen 8 aar for 28½ rdl. I paaskeugen saaede havren paa Bostegrau og ved Røgelstædt med 7 tdr. 4 skp., 2 skp. vikker og 34 sække avner. Vi vare og samme uge i kirkeagend med havre til Stefning Nord. Vi fik al fallen færdig, førend vi saaede byg. Den 8. may beg. at saae byg paa Steenbroh, og saaede 4 tdr. 4 skp. byg og 4 skp. havre i det brod, og 12 skp. i de 3 Ertbjerg, 3 tdr. 1 skp. i haven paa Melbakke, tilsammen saaed 9 tdr. 1 skp. byg til den 18. may. Den 21. kom føløeget »Flykke« 15 aar i græs, og det 2 aars røde blisset klod i tyr. Det brune stjørnet 2 aars klod blev inde, og det sneppet øeg 14 aar og det stjørnet blinde øeg kiøbt i Stefning den 21. nov. 1775, nu 11 aar. Den 23. kom kiøerne i tyr, 7 og moders den 8.

Den hvide qvey (kvie) var i Haverkiil i græs, og den sorte lille boll og de 3 beester inde. Den 29. juli oeg vi sidste høe ind, satte 7 læs i den indre høelade til vinterhøe for kræ og beester. 6 læs i den udre lade til vaarhøe for beester. 6 læs i havreladen til kiøerne

alene, vi havde ingen klæver uden 3 smaa læs til frøe. Den 6. aug. fik vi vor boll i tyr paa toften, saa og alle 5 beester i tyr i skovlod og oven paa marken. Den 9. kom Jørgen Vieds bolle bort, og voris havde allerede beg. at forestaa sit embede. Fredag den 11. beg. at høste byg paa Ertbjerg. Den 16. høsted vi rug, Melbakke 29 trau. Den 17. Ertbjergs 2 agre, 23½ trau. Den 18. og 19. blev den ald indoege af Melbak. Først paa rughilden og 10 tr. af Ertb. I hestestalden satte vi til sæd 13 tr. Den 21. høsted vi havre i Ocm., 36 tr., Bostegrau 24 tr. Den 24. høsted vi mengkorn 17 tr. paa Rødbierg. Den 25., 26., 29. august høsted byg paa Melbakke og fik ophøsted. Den 28. oeg vi havren ind, vi satte til skierhavre paa høet i havreladen, og til at tærskes paa hilden over faareladen. Samme eftermiddag kom regn og hver dag til den 5. sept. Den 6. og 7. oeg vi byg ind af haven, vi satte af Ertebroddet paa indhilden byg 31 tr. og 17. tr. mengkorn. Ertbj. byg af rugbroddet 18 tr., just 2 lau (lag) bygladen nest agskuddet, indoege den 26. august. Af haven indoege den 6. og 7. sept. 37 tr. satte vi ovenpaa og ald rivningen, den blev endda ikke fuldere end efter bielken ved loen og efter remmen ved gaden. Den 8. fik vi erterne afslagen og 3 læs indoege, som vi slog den 7. Lørdag morgen den 9. fik vi vor tadder afslagen, der kom megen regn samme dag, saa og søndag den 13. trin. Den 20. august eller 10. trin. søndag var stærk torden, som slog ned i Rummohrsgaards ko-huus og afbrændte det, der blev et nyt opsat igien paa samme sted til den 18. trin. Den 5. sept. oeg vi erterne ind i stor storm, som vare henfløyet til gierdet paa forlandet. Den 23. oeg vi giøde paa toften, de 2 agre nest Jørgen Hansen, 32 læs. Den 25. paa Lysmoesbjerg, 26 læs, paa Smedeland 30 læs. Den 28. oeg det sidste læs tadder ind. Den 26. leverede vi æbler i Stefning Nord til Christian Frost af Svenstrup, 5½ tdr., moer 1 tønde, Hans Jøssen 3 skp.

røde Hollands à td. 1 rdl., og 1 skp. grausteener for ½ rdl., til forn soldt 1 tønne gemeen for 1 rdl. til samme Frost. Den 30. oct. oeg vi gruus i skovene, hver 6 læs, Østerholms lehn i Stenkoffel og Hauerkoffel, Hartsprings lehn i det lille Hauerkoffel og gierder ved Østerholm. Den 4. maanedes-bededag, vi oeg giøde om eftermiddagen paa Smedeland, saa og den 2., men den 5. kom regn og storm. Den 10. og 11. fik vi vort tadderland tilgiødet, paa Smedeland lagt 87 læs, og saaede deri 21 skp. rug. Lysmoesbiereg 5 agre nest insterne, 51 læs, saaede 13 skp. rug. Den 12. saaede vi 6 skp. rug paa toften. Den 23. og 24. saaede vi den sidste rug paa Smedeland, tilsammen 5 tønder. Regnen og skidenhed hindrede, at det saa længe varede med rugsæden. Der holdtes auction i skoven en heel uge fra den 23. til den 29. oct. Løverdage den 28. oct. kiøbte vi 2 eegetræer i Holmskoven, No. 67 for 21 rdl., Per Jøssen, Jeg, Per Hansen, Nic. Mats, Per Moos no. 78 for 25 rdl. 4 sk., vi betalte dem hver med 9 rdl. 11 sk. Vor auling var 52½ tr. rug, 86 tr. smaa byg, mengkorn 17 tr., havre 60 tr., 17 læs erter, 2 smaa læs vikker, 8 læs tadder. Vi oeg 170 læs giøde ud, og der blev endda noget siddendes i Møgdingstedet, saa hen 16 læs. Den 7. nov. toge vi kiøerne ind, 7 og en qvie med moders og, men bollen, det 9. hornqvig havde været inde nogle uger før. Den 12. tog vinteren til, saa vi ikke kunde pløye. Ertstof og rugstof havde vi pløyet og 1 dag, nemlig 11. nov. leeder paa de øverste Ocm. Den 1. nov. blev kirkens korn soldt paa offentlig auction, byg 9 mk. 2 sk., kiøbte Hans Hinrich Smid af Norborg. Havren kiøbte Jørg. Blad af Norborg for 5 mk. 10 sk. td. Den 29. pløyed vi igien og fik afpløyet den 2. dec. Den 4. diged vi kaalgaard for skovrideren, hver ¾ alen langt. Den 22. holdt vor præst hl. Peter Reimut bryllp.

Anno 1787

Den 23. jan. hugte vi pælvej for cantzeli-raaden Fürsen i Norborg, og førde ham hver 1 læs hen fra skovriderens hauge den 24., vi hugte hans 8 favn af vor by, som han betalte os for, saa og for agend. Men amtmandens deputat-brænde 20 f., justieeraad 9, huusfogdens 7, skovriderens 5 favne skulde begynde ved Hartsprings lehn, nemlig Stoelbro, Stefning, Svenstrup og saa henad. Forleden aar den 31. jan. blev loddet om pælveyen, men det stod ikke fast. Men i dette aar blev loddet saa, at det skulde gaae vester ad, fra den det træffe, altsaa blev vort lehn fri. Derfor forlangte herredsfogden eller cancelieraaden af os at hugge sin vey, hand gav os ialt 12 sk., men de 6 vogne, som oeg de andre 4 favn, gav hand a parte drikkepenge, hver 4 sk. Den 26. oeg vi vore eegeblokke hiem fra Holmskoven paa Christen Rudolphs vogn fra Helved, vi lagde dem i Per Jøssens abildgaard. Det var en lidelig vinter, og ingen snee hidindtil. Den 22. marts beg. vi at pløye i vangen, som var en torsdag. Mandag den 26. saaede vi 10 skp. erter der. Tirsdagen den 3. april saadet der og 9 skp. vikker, og fik den nederste holm tilsaadet med 19 skp. 7 agre forland, saaede 7 skp. havre samme 3. april i den lille holm ved Jørg. Skovs side, den midterste holm til mengkorn felled, den 4. erteland paa Ertbj. de 3 agre nest Jørg. Vied med 17 skp. langs ned. Den 9. saaede vi smedens og Chr. Kokkes havre, og vor egen tilsaadet den 16. paa Stenbroholm, Rødbierg og Lysmoesbiereg 4. agre med 7 td. 4 skp. og 3 skp. vikker iblandt de 6 langagre, og alle vore kløveravner, vi havde 24 sækkefuld. Den 17. saaede vi Jørgens havre, det var frostvejr samme dag. Den 18. kom snee og regn, vi underharvet ertbroddet paa Lysmoesbiereg og fløttede vor byg, havde endda 21 tr. og nogen rivning at tørske. Den 2. maj blev vi færdig med den gamle falle. Den 3. maj beg. vi at saae mengkorn i haven, 2

skp., paa den midterste holm, siden byg der, tilsammen 3 td. 2 skp. og 1 skp. havre. Paa Lysmoesbjerg 10 agre 4 td. 1 skp., og 4 skp. havre. Den 12. maj de 2 lange Ertbierger med 2 td., siden i skoven for Jørgen. Den 26. saae vi hans tadder i skoven. Den 1. juny fik vi vor tadder saaed paa de 6 øverste Ocm. Den 2. for Chr. Kok paa Sølager. Den 17. maj soldte vi vort blinde øeg 12 aar gammelt for 12½ mk., og fik bæster i tyr, »Snep« med sit lille, sorte blisset glasøjet Mahdføll fød den 4. apr., saa og det røde blisset 3 aars klod i tyr den 17. maj. »Flykke« og det brune stjørnet klod 3 aar blev staaendes inde til den 8. july, men den aars hest gik i Haverkiil i græs. Den 20. fik vi 8 kiør i tyr, men vor sorte boll blev inde til Laursdag, den blev soldt og slagted i vor loe samme dag og kostede 23 mk. og 15 pd. kiød, fortiente til springpenge 6 rdl. 22 sk. Den 3. aug. oeg det sidste høe ind. Den 9. beg. at høste. Den 1. sep. oeg sidste kiervskorn ind. Den 15. sidste tadder ind, vi havde rug paa toften 10-10, Lysmoesbjerg 17-14, Smedeland 36-4, summa 64 traug byg 40-6, 2 Ertbierger 29-16 var 70 traug paa Rugbroddet, 7 Lysmoesb. 35 tr., 28 tr. mengkorn. Havren tilsammen 70 tr. 16 læs erter, 5 læs vikker, 9 læs tadder. Den 20., 21., 22. oeg vi giøde ud, 120 læs. Den 24. resten, 30 læs. Summa 150 læs. Den 23., dom.post.-trin., blev degnens datter døbt Cathrina Maria Elisabeth. Den 18. tog vi vort pattføll ind. Den 27. »Flykke« og det brune klod ind. Den 28. hver i 2 om een vogn i skovriderens mødding. Den 29. i smedens mødding. Den 3. oct. var maanedsbenedag. Provsten Fangel fra Norborg var i vor kirke at overhøre ungdommen, texten: Ordsprogsbog 10, vers 9 »Den som vandrer fuldkommeligen, hand skal vandre tryggeligen«. Den 4. i Hr. Reimuts mødding. Den 5. og 6. saae vi 9 skp. rug i bygland i skovloddet, og var til kost hos Per Jøssen. Hans datter Maria med Jørgen Vrang fra Stoelbro. Den 8. og 9.

saae vi Jørgens rug i skoven, derefter vor egen paa de 6 øverste Ocmoesbierger. Den 5. 2 skp. Vi fik affelled og leeder pløyed til den 13. nov. Den 7. blev kirkens korn soldt paa auction i Norborg, byg kostede 5 mk. 5 sk. og havren 3 mk. ÷ 3 sk. til voris kirke. Mandagen den 12. nov. blev hl. Reimuts nyefødte søn hiemmedøbt i præstegaarden. Den 28. blev skyldkornet soldt paa auction i Norborg. Byg kostede 5 mk. 11 sk. og havre kostede 2 mk. 13 sk. Kiøbmændene Hans Hinrich Witzke og Chr. Kærberg af Sønderborg kiøbte samme, men havren blev ikke approberet. 1. advents søndag, den 2. dec., gjorde naboerne regnskab med kaadner og inster. Den 7. fik vi 3 byge stempet i Bosteskov, kosted 16 mk. 8 sk. for vi 4 første boelsmænd. Den 22. kom Hans Christian Markussen af Padholm bort til Lykstad, som sad i Norborgs arrest-huus siden 27. october.

Anno 1788

Den 16. jan. fik vi ruggen aftosket. Kiøbet var paa ruggen 16 à 17 sk., byg 10, 11, 11½ sk., erter 12, 13 sk., mengkorn 9 sk. Den 28. leverede jeg skyldbyg hos Nic. Jessen Møller i Sønderborg og blev afskreven ved Hans Henrich Witzke for samme. Den 9. jan. og 19. febr. leverede jeg præstetidende hos Jens Frederichsen i Sønderborg. Den 4., 5. og 6. skoved vi vore byge hiem og deelte dem i Bostedskov, vi fik hver 10 læs. Den 4. april vare vi i slotsagend fra Igend mølle til Sønderborg med commissarierne. Den 5. det lange agend derfra til Apenraa. Mand. den 7. beg. vi at pløye. Fredag den 11. tilsaaed i haven 2½ ager nest C. W. med 21 skp., Erteholmen nest Jørgen Skov og 2 skp., af den midterste med 6 skp. vikker. Løverdage de 2 lange Ertbiergagre med 10 skp. erter. Den 17. formiddag saae vi havre i Katholm leedland 14 skp. Eftermiddag Lysmoesb. 6 agre, Chr. Mooses og Nic. Matzens incl., med 4

td. 4 skp., 20 sække avner 2 pd. hvidtfrø. Den 21. de 4 agre nest ved, nemlig C. W. og J. J. Minkus med 3 td. 3 skp. havre, 3 skp. vikker, 20 sæk kl. avner af de ringeste, tilsammen saaed 8 td. 5 skp. havre. Den 16. maj blev vi færdig med bygsæden, samme dag blev skyldhavren solgt paa auction for 2 mk. 12 sk. td. Den 16. juni leverede vi den til Hans Hinrich Witzke i Sønderborg. Midsommerdag den 24. kom hans høivelærværdighed biskoppen Block fra Odense i Fyhn, han visiterede i Notmark den 25., i Svenstrup kirke den 26., i Norborg den 27., i Oxbøll den 28., søndagen den 29. i Hauenbiereg kirke, den 30. i Igend kirke, vi sang no. 287, texten 2 Petr. 3, 18, no. 285, i Ketting kirke den 1. juli, i Aserballig den 2., i Tandslet den 3., i Lysabild den 4., i Hørup den 5., degnen Jacob Grau døde samme dag, den 6. i Ulkebøll kirke.

Anno 1791

Den 9. maj 1791 kom hans høivelærværdighed biskoppen Tønne Block her atter paa landet og visiterede i Aserballig den 10., den 11. i Hørup, den 12. i Tandslet, den 13. i Lysabild, den 14. i Ulkebøll, den 15. i Ketting, Joh. 16. Cap. 16. vers, mandag den 16. i Igend, no. 516, Ebr. 13. cap. 20. vers, no. 285, den 17. i Oxbøll, den 18. i Norborg, den 19. i Hauenbiereg, den 20. i Svenstrup, den 21. i Notmark, apost. giern. 11. cap. 23. vers. De søgne dage blev ikke prædikeret paa stolen dette aar.

Anno 1794

Den 9. july kom deris høivelærværdighed biskoppen Tønne Block 3. gang her paa landet og visiterede i Notm. kirke den 10., i Svenstrup den 11., i Hauenbiereg den 12., søndag den 13., 4. trin., i Norborg, den 14. i Oxbøll, den 15. i Igend, vi sang no. 286, Nich. Ahrends prædikede af Luc. 11, 23. vers, bisk. text Eph. 1. cap. 3-20 vers. Til slutning sang vi

no. 390. Den 16. i Ketting og siden i de andre kirker i Sønderherred, 1 hver dag.

Anno 1797

Den 2. maj kom samme hans høivelærværdighed biskoppen Tønne Block 4. gang her paa landet og visiterede i Aserballig kirke, den 3. i Tandslet kirke, den 4. i Lysabild kirke, den 5. i Hørup kirke, den 6. i Ulkebøll kirke, den 7. i Ketting kirke, den 8. i Igend kirke, den 9. i Oxbøll kirke, den 10. i Norborg kirke, den 11. i Hauenbiereg kirke, den 12. Svenstrup kirke, den 13. Notm. kirke. Imellem pintsedag og mikkelsdag blev det nye capel tilbygt ved Igend kirke, muurmesteren Carl Ulrich fra Augustenborg havde dette arbejde i accord, bønderne gjorde kiørslerne, og kaadner og inst. gjorde haandarbeyde dertil.

Jeg kiøbte tømmer til vort aftægtshuus hos hr. Jens Frederichsen i Sønderborg.

7 styk 13 alen à 4 mk. 8 sk.	er 31 mk. 8 sk.
14 styk 10 alen à 2 mk. 8 sk.	er 35 mk.
12 styk 10 alen latter à 6 sk.	er 4 mk. 8 sk.
Blev betalt med	<u>71 mk.</u>

2000 muursteen ved Dønnet hav kostet 46 mk., og for hver baadfuld kroepenge 2 sk., er 22 sk.

Vi havde tømmerfolk den 12., 13., 14., 15. og 16. og løverdag den 17. july blev opreyst.

Anno 1799

Den 9. april 5 tylt Bret i Sønderborg hos Hinrich Otzen à 12 mk. 12 sk. Den 14. maj hos samme 7 tylt à 13 mk., hos vor kromand 850 søm à 8 sk., 600 søm à 14 sk. Den 21. sept. en kakkellovn ved Svark i Sønderborg 33 mk. Den 8. oct. 10 nye vindve hos Peter Vilhelm Petersen Glaser paa Augustenborg for 27 mk., 3 omlagt paa loftet, 3 mk. Hans Sneker fik 37 mk. 11 sk. Claus Smed 24 mk. 8 sk. 250 steen 5 mk. 10 sk.

Anno 1799 den 10. july blev kirkestolene paa det nye loft deelt, 5 stoele og 14 til hver stoel, efter lod bekom no. 1 14 af Elstrup, no. 3 de 3 øverste af Elstrup, de 9 Igend og de 2 første Sellerup. No. 2 de 7 Sellerup og 7 Guderup, no. 4 2 sidste Guderup, 12 af Dønnet. No. 5 1 af Dønnet, 13 af Stoelbro.

Den 11. july blev Skovvejen deelt fra bommen ved Frydendal til Bollmoesager led, var 807 favn, fra bommen ved Østerholms guide til skiellet ved Hartsprings lehn i Lillskov, var 289 favn, ca. 8 Hel-leboe fik først, nest Frydendal 148 favn 2 al., 16 elstruper 297 favn 1 al., 7 Igend 130 favn, 11 Dønnet 204 favn 1 al., 17 Sellerop og Guderup 315 favn 2 al., er tilsammen 1096 favne.

Anno 1800

Den 15. july kom deris høivelærværdighed biskoppen Tønne Block 5. gang her paa landet og visite-rede i Notm. kirke, den 6. i Ketting kirke, den 7. i Svenstrup kirke, den 8. i Norborg kirke, den 9. i Oxbøll kirke, den 10. i Hauenbjerg kirke, den 11. i Igend kirke, den 12., søndag den 13. i Aserballig kirke, og siden den 14., 15., 16., 17. i Hørup, Tand-slet, Lysabild og Ulkebøll.

Den 14. sep. var ildebrand i Lille Mølle om aften kl. 7½ og afbrændte Hans Peter Kraaghs bak-haus og brandtmured sædhus, og Clements brandtmured sædhus og bakhus, men mølnerhuset blev fri og Pekmands.

Den 28. nov. døde fredag morgen kl. 4 vor sog-nepræst og gode lærer hl. Peter Reimut i Guderup, hand blev indviet den 27. nov. 1785.

Onsdagen efter blev han begravet kl. 2, som var den 3. dec. paa kirkegaarden tæt ved kirken nest sin salig kone, som blev begravet den 12. julius 1799 tæt ved kirkens grundvold, og hand nu ved hendis højre side. Provsten Holger Fangel fra Norborg gjorde hans liigprædiken paa prædikestolen, tex-

ten: ordspr.bog 10. cap. 7. vers, Den retfærdiges ihu-kommelse bliver til velsignelse. Han havde været præst i 15 aar, hand holdt bryllup med sin før ham ved døden bortgangne kone 1786, den 22. dec. 2 sønner levede efter dem, Christian og Joh. Martin. 1. advents søndag prædikede provsten i vor kirke (30. nov.). 2. advent cappelanen fra Norborg, Fred. Ebbesen, den 3. advent hr. Holst fra Oxbøll. 4. advent vor degn Bernd Hieronimus Carstensen, jule-dag vor capelan Hr. Johannes Petersen, 2. juledag student Hans Hansen af Guderup præstegaard. Søndag efter juul Fr. Ebbesen, nytårsdag vor capelan, vi sang til høymesse: O, store Gud vi love dig, texten: istedenfor evangelium Esais 61. cap. 1, 2. vers: Taksigelse for dette attende aarhundrede i fred og rolighed tilbagelagte aar, erindring om be-gyndelse af det 19. aarhundrede, som et jubelaar. Søndag efter nytaar: student Hansen, Ellen Moos blev begravet og Ellen Blikkenslagers. Søndag ef-ter hellig 3 kongers dag: hr. Stellvagen fra Sven-strup. 2. søndag efter hellig 3 konger: vor capelan. 1 uge efter nytaar spurgtes, at præsten fra Adsbøll paa Sundevit var bleven lovet vort sognepræste-kald. 3. søndag efter hellig 3 konger prædikede capelanen fra Norborg. Septuagesima hr. Holst fra Oxbøll.

Anno 1801

Fredag den 30. jan. havde Christen Christensen Smed i Igend bryllup med Anna Maria Claus Klyhns datter i Guderup. Den 5. febr. leverede vi kirkens korn paa kirkeloftet og førde det til møller Jørg. Matzen ved Sønderborg den 6. For at erfare vor afdøde præstes og præstekones alder, saae jeg paa voxlysene paa alteret stod skrevet: Christina Ulrica Reimuth, fød Bergstrøm, fød den 2. sep. 1765, døde den 7. julius 1799. Herr Peter Reimuth, sognepræst til Igend menighed. Fød den 29. nov.

1753, døde den 28. nov. 1800. Hans alder 47 aar. Sexagesima prædikede vor capelan Petersen, fastelavns søndag Hr. Stelvagen fra Svenstrup, 1. søndag i fasten student Hansen. Per Jepsen fra Stoelbro blev begravet, var 31 aar ÷ 3 uger. 2. søndag i fasten hr. Ebbesen fra Norborg. 3. søndag i fasten hr. Holst fra Oxbøll. Midfaste søndag student Hansen. Mariæ bebudelses dag hr. Stelvagen fra Svenstrup. Palmesøndag degnen Carstensen. Skiærtorsdag student Hansen. Langfredag Hr. Ebbesen. Paaskedag vor capellan Petersen, anden paaskedag Nic. Ahrendt af Igend. 1. søndag efter paaske student Hansen. Hans Nymands kone af Selderup begravet, der blev ikke ringet med klokkerne, samme dag blev det aflæst, indtil videre. Vor capelan Petersen confirmerede ungdommen, texten: Joh. Ev. 15. cap., vers 5. 2. søndag efter paaske hr. Stelvagen fra Svenstrup. 3. søndag efter paaske student Hansen. 4. fredag vor capelan, der blev offret samme dag til de kvæstede søfolk og dem, som havde mistet mand og fader i det søslag ved Kiøbenhavn den 2. april imod de engelske, i alle Nørreherrets kirker, men søndag tilforn blev offret i alle Sønderherreds kirker. 4. søndag efter paaske hr. Ebbesen. Offret kundgiordtes i Igend kirke 81 rdl. 8 sk. Samme 4. søndag blev tilsagt igien at ringe med klokkerne som tilforn, morgen, aften og før gudstieneste og ved liigbegiengelse, saa og vagten ved havet at op-høre, som begyndte den 31. marts. Vor vagt var den 4. april fra kl. 6 om aftenen til den 5. om aftenen kl. 6, just paaskedag 4 mand i Stenkoffel. 5. søndag efter paaske hr. Holst fra Oxbøll. Christi himmelfart vor capelan Petersen. 6. søndag efter paaske Nic. Ahrendt fra Igend. Pintsedag vor capellan. 2. pintsedag vor degn. Trin. søndag hr. Ebbesen. 1. trin. hr. Holst. 2. trin. Nic. Ahrendt. Christen Sudder havde bryllop. Nicolaj Christesen blev døbt, Jes Skrædders barn begravet. 3. trin. hr. Stelvagen:

»Jeg haver fra hr. provsten at give menigheden tilkiende: paa førstkomende søndag bliver i den afdøde hr. Reimuths sted præsten fra Adsbøll indsat, da hand imodtager det saakaldte kappeoffer«. 4. trin. blev først siungen 1. vers »I Jesu navn«. Vor nye præst hr. Hans Ahlmann blev af provsten Holger Fangel i Norborg indsat til sit embede, hans kaldsbrev fra Kjøbenhavn dateret 8. maj, saa og en collats fra biskoppen Block fra Odense af 13. maj bleve oplæste, efter hand var indviet blev siungen det 3. vers af psalmen førnævnte, derefter »Alleniste Gud«. Collect og epistel læst for alteret af den nye præst, siden »I christne som bekiendte«, hand gjorde sin tiltrædelsesprædiken, siden ofrede sognefolket samt provsten først og flere fremmede. Vi sang imidlertid »O, søde Gud din kierlighed, den haver ingen lige«, til slutning »Gud hellig aand i tro os lær«. De kørte siden til Norborg og spisede (Den 7. aug. efter et læs gods i Adsbøll præstegaard).

Fredag den 18. dec. førde vore byfolk, de Igend og Stoelbro hver et læs pælvey til canzeliraad Fürsen i Norborg, fra Bosteskov. Den 21. og 22. hugte vi 8 første og 2 helvedboe pælvey for skovrideren Würzinger, og førde den fra Selleropskov til hans holtstaffel paa 5 slæder, 5 favn, hver 6 læs den 22., men de 5 helvedboe og 9 haunbierger hugte pælvey de samme dage, 7 favn for huusfogden Riegels i Norborg og førde den fra Bosteskov til Norborg den 23. dec. Mandagen den 21. om eftermiddagen leverede vi alle 17 byg til vor smed Claus Petersen, Hans Vied, jeg og Jørg. Minkus vare i byeagend efter den. Søndag efter trin. den 27. dec. blev tilbuden af prædikestolen, at paa nytaarsdag skal holdes en taksigelse i alle kirker i Danmark og Norge for den ønskelige fred, hvortil enhver præst kand vælge sig en text, og at siunge passende psalmer. Vi sang da i Igend kirke først »Alleniste Gud«, efter at col-

lect og epistel var læst for alteret no. 453 »*Love den Herre*«. Texten som blev forklaret *Esaias 62. cap., 6. vers* til enden. Efter prædiken blev siungen no. 25 »*Guds godhed*«. Til beslutning no. 450 »*Nu er os Gud*«.

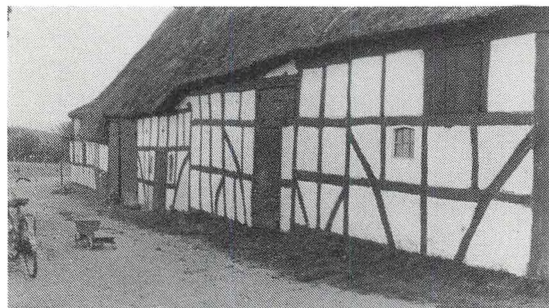
Anno 1802

Den 24. og 25. maj takked vi 6 fag over hestestalden, loe og bagstald ved den nørre side med 14 tr. tag og 140 tækreb, dette stk. blev tækket 1778, den 23. og 24. juny. Christian Hansen af Flensborg og sin kone Magdalena Maria, søn Jørgen Hansen og datter Cathr. Maria Hansen vare hos os fra den 11. til den 16. july, da jeg førde dem til Holdernis.

Den 6. aug. blev Heldbroe paa vor kirkevey om- lagt, vi førde huggen sten dertil fra Elstrupskov. Den 4. for slotsagend og gjorde handarbeide for slots den 6. Paa harbsten blev det nye skovfogd huus i Haverkoffel opført. Det heele Nørreherred gjorde kiørsler dertil, og gave hvert boel 3 kierre tag og 2 tækreb for at være fri for slotsarbejde der- ved.

Nota: Heldbroe blev først lagt 1768, den 28. oct.

Arelee muuren imellem Haverkoffel og Lilskov blev og omsatte og forbedrede ved begge sider paa samme tid. Den 18. nov. kom kirkens korn paa auc- tion paa amtstuen, byg kom paa 11 mk. 1 sk. tønden, og havren 8 mk. 1 sk., vi kiøbte det selv.

Anno 1803

Antallet paa folkemængden i Igend sogn den 13. febr. 1803 var følgende:

Guderup	156 gamle - 80 børn
Sellerup	131 gamle - 54 børn
Elstrup	209 gamle - 106 børn
Østerholm	99 gamle - 46 børn
Dønnet	160 gamle - 63 børn
Igend	139 gamle - 37 børn
Stoelbro	<u>117 gamle - 71 børn</u>
	1011 gamle - 457 børn
	<u>457</u>
Tilsammen	1468 personer

Saadan folketælling var og den 26. aug. 1769, da huusbonden fra et hvert huus var forsamlet til Chri- stian Kromands i Igend, hvor herredsfogden skrev deres folk og børn efter enhvers angivelse.

Den 7. maj da vi gik med skovgierdet, blev vi enige om det steengierde i Bostedskov, at 8 skulde sætte det hvert aar, og efter lod, først de igender.

Den 24. juny kom deris høivelærværdighed bi- skoppen Tønne Block 6. gang her paa landet og visiterede i Normark kirke den 25., i Adserballig den 26., i Hørup den 27., i Tandslet 28., Lysabild den 29., Ketting 30., Igend den 1. juli, samme dag holdt vor præstekone kirkegang og barnet, som var hiemmedøbt tilforn, blev christnet i kirken og kal- det Hans Ahlmann af sin oldefader med samme navn for provsten, Hauenbiere 2., Norborg 3. 4. trin., Oxbøll 4., Svenstrup 5., Ulkebøll 5. Hand døde i sept. maaned. Den 14. oct. kom jydekorn til Østerholm hos Joachim Burchard König efter en med sognet oprettet contract, som blev underskre- ven af præsten og 12 mændene.

Anno 1804

Den 17. febr. skovede vi alle 17 elstroper for amtsforvalteren Lyhm i Norborg fra Bosteskov ved gamle Østerholm. Den 10. aug. leverede jeg hovhøe til herredsfogden Fürsen i Norborg. Den 28. sept. oeg vi giøde for præsten Ahlmann. Den 8. oct. oeg vi giøde for degnen Carstensen.

Anno 1805

Den 30. nov. leverede hvert boel af heele amtet Norborg 3 tønder magazin havre i Sønderborg og betalte fragten til Lybek.

Anno 1806

Arveprindsen Frederich døde den 4. januar 1806, der blev ringet for ham fra 12 til 1 slet.

I oct. oeg vi giøde for præsten, vi fik nyt loft over vor kiælder den 25. nov. Den 26. provstevisitats: Ebr. 3. cap. 13. vers. Den 20. dec. oeg vi pælvey for herredsfogden Fürsen fra Bostedskov til Tangholm. Vi reenste bondens dam den 12.

Anno 1807

Den 11. febr. skoved vi for degnen Carstensen. Den 9. marts for capellan Joh. Petersen. Den 21. for tingskriver Goos i Norborg. Capellanen Joh. Petersen døde den 18. april og blev begravet af tolvmandene den 24., som var 4. fredag efter paaske til aftensang. Den 18. nov. levered magazin korn 1 tønne rug, 3 tdr. havre i Sønderborg.

Anno 1808

Den 8. jan. levered magazin havre 6 tdr. og den 11. 4 tønder 1 skp. rug i Sønderborg af hvert boel, vi leverede høe, halm og havre til dragonhestene og gjorde lange agender, som jeg skrev i dette aars almanak.

Det var søndagden den 13. marts om morgenen

klokken 8, at det behagede den allerhøieste ved et nerveslag at bortkalde hans kongelige majestæt kong Christian den syvende i sit alders 60. og sin regierings 43. aar.

I Rendsborg (der døde hand) blev kongens død proclameret samme dags eftermiddag fra hans majestæts palais af hs. exelense statsministeren hr. geheimeraad grev Schimmelmann og Frederich den 6. igien udraabt til konge, hvorpaa garnisjonen, som havde forsamlet sig paa paradepladsen aflagde troskabseeden. Skreven efter avisen nr. 43. Den 5. juli vare tolvmandene og deres karle til kirkens øll første gang ved Jørg. Moos i Igend, som nylig var bleven kirkeværge. Den 9. nov. var provstevitisation i vor kirke første gang af hr. Ebbesen i Svenstrup, texten Ps. 119 cap., 105 vers. Den 2. sep. begyndte kirkens reparation i vor kirke, da quindestolene blev sidevendte, gangen lagt med planker, en ny alterfod. Den 24. nov. blev kirkestolene deelte.

Anno 1809

I maj maaned blev giort dørre ved gangen til alle stoele, som der tilforn var ingen dørre for. Muren uden om kirkegaarden blev omsat, de jernriste ved pandetækningen blev opbrudt og giort laager til indgangene. Pintsedag var kommet nyt tralværk omkring alteret. 1. trin. søndag var der altergang, da de sadde første gang paa den nye alterfod, der var af større begreb end som den gamle. 3. trin. var kommet et nyt alterklæde paa alteret med frindsere om. Den 28. marts om eftermiddagen var provsten Ebbesen og amtmanden Lindstoff i kirken og udeelte stoele til bøndernes tiennestefolk, de har nu hver 3 mandstoele og 2 fruentimmerstoele. Den 18. oct. efter endt provstevitisation blev kirkestolene i den hele kirke reguleret, kaadner og inster hver 2 og bønderne 5.

Gade i Elstrup by. Foto 1940.

Anno 1810

For paaske var beg. at jevne paa kirkegaarden. Paa-skehelligdage saa vi der var plantet lindtræer ved alle 4 stier indtil kirken, i paaskeugen blev plantet niffer og esk tæt om ved muren. Vi hentede vore liigræer hjem. Muren var nu færdig undtagen et stykke ved Igend rist. Vi oeg hver 2 læs sand paa stien paa kirkegaarden, saa og rundt om med muren og paa klokkehuushøyen, som blev afstukken 8, og en omgang i midten. Den 14. juli kom hans høivelærværdighed biskoppen Peter Hansen fra Odense her paa landet og blev færdig med sin visitats den 8. aug., han var 2 dage i hvert sogn. Den 29.-31. i Igend sogn og den 30. var han syg i præstegaarden, siden døde han i Odense bispe-

gaard den 26. dec. Den 12. sep. vare vi i kirkens agend efter muursteen i Sandvig ved Stevninghav til den Selleruper og den Guderuper rist, hvor der blev 4 piller opmeedte. Indkiørselsporten nedbrudt, nu var kirkegaardsmuren omsat heelt omkring kirkegaarden og færdig jævnet før biskoppen kom. Den 29. nov. vare vi i kirkeagend efter Moos i Nalmoos til at indstoppe i Kirkegaardsmuren. Den 14. dec. oeg vi pælvey for herredsfogden Fürsen.

Ordliste

Ved Gunhild Nielsen

I den følgende ordliste er forklaret en del ord og udtryk, hvis betydning formentlig ikke er alment kendt eller hvis betydning ikke umiddelbart fremgår af sammenhængen. Listen er dog ikke udtømmende, hverken m. h. t. de medtagne ord eller deres forklaringer.

4^{br}, Forkortelse af Firesbjerg.

8tbr, Forkortelse af oktober.

Abeliner, Poppeltræer.

Abild (Abildgaard), *Abild*: æbletræ, *Abildgård*: frugthave.

Accorderet, Enige.

Aderen, Vandåren.

Affelled, Færdige med at følge, dvs. pløje grøn jord.

Afmeede (Afneete), Opmåle.

Afred (Afredder), Afrevet, ævred.

Afteitet, Aftægtshuset.

Aftosken, Optærsket.

Agskuddet (Agstudet), Ageskår, vognport.

Ald tak, Med tak modtaget.

Annus Nova, Det nye år.

Apenrade, Stednavnet Åbenrå.

Arelee, Allé.

Armblokket, Fattiggassen.

Arner, Bund, grund.

Baaren, Fået kalv.

Bagend, At bage.

Bagtrugde, Bagetrug.

Beesterne, Dyr, specielt hestene.

Besendse, Bese.

Beslutning, Afslutning.

Billetter, Pengesedler.

Boelsmænd, Her er det det samme som gårdmænd.

Bolle, Tyr.

Bonlit., Forkortelse for boniterede.

Braskiørnet, *Iørnet*: stjernet, stjernet i panden.

Brett (Brætt), Træ.

Brod, 1. Et stykke opbrækket mark, og 2. En ager, som er opdelt i flere brud.

Brodte, Brød.

Brøde (1/2 tønde øls brøde), Meningen er sikkert, at man skal betale 1/2 tønde øl i bøde, hvis man ikke overholder vedtagelser på bytinget.

Buig (Biug, Byge), Byg.

Bullen, Tykkeste sted på en træstamme.

Byge, Bøge.

Bygrifningen, Rivelsen.

Byt, Del, stykke.

Byttet, Fordelt.

Bække (Sløg bække), Rense grøft.

Capuese, Skindhue.

Christandeltræer, Kastanietræer.

Continuerede, Fortsatte.

Digend, Digede.

Dies lunæ osv., Mandag efter adventssøndag.

Dies martis, Tirsdag.

Dies ultimus, Den sidste dag.

Diig, Kan betyde både dige og grøft.
Douceur, Gave, dusør.
Drøfttrug, Drikketrug.
Døffelen, Vandstedet.
Dørnsk, Dagligstue.
Eske, Asketræer.
Eyendomsbonde, Selvejer.
Falle, (*Falg*, *Bygfalle*, *Gammelfalle*),
 Se affelled.
Feyt, Forfærdeligt.
Flinteskab, Geværskab.
Fløtt, Flyttet.
Fohr, Halm, foder.
Forbeyelsen, Forberedelse. Husmandssted med
 forpligtelse til at befordre bud mellem sogne-
 foged eller sandemænd.
Forlov, Tilladelse til at forlade tjenesten.
Forløbe, Opsætte.
Framer, Den forreste del af vognen, det forreste
 hjulpar.
Framest, Foran.
Framgulvet, Forstue.
Freiskov, Fredsskov.
Fremmed (*tærsk fremmed byg, så fremme byg osv.*),
 Hentyder måske til hoveri eller at man hjælper
 andre i byen.
Frerkes, Forkortelse af Frederiks.
Fridag, Måske valgfri hovdag.
Fyerhager, Brandhager.
Førsteren, Skovridderen.
Gaardsrommen, Gårdspladsen.
Gallien, Galgen.
Geimelket, Goldmalket.
Gevorbene, Hvervede.
Giuden (*Guide*), Gyden.
Got sey osv., Gud være lovet for begge dele.
Grundinger, Dels grundt sted i fjord eller hav, dels
 jordsmon. Her nok det sidste.

Grønne land, Grønjorden.
Haaende, Fejlskrivning for gående?
Hammerstykkerne, Endestykkerne.
Handpenge, Forskud.
Harre (*Underharre*), Harve.
Harsten (*Harrest*), Efteråret.
Hartspring, Hjortespring.
Haugen, Haven.
Hav-klevt, Kløft ud til havet? Fjordmose ligger lige
 ved stranden.
Hessel, Hassel.
Hiemoegen, Hjemkørt.
Hielmen, Skur, oftest bare et halvtag til at opbevare
 det høstede korn.
Hieme, Hjemme.
Hiolden (*Hilden*), 1. Hiold: stænge over lo, og
 2. Hild: stænge over stald.
Hl., Højlærde.
Huccenrein, Tysk dialekt hokenrein, om slagtet
 svin: hængende skrabet og rensat på krogen.
Hollænderi, Mejeri.
Holmer, Agermark omgivet af eng, eventuelt om-
 givet af grøfter.
Holtstaffel, Brændestabel.
Hove, Hoveri.
Hujus, I denne måned.
Hviid, Dansk sølv mønt.
Hæs, Stak.
Høffelbænk, Høvlebænk.
I Blind, I blinde.
Inderster, Husmand uden jord.
Indstald, Inde i stalden.
Javett, ?
Jernriste ved panketækningen, Meningen er usikker,
 men pande: tagsten.
Jevns, Ved siden af, lige ved.
Juelgifte, Afgift, som betales ved juletid.
Juelmand, Hjulmager.

- Kaalgaard*, Køkkenhave.
Kaldt, Koldt.
Kandz vare, Kommer af kandedrejere.
Kappeoffer, ?
Kielder, Et kammer, hvor mel og gryn gemtes og hvor håndkværnen stod. Kan også være pisselen, salen.
Kierke-skammel, Kirkebænk.
Kierv (*Kierre*), Neg.
Kiervkornet, Kornnegene blev bundet i kærve, to eller tre i hver kærve.
Kirkens agend, I kørsel for kirken.
Klapning, Aftærsket halm.
Kleved, Kløved.
Klever (*klefver*, *kleffer*), Kløver.
Klod, Plag.
Knøffel, Hørrens frøhus.
Kodner, Kaadner, husmand med jord.
Koffel, Kobbelt: jordstykke.
Kombet (*Kompet*), Kumpe: sætte nyt træ inden for hjulringen.
Koppel Spærre, Kobler: par tagspær.
Kornkiste, Korngulv.
Korshus, Egentlig en bygning med grundplan som et kors. Bruges også om en tilbygning som står vinkelret på en anden.
Kost, Gilde, især bryllupsgilde.
Kree, Kræ, kreaturer.
Kree-sygningen, Kvægsygen.
Kridsæbler, Gammel alsisk æblesort.
Kritte, At trille med trillebør.
Krudgaard, Krydderhave.
Kromhaver, Sidestykker i vognkassen.
Krud (*Strøede krud*), »Krudpigerne«, småpiger i brudefølget som strøede rosiner, mandler og småkager på bryllupsbordene.
Krøppelhuggen, Stråtægt hvælvet gavl.
Laaner, Laane: lille krat.
- Laaret*, Den udvendige vinkel af taget på sammenbyggede huse.
Landster, Bal.
Langkim, Langkindmose.
Latte, Slå lægter på.
Latter, Lægter.
Lau, Lag.
Laue, Lave.
Leden, (*Leeder*), Pløje leden, dvs. grønjord.
Leeder, Bygningstømmer.
Leedland, Se leeden.
Leedsteen, Fejlæsning for lersten.
Ley skeede, Ledskeder, de tynde tværstykker mellem endestykkerne i et led.
Liiigræer, Gravmærke af træ, hvorpå den døde navn er skåret.
Lild, Lille.
Lodder, Trække lod.
Lætare, 4. søndag i fasten.
Løeste, »Læste«, i betydningen samlede, sorterede, pillede.
Løhn (*Løn*), Len.
Løse sit haar, Betydningen er meget usikker, men jf. p. XXX »skar Jørgen sit haar af igen«.
Løye, Løde, vise tegn på kælvning.
Majgrund, Engstykke.
Mahr (*Mahd*), Marføl, hoppeføl.
Maldt, Malt.
Meedte, Målte.
Meening, denne, I den hensigt.
Mengkorn, Blandingskorn.
Merke dag, Markedsdag.
Merske trug, Mæskekar, som anvendes i ølbrygning.
Minkos'ses (*Mink.*), Forkortelse af Dominicus.
Moleregn, Regnbyge.
Mns., Monsigneur.
Mt., Måned.

Neder-indtægt, Indhegnet skovstykke.
Niffer, Elm.
Num., Nummer.
Oeg, Agede.
Omkier, Vende sig, dreje sig.
Omtusket, Ombyttet.
Opkoddet, Måske en fejl for agskud, ageskår, vognport.
Opstygte, Stakkede.
Orgelbuere, Orgelbyggeren.
Ovenslædt, Lerkline en ovn.
Overgangende, Vel at overgå i betydningen at ramme.
Over-may, Eng.
Per occassion, Ved lejlighed.
Pisselen, Storstuen.
Pohav, Stednavn: Podehave.
Pomp, Post.
Pæelvej, Pæleved, træ til pæle.
Quan-dam, Fejl for stednavnet: Quandam.
Qvars, Kvas.
Qvartember dag, Kvatemb: Kvartalsdag. I Danmark almindeligvis askeonsdag, onsdag efter pinse.
R., Rakkeren.
Reeb, Tækkereb, halmreb til tækning.
Reenste, Rensede.
Refte, Ribbede, rev hørrens frøkapsler af på en stor trækam, en hørribbe.
Repism., Stednavn: Ribbesmose.
Reqrute (Regruterne), Rekrut.
Rettet, Henrettet.
Revgroft, Stednavn: Rævegroft.
Rey, Rod, række.
Rimstykker, Remmen er den øverste bjælke i en bindingsværkmur.
Ringely, »Ringeløje«, navn til en ko med ring i øjet.
Ruhde, Bunke.

Rundter, Trunte.
Rydstykket, Det ryddede stykke.
Røddet for, Ryddet for.
Røde, Bunke hør, som er lagt i vand for at få taverne fri.
Rødprennet, Med røde aftegninger.
Rødtøj, ?
Røjer (Røyer), Røgle: agerrygge.
Saatskoven, ?
Siet (Siel), Sidt, lavtliggende, fugtigt.
Siil, Stenkiste.
Siunken, Hør bliver sænket i vand for at taverne kan frigøres, jf. Røde.
Skaaren, Kastreret.
Skaffer, Den person der forestår bordordningen under gildet, leder af opvartningen.
Skage, Ryste, f.eks. hør.
Skarskt, Råt.
Skeener, Skinner, hjulringe.
Skumbland, Skump: stump af en ager.
Skygehuus, Et lille vogterhus på marken. som kan flyttes.
Skyld (Skyldhavre osv.), Landgildekorn.
Skøvling (Skævling), Skøvling, det der skal skovles op.
Slet, Eftermiddag.
Slykken, Slukke brand.
Smide, Smeden.
Snedger, Snedker.
Sneppet (Snippet), Med en hvid plet på mulen.
Springpenge, Penge for at bedække køer.
Sonderburg, Sønderborg.
Stads at vække, At hugge våger i isen.
Stapel (Stappel), ?
Stelling, Stillads.
Stempet, Stemplet, udvist.
Stempling, Må være en fejl for rempling: rympling, ungt kreatur.

Stenge, Jf. p. XX »at indhegne ud fra skoven til stranden«.

Stevnede, Sat i stævne.

Stiern, ?

Stoelbro-nisse, Stednavn: Stolbronæs.

Stof (*Ertestof, rug- osv.*), Stub, ærtestub osv.

Stygte, Halede op.

Styve bygger, Styne bøgetræer.

Styvede, Styne.

Stæedten, ?

Stændere, Stolper.

Søslinger, Tysk sølv mønt, bl.a. anvendt i Sønderjylland.

Taaekte, Tækkede.

Tadder, Boghvede.

Tamber, Trommeslager.

Task, Tærskede.

Tekreb, Tækkereb, halmreb til at sy strået fast med.

Tellerne, Tallerkener.

Tilstænge, Ude for at sætte hegn.

Tind, Tiende.

Toedt, Tækket.

Tolfmænd, Kirkerepræsentanter.

Torne, Formodentlig tornebusk.

Tosken, Tærsket.

Tovter, Tofter.

Trager (*Traven*), Traver.

Tralværk, Gitter.

Traffelt, Travlt.

Tyring (*Tyret*), Tøjring, tøjret, afgræsset.

Tæskerhuset, Tærskehuset.

Ubyttet, Ikke delt.

Uddreven land, Jord der er dyrket så længe, at den ikke kan yde mere.

Vanger, Greve.

Vare, Passe på.

Viid, Bred.

Vinterbær koe, Ko som kælder om vinteren.

Vitus, Vitus er normalt 15. juni.

Vog, Vejede.

Vril (*Vrill*), krumtap til slibesten.

Vrøgere (*Vrøgttere*), Kommunale embedsmænd.

Væрге, Bjæрге.

Xbr, Forkortelse af december.

Æresdag, Hæders-, højtidsdag.

Øvtede (*Øvterste*), Som er til overs.